

T.C.

HİTİT ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

**MUSTAFA MÜSTAKİM NİYAZI'NIN *SÜLÛK-İ
KAVÎM VE SIRÂT-I MÜSTAKÎM* ADLI ESERİ (TAHLİL VE
ÇEVİRİ YAZI)**

Yüksek Lisans Tezi

Emine VAR

Çorum 2019

**MUSTAFA MÜSTAKİM NİYAZİ'NİN *SÜLÛK-İ KAVÎM VE
SİRÂT-I MÜSTAKÎM* ADLI ESERİ (TAHLİL VE ÇEVİRİ YAZI)**

Emine VAR

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tasavvuf Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

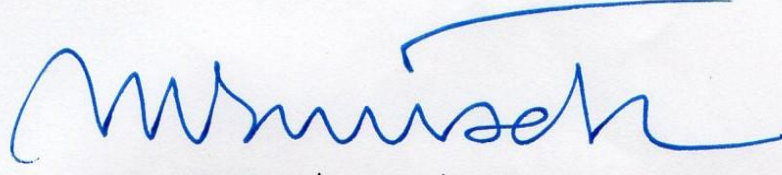
TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. Halil İbrahim ŞİMŞEK

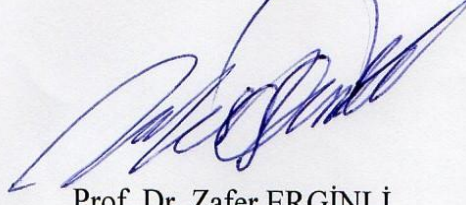
ÇORUM-2019

KABUL VE ONAY

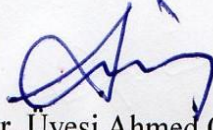
Emine VAR tarafından hazırlanan *Sülûk-i Kavîm ve Sırât-ı Müstakîm Adlı Eseri (Tahlil ve Çeviri Yazı)* başlıklı bu çalışma 06/09/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Halil İbrahim ŞİMŞEK (Danışman)

Prof. Dr. Zafer ERGİNLİ

Dr. Öğr. Üyesi Ahmed ÖZKAN

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

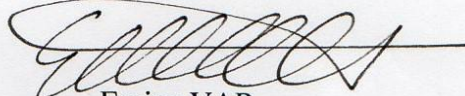
Prof. Dr. Mehmet EVKURAN

Enstitü Müdürü

T.C.
HİTİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi beyan ederim. 06/09/2019

Emine VAR

ÖZET

VAR, Emine. *Mustafa Müstakim Niyazi'nin Sülûk-i Kavîm ve Sırât-ı Müstakîm Adlı Eseri (Tahlil ve Çeviri Yazı)*, (Yüksek Lisans) Çorum, 2019.

Mustafa Müstakim Niyazi (ö.1187/1771) 18. yüzyılda yaşamış şair ve yazardır. Kendisi bir Nakşibendî şeyhi olan Mustafa Niyazi, müridlerini irşad etmek için eserler yazmıştır. Tezimizin konusunu oluşturan bu eser tasavvuf literatüründe önem arz eden bazı kavramları izâh etmek için okuyanların istifadesine sunulmuştur.

Tezimiz bir giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümümüzde müellifimizin yaşamış olduğu dönemden ve Nakşibendî tarikatının tasavvuf tarihindeki yerinden kısaca bahsettik. Birinci bölümde Mustafa Niyazi'nin hayatı şeyhleri, edebi şahsiyeti ve eserlerini ele aldık. Hazarât-ı hamse ve telkinât-ı nakşibendiye, fenâ fillah, bekâ billah, ilm-i ledün, ilm-i bâtın ve hatm-i hâcegan kavramlarının tasavvuftaki yerine değindik. İkinci ve son bölümde ise çeviri-yazım-metine yer verdik.

Anahtar Kelimeler: Mustafa Müstakim Niyazi, Hazarât-ı Hamse, Rabıta, Zikir, Hatm-i Hâcegan, Sâlik.

ABSTRACT

VAR, Emine. *The Sülûk-i Kavim and Sırât-ı Müstakim of Mustafa Müstakim Niyazi (Analysis and Transcription)*, (Master Thesis) Çorum, 2019.

Mustafa Müstakim Niyazi (1187/1771) who lived in the 18 th century was a poet and a writer. Niyazi who was a Naqshbandi sheikh produced works to guide his disciples. This work, the subject of our study, has been presented to the readers to explain the important concepts in Sufi literature.

Our thesis consists of two parts: An introduction and the two chapters. In the introduction we briefly mentioned the period in which the author lived and the importance of Naqshbandiyyah order in the history of Sufism. In the first part, we referred to Niyazi's life, his family, his sheikhs, his legends, his literary personality and his work. We discussed the terms of "Hadarât al-Khamah", "Naqshbandiya", "Talkinat al-Naqshbandiyyah", "Fanafillah", "Bakabillah", "Ilm-i ledün", "Ilm-i batın", "Hatm-i hâcegan" in Sufism. In the second and last chapter we have included the translated text.

Key Words: Mustafa Mustakim Niyazi, Hadarât al-Khamah, Nexus, Dhikr, Hatm-i Hâcegan, Disciple.

TEŞEKKÜR

Bu çalıőmamda tez konusunun tesbiti ve tez hazırlık çalıőmalarında yardımlarının esirgemeyen Değerli hocam Prof. Dr. Halil İbrahim ŞİMŞEK'e yardımı, ilgisi, teşviki ve anlayışından dolayı teőekkürü bir borç bilirim. Ayrıca hiçbir zaman destek ve dualarını eksik etmeyen annem Semiha IŐIKLI ve babam Mehmet IŐIKLI'ya eőim Can VAR'a ve kızım Ebrar VAR ve kayınvalidem Muaviye VAR'a, ayrıca burada isimlerini sayamadığım tez çalıőmam sırasında yardımlarını esirgemeyen bütün hocalarıma ve arkadaşlarıma da teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	i
ABSTRACT.....	viii
TEŞEKKÜR.....	iii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR	vi
ÖN SÖZ	vii
GİRİŞ	1
A. OSMANLI DEVLETİ'NİN 18.YÜZYILDAKİ DURUMU	1
a.a. İlmî ve Edebî Durum.....	3
a.b. Nakşibendilik ve Tarihî Gelişimi	4

BİRİNCİ BÖLÜM MUSTAFA MÜSTAKİM NİYAZİ EFENDİ'NİN HAYATI, ESERLERİ VE ŞAHSİYETİ

1.1. HAYATI	7
1.1.1.Eserler	9
1.2. SÜLÛK-İ KAVİM VE SIRÂT-I MÜSTAKİM'İN TASAVVUFÎ TAHLİLİ	12
1.2.1. İntisap Edecek Kişiyile Yapılacak Olan Ahid	13
1.2.2. Telkinât-ı Nakşibendiyye.....	13
1.2.2.1. Habs-i Nefes.....	13

1.2.2.2. Rabita ve Teveccüh.....	13
1.2.2.3. Murakabe.....	15
1.2.2.4. Fenâ fillah-Bekâ billah.....	15
1.2.3. Nakşibendilikte Müridin Vazifeleri	20
1.2.4. Hatm-i Hâcegan	22
1.2.5. Hatm-i Salavât	23
1.2.6. Sülûk-i Kavim’de Nakşibendilik	24
1.2.7. Kelimât-ı Kudsiyye.....	24
1.2.7.1. Hoş der-Dem	25
1.2.7.2. Nazar ber-Kadem.....	26
1.2.7.3. Sefer der-Vatan.....	27
1.2.7.4. Halvet der-Encümen.....	28
1.2.7.5. Vukûf-i Adedî.....	28
1.2.7.6. Vukûf-i Zamanî.....	29
1.2.7.7. Vukûf-i Kalbî.....	29
1.2.7.8. Yâd Kerd.....	30
1.2.7.9. Bâz Geşt.....	30
1.2.7.10. Niğâh Daşt.....	31
1.2.7.11. Yâd Daşt.....	32
1.2.8. Hazarât-ı Hamse	33
1.2.9. Gayb-ı Mutlak.....	37
1.2.10. Şuhûd-ı Mutlak	38
1.2.11. Gayb-ı Nisbî.....	38
1.2.12. İlm-i Ledün-İlmi Bâtn.....	41

İKİNCİ BÖLÜM ÇEVİRİ-YAZI METİN

2.1. SÜLÛK-İ KAVİM VE SIRÂT-I MÛSTAKİM.....	49
SONUÇ	87
KAYNAKÇA.....	88
EKLER	90

KISALTMALAR

- a.s. : Aleyhisselam
- a.g.e : Adı geçen eser
- A.696 : O.E 696 İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı
- A.819 : O.E 819 İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı
- bk. : Bakınız
- c. : Cilt
- çev. : Çeviren
- DİA. : Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
- haz. : Hazırlayan
- h. : Hicrî
- Hitü : Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kitaplığı
- nr. : Numara
- ö. : Ölümü
- s. : Sayfa
- (s) : Sallallâhü aleyhi ve selem
- vr. : Varak

ÖN SÖZ

Nakşibendî şeyhi olan Mustafa Müstakim Niyazi'ye ait olan Sülûk-i Kavim ve Sırât-ı Müstakim adlı eser tarikat usul ve adabını içeren bir risaledir. Kendisi bir Nakşibendî şeyhi olan müellifimiz Mustafa Müstakim Niyazi, Sülûk-i Kavim ve Sırât-ı Müstakim adlı eserinde sadece tarikat, adab ve erkânını değil merâtib-i vücud ve ona bağlı konularıda açıklamıştır.

Müellifimizin bu eseri onun varlık mertebelerini içermesi bakımından önemlidir. Alemin mertebelerini ele alırken gayb kavramını da açıklayıp çeşitlendirmesi oldukça dikkat çekicidir. Günümüzde çok fazla tanınmayan değerli şahsiyetlerden olan Mustafa Niyazi hakkında yapmış olduğumuz bu çalışma, hem onun yeni nesiller tarafından tanınması hem de eserlerinin gün yüzüne çıkartılması bakımından önemlidir. Ayrıca rabita ve hatm-i hâcegan kavramlarını 18.yüzyıla ait bir eser olan Sülûk-i Kavim'de işlendiğini tespit etmiş olmamız, bu kavramların tasavvuf kaynaklarına 19.yüzyılda girdiği bilgisini de değiştirebilecek niteliktedir. Diğer bir önemli nokta ise Nakşibendîliği diğer tarikatlerden üstün görmesi hasebiyle kelimât-ı kudsiyyeyi eserinde açıklamasıdır.

Bizim bu çalışmada amacımız Mustafa Niyazi'nin Sülûk-i Kavim adlı eserini ele alıp çeviri-yazım-metnini günümüz harfleri ile vererek müellifimizin Hazarât-ı Hamse, Telkinât-ı Nakşibendiye, Fenâ fillah, Bekâ billah, İlm-i ledün, İlm-i batın ve Kelimât-ı Kudsiyye ve Hatm-i Hâcegan ile ilgili görüşlerini dini ve tasavvufi açıdan incelemektir.

Mustafa Müstakim Niyazi'nin yaşadığı yerin internet kaynaklarında Konya'nın Ereğli ilçesi olduğu bilgisine ulaştık. Ancak yapmış olduğumuz kaynak taramalarında yaşadığı yerin Konya olduğu bilgisine ulaşamadık.

Mustafa Niyazi'nin hayatını incelerken öncelikle kendisinin el yazması eserlerinden yararlandık. Bu eserlerde kendi hakkında vermiş olduğu bilgilerden yararlanarak kendisi, şeyhleri ve tasavvufi düşünceleri ile ilgili bilgileri ilk elden elde etmeye çalıştık. Ayrıca Mustafa Niyazi'nin kullandığı tasavvufi terimler ve bunlara verdiği anlamlara da azami derecede dikkat ettik.

Tez bir giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Eserin giriş bölümünde Mustafa Niyazi'nin yaşadığı dönemdeki Osmanlı Devleti'nin durumu ve mensubu olduğu Nakşibendî tarikatının önemi ve tarihteki gelişimi hakkında kısaca bilgi verildi. Daha

sonra Mustafa Niyazi'nin hayatı, silsilesi, şeyhleri, edebi yönü ve eserleri incelendi. Birinci bölümde Hazarât-ı Hamse, Telkinât-ı Nakşibendiye, Fenâ fillah, Bekâ billah, İlm-i ledün, İlm-i bâtn, Kelimât-ı Kudsiyye ve Hatm-i Hâcegan konuları ele alındı. İkinci ve son bölüm ise çeviri-yazım-metin kısmına yer verildi

İncelemiş olduğumuz eserin pek çok yazma nüshası vardır. Bizim çalışmamızda kullandığımız elyazma eser Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi'nde 09580 demirbaş numarası ile kayıtlıdır. Ancak müstensih farklılıklardan kaynaklanan eksiklik ve fazlalıkların tesbitiyle birlikte, iç düzenini sağlamak için kıyaslama ihtiyacı duyduğumuz nüshalar, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığında O.E.696 numara ile diğer nüsha ise aynı kitaplığa O.E.819 numara ile kayıtlıdır. O.E.696 numaralı nüsha 30 varaktır. O.E.819 numaralı nüsha 41 varaktır. Ek'te ve dipnotta İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığında O.E.696 numara ile kayıtlı nüshadan yararlanılmıştır.

Emine VAR

GİRİŞ

A. OSMANLI DEVLETİ'NİN 18. YÜZYILDAKİ DURUMU

Mustafa Müstakim Niyazi'nin yaşamış olduğu 18. yüzyıl, siyasi çalkantıların, ülkenin içinde bulunduğu siyasi bunalımdan kurtarılmak amacıyla yapılan yeniliklerin, yenilikler sonucu kısmen de olsa elde edilen düzenlemelerin, anlaşmaların yaşandığı bir dönemdir. Bu dönemde sırasıyla II. Mustafa (1695-1703), III. Ahmed (1703-1730), I. Mahmud (1730-1754), III. Osman (1754-1757), III. Mustafa (1757-1774), I. Abdulhamid (1774-1789) ve III. Selim (1789-1807) olmak üzere yedi padişah görev yapmıştır.

Dört yıl tahtta kalan II. Ahmed'in 1106/1695'de hastalanarak vefat etmesi üzerine II. Mustafa tahta çıkmıştır. 26 Ocak 1699 yılında imzalanan Karlofça Anlaşması, Osmanlı devletini hem maddi hem de manevi pek büyük bir kayba uğratmıştır. Elden giden büyük kıta ve ülkelerden başka idarî, askerî ve malî, iktisadî, adlî ve içtimaî bakımdan bitkin bir hâle gelmiş, nizam bozulmuş, zayıflamıştır. Devlet, Sultan Süleyman döneminde kazandığı istikrarını yitirmiştir.¹ III. Osman'ın vefatı üzerine kırk iki yaşında hükümdar olan III. Mustafa, devlet işlerini oldukça iyi idare etmiş, mali konuları titizlikle takip etmiştir. Oldukça uyanık fikirli olan Sultan Mustafa, Avrupa düzeninde askeri ıslahatlar yapmıştır.² III. Mustafa'nın yönetici olarak yaptığı ilk olumlu iş yirmi beş yaşından beri devlet kademelerinde görev alan Koca Ragıp Mehmet Paşa'yı sadrazamlık makamında bırakmış olmasıdır. Ragıp Paşa, devletin mevcut düzeninin korunması için yabancı devletlerle barışın zorunlu olduğu konusunda III. Mustafa'nın görüşlerini paylaşıyor her ikisi de dış görünüş olarak zayıf göründüklerini biliyorlardı. Bozulmuş olan siyasi ve içtimai düzenin ancak uzun vadeli ve sabırlı bir çalışma neticesinde düzeltilebileceğine inanmaktaydılar. Gerçekten de Ragıp Paşa, vefatına kadar geçecek olan bu altı yıl içerisinde padişahla bu zihniyetle

¹ Taner Timur, *Osmanlı Çalışmaları* (Ankara: İmge kitabevi,1996), 85.

² İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, (Ankara: TTK, 2011), 341.

çalışmış, III.Mustafa daha ziyade devletin iç işleri ile, Ragıp Paşa'da dış işleri ile meşgul olmuştur.³

18.yüzyılın temel sorunlarından biri devletin merkezîyetçiliğinin çözülmesinde etkin rol oynayan ayanlar,⁴ levendler ve ehl-i şer mensuplarının yaptıkları zulümler ve soygunlardır. İstanbul'a devamlı olarak halkın şikâyetini yansıtan dilekçeler yollanmıştır. Bu şikâyetlerin önüne geçmek adına yaptığı girişimlerde Sultan Mustafa pek başarılı olamamıştır.⁵ III.Mustafa büyük gayret sarfetmesine rağmen devletin içinde bulunduğu durumu ve gidişatı değiştirememiş, 21 Ocak 1774 Cuma günü vefat etmiştir.⁶ Tahta ekberiyet kaidesi gereği I. Abdülhamit geçmiştir.

I. Abdülhamit'in saltanat dönemi bir takım olumlu sonuçların alındığı ıslahat girişimlerini ihtiva etmektedir. Sultan Abdülhamit'in tahta çıkışıyla birlikte ilk haftalarda bir takım görevden alma ve yeni tayinlerle ekip oluşturma ile payitaht halkını rahatlatmaya yönelik başlıca iki meşguliyeti olmuştur.⁷

1768-1774 yılları arasında süren Osmanlı-Rus savaşı sonrasında imzalanan Küçük Kaynarca Antlaşması, Rusya'ya yüklü bir miktarda savaş tazminatı ödemeye Osmanlı Devleti'ni mecbur bırakmıştır. Bu durum devletin ekonomisini yeniden düzenleme noktasında yeni çözümler üretmeyi zorunlu kılmıştır.⁸

I. Abdülhamit, huzursuzluk ve anarşi kaynağı olan levend teşkilatını da ortadan kaldırmıştır. Tımar ve zeamet sistemine ciddi düzenlemeler getirilmiştir. Osmanlı Devleti tarihinde ilk kez yabancı bir ülkeden borç alma fikri bu dönemde ortaya atılmıştır.⁹ I. Abdülhamit 7 Nisan 1789 tarihinde beyin kanaması geçirmiş ve vefat etmiştir. Aynı gün Osmanlı tahtını III. Selim devralmıştır.¹⁰

III.Selim'in devletin tarihinde yapmış olduğu en büyük yenilik Nizam-Cedit¹¹ adıyla yapmış olduğu askeri yeniliklerdir. Bu sayede Avrupa standartlarında yetiştirilmek istenen bir ordu düzeni getirilmiştir.¹²

³ Murat Gündüz, *18. Asrın İkinci Yarısında Osmanlı Devleti'nde Islahat Hareketleri* (Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncüyıl Üniversitesi, 2012), 35-36.

⁴ Timur, *Osmanlı Çalışmaları*, 89.

⁵ Gündüz, *a.g.m.*, 42.

⁶ Gündüz, *a.g.m.*, 83.

⁷ Gündüz, *a.g.m.*, 99.

⁸ Gündüz, *a.g.m.*, 102.

⁹ Gündüz, *a.g.m.*, 110-111-112-116.

¹⁰ Gündüz, *a.g.m.*, 158.

¹¹ Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi*, (Ankara: TTK, 2011) 60.

¹² Karal, *a.g.e.*, 61. Gündüz, *a.g.m.*, 168.

Ancak yenilik düşmanları Nizam-ı Cedid'i ortadan kaldırmak için küçük bir vesile bekledi ve bunu da bulmakta gecikmediler. Gerek Nizam-ı Cedid ordusunun giydiği kıyafetlerin dine uymayı¹³ gerekse yeniçerilerin kıskançlığının günden güne zapt edilmez olması sonucu Kabakçı Mustafa isyanı ile Nizam-ı Cedid kaldırılmış, büyük üzüntüye düşen III. Selim 29 Mayıs 1807'de tahttan çekilip yerini V. Mustafa'ya bırakmıştır.¹⁴

a.a. İlmî ve Edebi Durum

18. asrın ilk yarısından itibaren Osmanlı'nın ilim hayatında fikrî ve felsefî konuların ağırlık kazandığı görülmektedir. Her ne kadar bu dönemin düşünce alanında köklü değişim ve gelişmeler görülmesine de düşünürlerin tasavvuf, kelim ve felsefenin yanında tıp, fizik, astronomi, matematik ve özellikle tarih gibi bilimlerle de ilgilendikleri görülmektedir. Özellikle 18. asrın ilk çeyreğinde daha çok dini ve aklı ilimlere dair eserler yazanlar kendini göstermiştir.¹⁵

Dönemin ilmî açıdan gelişmesinde vezir-i azamların teşviki önemli derecede etkili olmuştur. Bunlar arasında Nevşehirli Damat İbrahim Paşa ve Hekimoğlu Ali Paşa'yı saymak mümkündür. Çeviri faaliyetleri açısından Damat İbrahim Paşa öncülüğünde bir heyetin oluşturulması dikkat çekicidir.¹⁶ Dahası onun emriyle bir bilim heyeti toplanmıştır.¹⁷ Damat İbrahim Paşa'nın ilim âlemine büyük hizmetlerinden belkide en önemlisi birçok kişinin engellemesine rağmen Şeyhülislam Abdullah Efendi'den fetva çıkartarak Yirmisekiz Çelebizâde Mehmed ve Müteferrika İbrahim'e 1727'de İstanbul'da bir matbaa kurdurmuş olmasıdır.¹⁸ Bu matbaada ilk basılan eserler genellikle sözlük ve tarih kitaplarıdır. Daha sonra diğer bilim dallarındaki eserler bunları takip etmiştir.

Tarihi olayları kaydetmek için devlet tarafından görevlendirilen memur ünvanı olan Vakayinüvis/Vakanüvislik, 18. yüzyıldan Osmanlı saltanatının sonuna kadar iki

¹³ Karal, *a.g.e.*, 79.

¹⁴ Gündüz, *a.g.m.*, 262.

¹⁵ Halil İbrahim Şimşek, *18.Yüzyıl Osmanlı Toplumunda Nakşibendî-Müceddidilik*, (Çorum: Hitit kitap yayımları, 2014),72-73.

¹⁶ Şimşek, *18. Yüzyılda Nakşibendî-Müceddidilik*, aynı yer.

¹⁷ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, 152.

¹⁸ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, 513-514.

yüzyıl devam etmiştir. Bu oluşumdan sonra ilk göreve getirilen ilk vakayinüvis Mustafa Nâima'dır.

18. yüzyılın ilmî faaliyetler açısından oldukça yoğun geçtiği anlaşılmaktadır. Yönetim tarafından Osmanlı'nın Avrupa'dan teknolojik anlamda eksiklikleri tespit edilmiş ve bunların giderilmesi için belli gayretler sarfedilmiştir. Bu dönemde bazı teknik ve ilmî eserlerin tercümeleleri yapılmış ve kurulan matbaada basılması sağlanmıştır.¹⁹

18. yüzyılda Osmanlı siyasi gücünü giderek kaybetmiş, artan malî ve iktisadî çeşitli sıkıntılar içinde zor bir devir geçirmiştir. Buna rağmen bilim ve kültür hayatında olduğu gibi edebiyatında siyasi çöküntüden aşırı derecede etkilenmediği görülür. Lale Devri'nin zevk içinde geçen şaşaalı yaşantısı ilmî ve edebî hayatı geniş ölçüde etkilemiştir. 18. yüzyılın belli başlı simaları arasında Nabî (ö.1127/1712), Osanzâde Taib (ö.1137/1724), Kâmî (ö.1137/1724), Nedim (ö.1143/1730) ve Şeyh Galib (ö.1214/1799) gibi meşhur edipler sıralanabilir.²⁰

a.b. Nakşibendilik ve Tarihi Gelişimi

Müellifimizinde mensubu olduğu Nakşibendilik, Muhammed Bahâeddin Nakşibend'e nispet edilen genelde birinci halife Hz. Ebubekir vasıtasıyla Hz. Peygamber'e dayandırılan tasavvuf okuludur.²¹ Nakşibendî silsilelerinin Hz. Peygamber'den sonraki halkasına Hz. Ebubekir'i yerleştirme gayretleri, tarihteki temsilcileri tarafından kendi ekollerini diğer tasavvufi ekollerden üstün kılan bir nitelik olarak takdim edilmiştir.²²

Nakşibendiyyenin günümüze kadar gelen şeklini göz önünde bulundurarak tarihî seyrini genel anlamda dört aşamada değerlendirmek mümkündür. Bu tarihi merhalelerden ilki Abdulhâlik Gucevanî'den (ö.575/1179) Bahâeddin Nakşibend'e (ö.791/1389) kadar süren dönemdir. Bu tarihi aralıkta ekolün adı *Tarikat-ı Hâcegân* ya da *Hâcegâniyye*'dir. Yusuf Hemedânî'nin halifesi olan Abdulhâlik Gucevanî ve halifeleri *Hâce* lakabını taşıdıkları için bu tarikata *Hâcegân* adı verilmiştir.

¹⁹ Şimşek, *18. Yüzyılda Nakşibendî-Müceddidilik*, 74.

²⁰ Şimşek, *a.g.e.*, 75.

²¹ Ethem Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, (Ankara: Otto Yayınları, 2014), 356.

²² Şimşek, *a.g.e.*, 25.

Hâcegâniyye'nin müesseseseleşmesini başlatan ve esaslarını sistematik hale getirilmesini sağlayan ilk kişinin Abdulhâlik Gucdevanî²³ olduğu kaydedilir. Gucdevanî, tasavvufî eğitimini aynı zamanda büyük bir müderris olan Hâce Yusuf Hemedânî'den²⁴ tamamlayarak Kelimat-ı Kutsiyye²⁵ ya da Kelimat-ı Nakşibendiyye denilen ve Nakşibendiyye'nin temelini teşkil eden on bir prensibin ilk sekizini ortaya koyup geliştirmiştir. Daha sonraki dönemde Bahâeddin Nakşibend, Gucdevanî'nin ortaya koyduğu söz konusu bu sekiz prensibe üç tane daha ilave etmiştir.²⁶

İkinci tarihi merhale Bahâeddin Nakşibend'den²⁷ Ahmed Sirhîndî'ye (ö.1034/1624) kadar devam eden dönemdir. Bu dönemde söz konusu tarikat *Nakşibendiyye* ismini almıştır. Nakşibendiyye'nin kurucu şahsiyeti olarak kabul edilen Bahâeddin Nakşibend'in halifeleri vasıtasıyla müesseseseleşip gelişmiş ve çeşitli bölgelere yayılarak faaliyet alanı genişlemiştir. Bu bağlamda Nakşibend'den halifelik alanlar arasında Muhammed Parsa (ö.822/1419), Yakûb Çerhî (ö.851/1447) ve Çerhî'nin halifesi Nasıruddin Ubeydullah Ahrâr'ın (ö.895/1490) ekolün yayılmasındaki gayretleri dikkate şayandır.²⁸

²³ Hâcegan tarikatının kurucusu olan Abdulhalik Gucdevani, Buhara'ya yaklaşık 40 km uzaklıktaki Gucdevan kasabasında doğdu. Babası İmam Malik neslinden zahiri ve batını ilimlere vakıf bir alim olan Malatyalı Abdulcemil İmam'dır. Gucdevani 575/1179 (ölüm tarihi hususunda 585/1189 veya 617/1220 şeklinde farklı rivayetlerde vardır.) tarihinde vefat etmiştir ve memleketi Gucdevan'a defnedilmiştir. (Necdet Tosun, *Bahâeddîn Nakşibend Hayatı, Görüşleri, Tarikatı*, (İstanbul: İnsan Yayınları, 2015), 51-53).

²⁴ İsmi Ebu Yakub Yusuf b.Eyyüb b. Yusuf b. Hüseyin b. Vehre Bûzenecirdî Hemedânî'dir. Hicri 440 ya da 441 senesinde Hemedân'ın Bûzenecird köyünde doğdu. Onsekiz yaşında iken ilim tahsili için o dönemde hilafetin ve İslam kültürünün merkezi olan Bağdat'a gitti. Meşhur Şafi fakihî ve Bağdat Nizamiye medresesinin müderrisi olan Ebu İshak Şirazi'nin (ö.476/1083) ders halkasına katıldı. Ömrünün son yıllarını Horasan'ın iki büyük merkezi olan Merv ve Herat'ta geçirdi. Bâmeîn kasabasında 22 rebiyyulevvel 535 senesinde (4 Kasım 1140) vefat etti. (Tosun, *a.g.e.*, 39-41; Selçuk Eraydın, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, (İstanbul: İfav Yayınları, 2014), 323).

²⁵ Bu kelimeler şunlardır: 1.Hoş der-dem, 2.Nazar ber-kadem, 3.Sefer der-vatan, 4.Halvet der encümen, 5.Yâd kerd, 6.Bâz geşt, 7.Nigâh dâşt, 8.Yâd dâşt. Bahâeddin Nakşibend, bu sekiz prensibe üç tane daha ilave etmiştir. Bunlar; Vukûf-i zamanî, Vukûf-i adedî, Vukûf-i kalbî'dir. Tarikatın temel prensiplerinden bahsederken bu kavramlar ele alınacağı için sadece isimlerini vermekle yetindik.

²⁶ Şimşek, *18.Yüzyılda Nakşibendî Müceddidilik*, 29-30.

²⁷ **Bahâeddin Nakşibend:** Hâce Bahâeddin'in ismi Bahaeddin Muhammed b. Muhammed Buharî'dir. Hâce Bahâeddin, Buharalı olduğu için Buharî nisbesi ile küçüklüğünde babası ile nakışçılık yaptığı içinde Nakşibend lakabı ile meşhur olmuştur. Sonraları bu mesleği bırakmış olmalarına rağmen kendisini çoğunlukla Nakşibend olarak isimlendirdiği bilinmektedir. Bahaeddin'in etnik kimliği hakkında eski kaynaklarda hiçbir bilgi yoktur. Menâkıb kitaplardan anlaşıldığına göre Farsça ve Türkçeyi rahat konuşmaktaydı. Bahâeddin, Buhara'nın Kasr-ı Hinduvan köyünde dünyaya geldi. Sonrasında bu köy Kasr-ı Arifan adını aldı. H. 718 senesinde Muharrem ayında (Mart 1318) doğdu. H. 791(1389) senesinde 73 yaşında vefat etti. (Tosun, *a.g.e.*, 97-98-99; Eraydın, *a.g.e.*, 370).

²⁸ Şimşek, *a.g.e.*, 34-36.

Üçüncü tarihi dönem Ahmed Sirhîndî ile başlayıp Halid el Bağdadî'ye kadar devam eden ve *Müceddidiyye* adını alan aşamadır. Dördüncü ve son aşama ise Halid el Bağdadî ile başlayıp günümüze kadar devam eden ve *Halidiyye* adıyla meşhur olan süreçtir. Nakşibendiyye'nin bu kolunun 19. ve 20. yüzyılda Müslümanların yaşadığı bölgelerin hemen hemen her birinde kabul gördüğünü söyleyebiliriz.²⁹

Bu arada bazı araştırmacılar yukarıda zikredilen aşamalara Haceganiyye öncesi silsileye Hz. Ebubekir'den Bâyezîd Bistâmî'ye (ö.234/848) kadar Bekriyye, (Sıddıkiyye), Bistâmî'den Abdulhâlik Gucdevanî'ye (ö.615/1218) kadar Bistâmî'nin Tayfur ismine nispetle *Tayfuriyye* ismiyle iki aşama daha ilave etmişlerdir.³⁰

²⁹ Şimşek, *a.g.e.*, 38-39.

³⁰ Tosun, *a.g.e.*, 31.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. MUSTAFA MÜSTAKİM NİYAZİ EFENDİ’NİN HAYATI, ŞAHSİYETİ VE ESERLERİ

Bu bölümde Mustafa Müstakim Niyazi’nin hayatı ve eserleri incelenecektir. Eserlerinde kendisi ile ilgili az sayıda bilgi vermektedir. Aile hayatına dair hiçbir bilgi elimizde mevcut değildir. Sülûk-i Kavim’de tarikat silsilesini verirken onun Nakşibendiyye’nin Kasaniyye koluna mensub olduğunu tespit ettik. Bu ekol dipnotta açıklanacaktır.

1.1.1. Hayatı

Mustafa Müstakim Niyazi’nin tam adı Mustafa b. Muhammed er-Rumî en-Nakşibendî’dir.³¹ Kaynaklar onun 1185/1771 tarihinde vefat ettiğini Bursalı Mehmet Tâhir ise, (ö.1925) 1163/1749 tarihinde vefat ettiğini zikretmektedir.³²

Mustafa Müstakim Niyazi Efendi bugün elimizde mevcut olan dört eserinden sadece Sülûk-i Kavim’de kendisi ile ilgili az sayıda bilgi vermektedir. Mustafa Müstakim Niyazi Sülûk-i Kavim’de icazetini “Hazreti İşân³³” lakabı ile meşhur olduğunu söylediği Muhammed Niyazi el-Buharî en-Nakşibendî el-Hanefî’den aldığını zikretmektedir.³⁴

Mustafa Müstakim Niyazi Efendi’nin tarikat silsilesi şöyledir: Mustafa Müstakim Niyazi > Muhammed Niyazi el-Buharî > Muhammed Sûfî Dehkanî > Muhammed Tâlib > Muhammed Niyaz Buharî > Muhammed Can Kîrmânî > Muhammed Hatîb Seyuncî > Hâce Haşim Dehbîdî > Hâce Kelân > Ahmed Kâsânî > Muhammed Kâdî > Hâce Ubeydullah Ahrâr

Mustafa Müstakim Niyazi Efendi’nin yukarıda arzettiğimiz tarikat silsilesine bakıldığında onun Nakşibendiyye’nin Kâsâniyye³⁵ koluna mensup olduğu

³¹ Ömer Rıza Kehhale, *Mu’cemul Müellifin* (Beyrut: 1957) XII, 1277.

³² Bursalı Mehmet Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, İstanbul, I, 157.

³³ İşân: Kafkas bölgesinde şeyh manasına gelmektedir. Şeyh, şeriat bilgisine sahip fenâ makamını geçmiş, ahlâk-ı hamîde ile süslenmiş olması gerekir. Kendisi kamildir, kemale erdirir, yani mükemmeldir. (Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, 462).

³⁴ Mustafa Müstakim Niyazi Efendi, *Sülûk-i Kavim ve Sırât-i Müstakim*, vr. 28a, vr.28b.

³⁵ **Kâsâniyye:** Ubeydullah Ahrâr’ın vefatından sonra Ahmed Kâsânî’nin faaliyetleri ile özellikle Fergana, Semerkand ve Buhara’da temelleri atılmış Nakşibendiyye’nin tasavvufî bir koludur. Kâsânî’nin

görülmektedir.³⁶ Mustafa Müstakim Niyazi için önemle belirtilmesi gereken ikinci husus ise eserinde açıkladığı Rabıta ve Hatm-i Hâcegan kavramları ile ilgilidir. Rabıta kavramı ilk kez sade bir sözcük olarak 16.yüzyılda tarikat literatürüne girmiş, hatm-i hâcegan kavramı ile 19.yüzyılda Nakşibendîliğin en önemli kuralı haline gelmiştir.³⁷ Ancak rabıta ve hatm-i hâcegan kavramlarının tasavvuf kaynaklarına 19.yüzyılda girdiği bilgisi, müellifimizin eserini incelememiz sonucu değişmiştir. Çünkü Mustafa Niyazi 18.yüzyılda yaşamış bir mutasavvıftır. Rabıta ve Hatm-i Hâcegan kavramlarını da sade bir sözcük olmaktan çıkartıp, ayrıntılı olarak işlemiştir.

Eserlerindeki genel durum değerlendirildiğinde ilmî yönünün oldukça kuvvetli olduğunu söylemekle birlikte tasavvufî yönüyle ilgili olarak şunları söyleyebiliriz:

Mustafa Müstakim Niyazi vahdet-i vücud fikrini benimsemekte ve eserlerinde bu fikri sıkça işleyip savunmaktadır. Vahdet-i vücud görüşünün temsilcisi olan İbn Arabî'ye de büyük bir sevgi ve saygı ile bağlıdır. Eserlerinden *Mucibü'l İkan*'ı vahdet-i vücud hakkında yazmıştır. Vahdet-i vücud, Bahaeddin Nakşibend'in halifeleri ile birlikte desteklenmeye başlanmış özellikle Muhammed Parsa, Ubeydullah Ahrâr ve Abdurrahman Câmî gibi Nakşibendî mensupları bu düşünceyi eserlerinde açıklamışlardır.³⁸

Müridlerine dünyanın asıl gayesini anlamak için sülûkü tamamlamak gerektiğini söyler. Bu yolda karşılaşılabilecek engellerin neler olduğu ve nasıl aşılması gerektiği konusunda yol göstericidir. Müride sülûk yolunda ilerlerken lazım olan şeyleri belirtir. Daha anlaşılır olmak için düşüncelerini öneklerle destekler. Ayet ve hadislerden isbatlar getirerek düşüncesini delillendirir. Sonuç olarak eserlerini incelediğimizde Mustafa Müstakim Niyazi'nin ilmî, tasavvufî ve edebî yönü öne çıkan kalemi güçlü bir müellif ve mutasavvıf olduğu kanaatine varmaktayız.

vefatından sonra halifeleri yoluyla gerek Orta Asya'da, gerekse Doğu Türkistan, Kuzey Hindistan, Belh, Şam ve İstanbul'da yayılma imkânı bulmuştur.16.yüzyılda Kassaniye'nin yükselişi ve şehirlerdeki etkinliği, Orta Asya'da Kübreviyye ile Yeseviyye'nin zayıflamasına yol açmış, hatta bu yükseliş diğer bazı Nakşibendî kollarını da etkilemiş ve onlara ancak küçük kasabalarda tutunabilme imkanı vermiştir. Ahmed Kâsânî'den sonra tarikat genel olarak Kâsâniyye ya da Dehbidiyye adıyla anılmış ve farklı alt kollarla yayılmaya devam etmiştir. (Tosun, *Bahaeddin Nakşibend'in Hayatı*, 180).

³⁶ Niyazi, *Sülûk-i Kavim*, vr.28a, vr.28b.

³⁷ Ferit Aydın, *Tarikatta Rabıta ve Nakşibendilik*, (İstanbul: Ekin Yayınları, 1996), 91.

³⁸ Tosun, *a.g.e.*, 358.

1.1.2. Eserleri

1. *Resâil-i Selâse fi't-Tasavvuf*: Eser yazma olup nerede ve hangi tarihte istinsah edildiği belli değildir. 214 varaktır. İstanbul Üniversitesi Merkez kütüphanesinde 4675 numara ile kayıtlıdır.

2. *Mûcîbü'l-Îkan li-ehli'l-Furkan*: Eser yazma olup istinsah edildiği yer ve tarih ile ilgili kayıt yoktur. İsmail b. Ali adında bir zat tarafından istinsah edilmiştir. 5 varaktır. Süleymaniye Kütüphanesi Bağdatlı Vehbi bölümünde 742 numarada kayıtlıdır. Eser vahdet-i vücud meselesini anlamada hayati bir soru olan imtiyaz-ı hak ve mahlûk (Hakk'ın âlemden ayrı oluşu) zatî mi yoksa itibârî midir? Sorusuna cevap olarak yazılmıştır.³⁹ Mustafa Müstakim Niyazi, bu eserinde “imtiyaz-ı hak itibârîdir” görüşünü savunmakta imtiyaz-ı zatînin ise hem aklen ve hem de şer'an caiz olmadığını söylemektedir.⁴⁰

Eserinde İbn Arabî'den “Seyyidü's-Sûfiyye”, “Şeyh-i Ekber” gibi övücü tabirlerle bahsetmekte, O'nun kabirde münker nekirin “Men Rabbuke” sorusuna verdiği söylediği şu cevabı da İbn Arabî'nin vahdet-i vücud anlayışında imtiyaz-ı hak ve mahlukun itibârî olduğu görüşüne delil getirmektedir. “Biz biz idik, sonra biz bize ittisâl ettik, sonra biz bizden ayrıldık. Şimdi ise biz biziz. Tıpkı biz bizden olduğumuz gibi.”⁴¹Eserin son iki sayfasında ise sufiler tarafından kullanılan ıstılahlar manzum olarak sayılmaktadır.⁴²

3. *Sohbetü'l-Gâye li-uli'n-Nihâye*: Eser yazmadır. İstinsah yeri ve tarihi belli değildir. 41 varaktır. Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi bölümünde 2865 numara ile kayıtlıdır. Mustafa Müstakim Niyazi bu eserini insanın hakikatının ne olduğunu açıklamak için yazmıştır. O'na göre biri cismanî diğeri ruhanî olmak üzere iki tür insan vardır. Bunlardan cismanî olanı “Hariçte mevcut olanı efrâd-ı müşahhas” olarak tarif eder. Yani Ahmed, Mehmed vs. hep cismanî insandır. Müstakim Mustafa Niyazi, cismanî insana hayvan-ı nâlık demektedir.⁴³

Ona göre cismanî ve ruhanî insanda birbiriyle eşleşen yedişer latife vardır. Bunlar aşağıdaki gibidir:

a. Kalp-kalpte olan hakâik

³⁹ Mustafa Müstakim Niyazi, *Mûcîbü'l-Îkan li-Ehli'l-Furkan*, vr.1a.

⁴⁰ Niyazi, *a.g.e.*, vr.3a, vr.3b.

⁴¹ Niyazi, *a.g.e.*, vr.2b.

⁴² Niyazi, *a.g.e.*, vr.4a, vr.5b.

⁴³ Niyazi, *Sohbetü'l-Gâye li-uli'n-Nihâye*, vr.4a.

- b. Sır-sırda olan esrâr
- c. Ruh-ruhta olan ervah
- d. Hafâ-hafâ da olan enâniyyet
- e. Ahfâ-ahfâ da olan tecelliyât
- f. Nefs-i Nâtıka-nefs-i nâtıka da olan nüfus-i nâtıkât
- g. Latîfe-i kâli-huzurât⁴⁴

4. *Sülûk-i Kavîm ve Sırât-ı Müstakim*: Eser yazma olup pek çok nüshası vardır. Elimizdeki nüsha Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi'nde 09580 demirbaş numarası ile kayıtlı olup 40 varaktır. Ancak müstensih farklılıklardan kaynaklanan eksiklik ve fazlalıkların tesbitiyle birlikte, iç düzenini sağlamak için kıyaslama ihtiyacı duyduğumuz nüshalar, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığında O.E.696 numara ile diğer nüsha ise aynı kitaplığa O.E.819 numara ile kayıtlıdır. O.E.696 numaralı nüsha 30 varaktır. O.E.819 numaralı nüsha ise 41 varaktır. Eser nesih hattı ile yazılmış, kırmızı olan başlıklar hariç siyah mürekkep kullanılmıştır. Ayet ve hadisler harekelidir. Eser bir mukaddime (1a-4a), on bab(4a-24a) ve bir hatime (24a-30a) şeklinde tanzim edilmiştir.

Sülûk-i Kavim'de birçok tasavvufi konu ele alınmaktadır. Bunlar eserdeki sırasıyla şöyledir: Hazarat-ı Hams (4a-8a), Şeyh-i Kamil ve mürid-i sadık (8a-9a), Nakşibendiyye'nin diğer tarikatlerden üstünlüğü (9a-10b), Nakşibendiyye'nin onbir esası (10b-15b), İlm-i Batın (15b-16b), Muhabbet-i ilahi (16b-17b), Hakka'l Yakîn (17b-18b), İlm-i Ledün (18b-20a), Nakşibendiyyeye intisab etmek isteyen kişiye edayı telkin ve ahd-i misak yapılması (20a-21a), Telkinât-ı Nakşibendiyye (21a-24b), Adab-ı Nakşibendiyye, Hatm-i Hacegan tertibi ve Silsile-i Zeheb (24b-30a).

Mukaddime bölümünde “Beyân-ı sebebi te'lif” başlığı altında bu eseri öldükten sonra arkasında faydalı bir eser bırakıp, bu eserde anlattıklarıyla “bâis-i hayr-ı dua” olmak ümidiyle (hayır dua almak ümidi ile) yazdığını söylemektedir.⁴⁵

Mustafa Müstakim Niyazi, eserinde son nazım bölümünde “Bi hamdinillah muradımca tamam ettim kitabım ben, okuyan anlayan ahabab bilir kadrini görür ahsen” demektedir.⁴⁶

⁴⁴ Niyazi, *Sohbetü'l Gaye*, vr.7b, vr.8a.

⁴⁵ Niyazi, *Sülûk-i Kavim ve Sırât-ı Müstakim*, vr.3a.

⁴⁶ Niyazi, *a.g.e.*, vr.30a.

“Medh-i Şeyh” başlığında övdüğü şeyhi Muhammed Niyazi el-Buharî’nin bu eseri yazmasına ya da yazmaya başlamasına kendisini teşvik ettiğini ve eseri te’lif etmesinin bir sebebi de bu teşvik olduğunu beyan etmektedir. Eseri yazmadaki başka bir amacının ise genelde mutasavvıfların, özelde Nakşibendîlerin izlediği yolu beyan etme olduğunu söylemektedir.⁴⁷

Mustafa Müstakim Niyazi, eseri Osmanlı Türkçesi ile kaleme almış, anlatımını çeşitli beyitlerle güçlendirmiştir. Bu beyitlerden bazıları Farsça olmakla birlikte genel olarak Türkçedir. Eserinde sade ve anlaşılır bir dil vardır.

Mustafa Müstakim Niyazi, eserinde sık sık tasavvufî ıstılahları açıklar. Yeri geldiğinde konuyu destekleyici ya da açıklayıcı ayet ve hadisler zikretmektedir. Eserin yarısından fazlası Nakşibendiyye’nin usul ve adabı üzerine yazılmıştır. Bu nedenle Sülûk-i Kavîm’in bir tarikat ve adab kitabı olduğunu söyleyebiliriz. Şimdi eserde işlenen konuları inceleyelim.

⁴⁷ Niyazi, *a.g.e.*, vr.3b.

1.2. SÜLÛK-İ KAVİM VE SIRÂT-I MÜSTAKİM'İN TASAVVUFÎ TAHLİLİ

Mustafa Niyazi sülûk yolculuğuna çıkmanın ilk şartını sağlamak için öncelikle tarikate intisap etmek gerektiğini söyler. Söz konusu intisap edecek talip ile mürşid arasında gerçekleştirilecek ahdin nasıl yapıldığını eserinde ayrıntılı olarak vermektedir.

1.2.1. İntisap Edecek Kişiyile Yapılan Ahid

Nakşibendiyye'ye girecek bir kişiden öncelikle tevbe etmesi istenmektedir. Mustafa Müstakim Niyazi'ye göre “Tevbe etmek hakikatte gönlü Hakk Teâlâ hazretlerine vermek demektir.”⁴⁸ Eserde bu ahid şöyle geçmektedir.

Şeyh: Sen dahi gönlünü Hakk Teâlâ'ya verdin mi?

Mürid: (Ez derûn) Verdim.

Şeyh: Baliğ olduğun günden bu ana gelince her ne kadar sağire ve kebire günah işledin ise cümlesinden tevbe ettin mi?

Mürid: (Bi lâ tereddüt, sıdkla) Eттіm.

Şeyh: Nakşibendî tarikatinde şeyhlik ve müridlik yoktur. Ahid, biraderliktir. Fakir seni biraderliğe kabul eyledim, sen dahi fakiri biraderliğe kabul ettin mi?

Mürid: (Ez dil ü cân) Eттіm.

Şeyh: Rûz-i mahşerde benim elime fırsat girer ise ben seni unutmam. Senin de eline fırsat girer ise bizi unutmaz mısın?

Mürid: Unutmam.

Şeyh: Bizim tarikimiz Resulullah ve Ebubekir tarikidir. Onları ve bu tarikten güzêrân eden meşâyıh-ı ehl-i yakîn'in cümlesini ve fakiri dahi bile şeyhliğe kabul eyledin mi?

Mürid: Eyledim

Şeyh: Hâzır müminûn bu ahdine şahit olsunlar mı?

Mürid: (Bilâ tevakkuf- hiç düşünmeden) Olsunlar.⁴⁹

⁴⁸ Niyazi, *Sülûk-i Kavim*, vr.20a.

⁴⁹ Niyazi, *a.g.e.*, vr.20a, vr.20b.

Bundan sonra orada bulunanlar ile birlikte topluca üç kez kelime-i şehadet getirilir. Şeyh müride ism-i celâle müstaid ise onu kelime-i tevhide telkin eder ve ahid böylece gerçekleşmiş olur.⁵⁰

1.2.2. Telkinât-ı Nakşibendiyye

Mustafa Müstakim Niyazi Sülûk-i Kavim’ de Telkinât-ı Nakşibendiyye’ nin on iki olduğunu söylemekte ve bunları şu şekilde sıralamaktadır.

- a- Habs-i Nefes b- Rabıta c- Teveccüh d- Mürakâbe e- Müşâhede f- Muâyene g- Hakka’l Yakîn h- Fenâ Fillah ı- Bekâ Billah j- Cezbe k- Tufuliyet l- Buluğ⁵¹

1.2.2.1 Habs-i Nefes

Bunlardan Habs-i Nefes, Mustafa Müstakim Niyazi’ye göre ism-i celâl ile ya da nefy ve isbât olmak üzere iki çeşittir. Nefy ve isbâtın yolu Sülûk-i Kavim’de anlatıldığı şekli ile şöyledir: Sâlik abdestli bir şekilde tahiyattaki gibi diz üstü kibleye doğru oturmalı, gözünü ve ağzını yumup dişleri birbiri üstüne koyup, dilini üst damağına yapıştırıp, nefesini derinine çekip göbeği altında saklayıp, hulus-ı kalp ile gönlünden muhabbet ile “La ilahe illallah” esması ile meşgul olmasıdır. Sâlik bunu yaparken “Lâ”yı bir makas gibi düşünmeli halkasını göbekte ve uçlarını dimağı ile sağ canibini ihata ettirip, “ilâhe” kelimesini masiva itibari ile sağında tutup, “Lâ” makası ile alakasını ondan kat edip “illallah” kelimesini sol göğsü üzerine harareti gönlüne erişecek şekilde vurmalıdır. Nefesi daraldıkça tek sayılarda durmalı tekrar nefes almalıdır. Yirmi bire varınca nefes alıp şu duayı okumalıdır.⁵²

“Allahümme ente maksudî ve rızauke matlubî ve ileykel vesîlete şeyhi”

(Allah’ım şeyhimin vesilesi ile senin maksudunu ve rızanı istiyorum)

Sâlik eğer ism-i celâle mülakkîn ise yukarıda anlatıldığı gibi nefesini derine çekip “Allah” ism-i şerifine kalbi ile meşgul olmalıdır. Nefesi daraldıkça tek sayılar üzerinde durup sonra devam etmelidir. Yüz bire gelince nefesini bırakmalı nefes alınca “Celle celâlühü ve amme nevâlühü” demelidir.⁵³

1.2.2.2. Rabıta ve Teveccüh

Telkinat-ı Nakşibendiyye’ den ikincisi olan “rabıta” ise Mevlana Halid Bağdadi (Ö.1242/1826)’ nin ifadesi ile “Müridin mürşid-i kamilin suretine tahayyüle riâyet ile

⁵⁰ Niyazi, *Sülûk-i Kavim*, aynı yer.

⁵¹ Niyazi, *a.g.e.*, vr.21a.

⁵² Niyazi, *a.g.e.*, vr.21a, vr.21b.

⁵³ Niyazi, *a.g.e.*, vr.22a.

onun ruhaniyetinden istimdat etmesinden ibarettir.”⁵⁴ Rabıta müridin zihni planda tefekkür ve muhayyile gücünü kullanarak müşidi ile beraberlik halinde olmasını ifade eder. Rabıtaya sevgi anlamı da yüklenmiştir. Mesela sevgi rabıtası için şu tarif verilir: “Müridin şeyhini severek yâd etmesi ve suretini zihninde canlandırmasıdır.”⁵⁵

Bazı tanımlarda da İlme’l yakîne yol olarak ifade edilir: ”Ben Allah’ı görmüyorum ama O beni görür ve her hali bilir, cihanı sarmıştır.” diyerek tefekküründen uzak olmamalıdır. Bir kimse bu manayı kendisine hal ederse, bu edindiği halin adına rabıta denir. İlme’l yakîn bu yolda hâsıl olur.⁵⁶

Kalbî rabıta diye verilen bir tarif de şöyledir: Müridin kalben şeyhi ile beraber olmasıdır. Bu mana birliğinin müridi şeyhinde fani olmaya yani onun hali ile hallenmeye götüşdüğu söylenir.⁵⁷ Rabıta özellikle Nakşibendî tarikatinde göze çarpmakla birlikte diğer tarikatlerde de vardır.⁵⁸

Mustafa Müstakim Niyazi’ye göre rabıta; “sâlik muhabbet ile şeyhe gönül verip zikir yerine muhabbet ile şeyhinin suretini hatırında tutup, fikir ve hayalin daima şeyh ile olup, ondan gayrinin fikrini unutmakla rabıta bir mertebeye vara ki cümle ahvâlinde şeyh ile bile olmak hususunda şeyhinin nâil olduğu füyuzâta⁵⁹ nâil olup, hal ve zevk ile hallenip, vasıl olduğu makâmâta vasıl olup, maksûdu Hakk’ı bulmaktır.”⁶⁰

Mustafa Müstakim Niyazi’ye göre bu yolun büyüklerinin nefsi bilmeye, Hakk’ı bulmaya ve zevk-i külle vasıl olmaya, sâlike rabıtanın yakın yol olmadığını söylediklerini nakletmektedir. Ona göre rabıtanın zahirde misali yola gidici iki adamın el ele verip sohbetle yola gitmelerine benzer. Rabıta yolunu tutan kişinin bir avantajıda Mustafa Müstakim Niyazi’ye göre târik-i zikrin müktezası olan mücâhedattan kurtulmuş olmasıdır.⁶¹

Telkinât-ı Nakşibendiyye’ den üçüncüsü olan teveccüh; “intisâb ettiği şeyhinin şekil ve suretini hayaline getirip, gördüğu şeklini mütalaa etmeye dikkat etmesi ve onun

⁵⁴ Eraydın, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, 231.

⁵⁵ Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, 391.

⁵⁶ Muhammed Nurî şemseddin Nakşibendî, *Miftâhu’l Kulûb*, çev: Abdulkadir Akçiçek, Huzur yayınları, 357.

⁵⁷ Cebecioğlu, *a.g.e*, 391-392.

⁵⁸ Yılmaz, *Ana Hatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatlar*, 326.

⁵⁹ Füyuzât: Feyzin çoğuludur. Taşmayı ifade eder ilahi tecelli bu kelime ile anlatılır. Feyz her an tecelli etmektedir. Varlıklar bu feyz vasıtası ile meydana gelir. Bu varlık zatlarında ki imkan sebebi ile yok olmakta fakat Hakk’ın feyzi ile aynı zamanda var olmaktadır.(Cebecioğlu, *a.g.e*, 165).

⁶⁰ Niyazi, *a.g.e*, vr.22b, 23a.

⁶¹ Niyazi, *a.g.e*, vr.23a.

bereketlerinin zâtı ile Allah'ın zâtından başka şeyleri kalbinden ve hatırandan çıkarmasıdır.”⁶²

Mustafa Müstakim Niyazi'ye göre, sâlikin gönlünü mürşid gönlüne kapı itibar edip, matlûbunun ve kendisine müteallik olan işlerinin hepsini ondan istemesidir. Sâlik ona göre nazarını bir an bile bu kapıdan ayırmamalı, nazarı daima o yönde olmalıdır.⁶³

1.2.2.3. Murakabe

Telkinât-ı Nakşibendiyye' den dördüncüsü olan murakabe, Mustafa Müstakim Niyazi'ye göre, “sâlikin kendi gönlünde cemâl-i yâri görmesi, tecelli-yi zâtın ikbâline muntazır olmasıdır.”⁶⁴ Şayet sâlik murakabeye devam eder ve devamında kemal bulur ise müşâhede ve muayene eyleyip kendisi aradan çıkar ve Hakk'al Yakîn zuhûr ederek, fenâ fillah ve sonra bekâ billah makamına erer. Cezbe ve tufûliyyete doğru yol alır. Sonrada velayet-i hassa ile baliğ olup zâhir ve bâtın tasarrufuna mâlik olur.⁶⁵

1.2.2.4. Fenâ fillah-Bekâ billah

Fenâ, sözlükte geçici olmak, yok olmak, ölmek gibi manalara gelir. Tasavvufta ise, kulun kendi fiil ve davranışlarını görmekten fani olup, gerçek kul olma noktasına ulaşması anlamına gelmektedir.⁶⁶ Yüce Allah'ın zatından başka şeyleri hatırdan, gönülden çıkarmaya, O'nun bütün eşyayı kuşattığını görüp düşünmeye fenâ fillah denir.⁶⁷

Bu durumda kişi, Allah'tan başka fâil görmez. Bazen ilahi sıfatlarda fenâ bulmak için kullanılır. Bu durumda da ortada Allah'tan başka kudret sahibi, gören, duyan kalmaz. Yani bu durumdaki kimse mahlukâtı, gücü kuvveti görmesi ve duyması ancak Allah'la olabilen ölümler olarak görür. Bundan sonra da Zât'ta fenâ gerçekleşir.⁶⁸ İslam tasavvufunda kul hiç olmaz. Hiçin yerine Allah'ın sıfatları geçer. Bu şu manadadır: Kul insan olarak taşıdığı sıfatları ve huyları terk eder; fenâyâ ererek tam hale gelir, olgunlaşır. Ancak bu giden kötü sıfat ve ahlakın yerini Allah'ta mükemmel olarak bulunan ilahi sıfatlar ve ilahi huylar yer alır.⁶⁹

⁶² Şemseddin Nakşibendî, *Miftâhu'l Kulûb*, 356.

⁶³ Niyazi, *Sülûk-i Kavim*, vr.24a.

⁶⁴ Niyazi, *a.g.e.*, aynı yer.

⁶⁵ Niyazi, *a.g.e.*, vr.24b.

⁶⁶ Mustafa Kara, *Fena*, D.İ.A, 1995, XII, 334.

⁶⁷ Şemseddin Nakşibendî, *Miftâhu'l Kulûb*, 359.

⁶⁸ İbn Acibe, *Sufîlerin El Kitabı Tasavvufta Yol Nedir? Yolcu Kimdir?* çev: Ahmed Murat Özel, (İstanbul: Hayy Yayınları, 2015), 74-75.

⁶⁹ Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, 161.

Cüneyd'e göre tasavvufun maksadını teşkil eden tevhide beşeri özelliklerden bütüyle kurtulmakla, yani fena haline ermekle ulaşılabilir. Fenayı “*yaratılmazdan önceki hale dönmek*” diye ifade eder.⁷⁰

Tasavvufi kaynakların ortaklaşa verdikleri bilgilerden fenâ-bekâ kelimelerini kullanarak bunları tarif eden ilk sufinin Ebu Said el-Harrâz (ö.277/890) olduğu anlaşılmaktadır. Ona göre fenâ kulun kulluğunu görmekten fani olması, bekâ ise ilahi tecellileri temaşa etmekle bâki olmasıdır.⁷¹

Tasavvufta fenâ kavramı, belli tasniflere tabi tutularak incelenmiştir. Bunlardan biri şöyledir:

- a) Fenâ-i Zât: Kişinin kendisinde varlık görmemesi, kendini yok kabul etmesi, hakiki varlığın Allah olduğunu kabul etmesidir.
- b) Fenâ-i Sıfât: Kişinin beşeri sıfatlardan sıyrılmasıdır.
- c) Fenâ-i Ef'âl: Kulun fiil ve hareketlerinde âdem-i şuur olmasıdır.

Tarikatların kurulup gelişmesinden sonra fena kavramı İnsan-Allah ilişkisinin dışına çıkararak yeni boyutlar kazanmıştır. Bunların en meşhurları şunlardır:

a) Fenâ fi'ş-Şeyh: Bir şeyhe intisap eden mürid onun öğütlerine kayıtsız şartsız bağlı kalmakla ve onu sevmekle ilk merhaleyi tamamlar.

b) Fenâ fi'l-Pîr: İlk merhaleyi tamamlayan müride şeyhi pîrini tanıtır, anlatır ve sevdirebilir. Pîrin manevi tesirine terk edilen mürid düşüncesini onun tavsiye, fikir ve görüşleri üzerinde yoğunlaştırır.

c) Fenâ fi'r-Rasul: Bu merhalede müridin Hz.Peygamberin sevgisinde fani olması söz konusudur. Fena fi'r-rasul, Fena fillah makamının eşiğidir. Çünkü Hz. Peygamberi sevmek Allah'ı sevmenin ön şartıdır.

d) Fenâ fi'llah: Kişide sevinç ve mutlulukla birlikte güven duygusu meydana getirir. Mürid bu halin manevi sarhoşluğu ile huzura kavuşur.

Vahdet-i Vücut anlayışının yaygınlaşmasıyla birlikte fenâ kavramı yeni terimlerle genişlemiştir:

- Fena fi'l-Küsûd: Maksat ve iradenin Allah'ın iradesinde yok olmasıdır.
- Fena fi'ş-Şuhûd: Kâinatta Allah'tan başka bir varlığın müşahede edilmemesidir.

⁷⁰ Ekrem Demirli, *İbnu'l Arabi Metafizigi*, (İstanbul: Hayy Yayınları, 2013), 71.

⁷¹ Kara, *Fena*, aynı yer.

- Fena fi'l-Vücut: Allah'ın dışında hiçbir varlığın tanınmamasıdır.⁷²

O'na göre fenâ fillah, ilahi aşkın bir neticesidir.⁷³ Mustafa Müstakim Niyazi ilahi aşktan bahsederken “*İlm-i Aşk-ı Mevla*” tabirini kullanmaktadır.⁷⁴ Ona göre aşk bir ilimdir. Kişi bu zor yolda Hakk'a nasıl vâsıl olunacağını öğrenmekte, hemde güç imtihanlardan geçerek bu ilme sahip olmaktadır. Aşk ona göre, öyle bir ateştir ki mâşuktan başka her şeyi yakmaktadır.⁷⁵ Her şey kül olup gittikten sonra kişi kendini dahi bilemez bir hale gelmektedir. Artık sadece dosta dönüp onu arzulamaktadır. Kişi bu halde iken o kadar yanar yakılır ki aklı ve ilmi dahi yanıp, mâşukunu ve mâşuka talip olduğunu dahi unutup hemen bir yanmak kalır.⁷⁶ Bu mertebeye Mustafa Müstakim Niyazi “*Hakka'l-Yakîn*” demektedir.⁷⁷ Hakkal Yakîn ise O'na göre, Hakk'a vuslattan ibarettir. Sâlik, Hakk'a vuslatın verdiği zevk-i ruhanî ile mest olursa buna da makam-ı istiğrâk ve istihlâk denmektedir.⁷⁸ Fenâ fillah, Mustafa Müstakim Niyazi'ye göre bu makamın neticesinde ortaya çıkmıştır. Mustafa Müstakim Niyazi'ye göre fena fillaha ermiş kişilere, bî şuur ve bî ilim demektedir.⁷⁹ O'na göre bu makamda nisyân-ı küll yani her şeyi unutmak vâkî olmaktadır. Ölmeden önce ölünüz⁸⁰ sözü bu makama işaretler. Mustafa Müstakim Niyazi'ye göre bu makama ermiş kişi mükellef olmaz.⁸¹

Mustafa Müstakim Niyazi'nin fenâ konusuna yaklaşımında iki nokta dikkatimizi çekmektedir:

1. Fenâ fillaha ermiş kişilerin bî-şuur ve bî-ilim oldukları konu hakkındaki sözleri.
2. Fenâ fillaha ermiş kişilerin mükellef olmadıklarına dair söylediği sözleri.

Birinci husus ile alakalı birçok mutasavvıf görüş belirtmiştir. Örneğin Kuşeyrî için nefsinden ve halktan fâni olduğu denildiğinde hakikatte nefsi de halkta mevcuttur. Fakat yaşadığı halin etkisi ile ne nefsinden ne de halktan haberdardır.⁸²

⁷² Kara, *Fena*, 334.

⁷³ Niyazi, *Sülûk-i Kavim*, vr.17b.

⁷⁴ Niyazi, *a.g.e*, aynı yer.

⁷⁵ Niyazi, *a.g.e*, aynı yer.

⁷⁶ Niyazi, *a.g.e*, aynı yer.

⁷⁷ Niyazi, *a.g.e*, aynı yer.

⁷⁸ Niyazi, *a.g.e*, aynı yer.

⁷⁹ Niyazi, *a.g.e*, aynı yer.

⁸⁰ Aclunî, *Keşfu'l-Hafa*, II, 402. (2669). Aclunî'nin tespitine göre bu hadis olmayıp sufilerin sözlerindedir.

⁸¹ Niyazi, *a.g.e*, vr.17b.

⁸² Abdülkerim b. Hevâzin el-Kuşeyrî, *Risâle*, çev: Tahsin Yazıcı, (İstanbul: MEB, 1966), 158.

Hucvirî'ye göre ise, fenânın hakikati kulun varlığından fani olması, Hakk'ın celâlini görmesi ve azâmetini keşfetmesi, bu yüzden de dünya ve ahiretini unutmaktır. Böyle bir kişi, aklından da kendisinden de fani olmuştur. Artık dili Hak ile konuşur, vücudu huzur ve huşû içinde dolar.⁸³

Fenânın bu son noktasına fenâ'ul-fena (fena ender fena) denmektedir. Bu noktada kişi idraksizlik hali yaşamakta ve söylediği sözler bazen şeriate aykırı olabilmektedir ki bunlara Şatahat⁸⁴ diyoruz. Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz ki fenâ halinin son noktasında olan kişi, Allah'ın dışında her şeyden soyutlanır ve hem şuurunu hem de ilmini kaybeder.

Mustafa Müstakim Niyazi'nin fenâ anlayışından değineceğimiz ikinci nokta bu hali yaşayan kimsenin mükellef olmayacağı meselesidir. Bu meseleyi mutasavvıflarca tartışılan başka bir konu ile irtibatlandırmaya çalışacağız:

Mutasavvıflar fenâ halinin sürekli olup olmadığı hususunu tartışmış, farklı görüşe sahip iki görüş oluşmuştur. Bunlardan ilki fenâ halinin geçici olduğunu, zira sürekli olursa kişinin farzları eda etmeyi ihmal edeceği görüşündedir ki bu grup bunu caiz görmemektedir.⁸⁵

İkinci grup ise fenâ halinin sürekli olduğunu savunmaktadır. Zira Allah bir kişiyi böylesine büyük bir nimetle nimetlendirip, sonra hiç olmamış gibi o nimeti ondan geri almaz. Cüneyd-i Bağdadî (ö.297/909), Ebu Said Harrâz (277/890), Ebu Hüseyin en-Nurî (ö.295/908) bu gruba mensup bazı mutasavvıflardır.⁸⁶

Sülûk-i Kavim'den anladığımız kadarıyla Mustafa Müstakim Niyazi, fenâ halinin geçici olduğu görüşündedir. Zira kişinin beşeri vücudundan tamamen sıyrılıp Hakkânî vücuduyla irşâd için bu aleme döneceğini söylemekte ve buna bekâ billah demektedir.⁸⁷Bu mertebede Allah'ı bilmek, arifi zayıflatır, tâ ki toprağa bitişinceye kadar. Olgun arif Allah'ı bilmekle zayıf düşüp asıl niteliği olan acz ve fakrını ortaya

⁸³ Ali b. Osman el-Cüllâbî el-Hucvirî, *Keşfu'l-Mahcûb*, çev: Esad ve Abdilhâdi Kandil, (Beyrut: Dâru'n Nahhâti'l Arabiyye,1980), 486.

⁸⁴ **Şathiyye:** Konuşurken ölçüyü kaçırmayı ifade eder. Aşırı tecelli ve feyiz gelen velilerden birtakım şeriate uymaz gibi görünen sözler zuhûr eder. Dıştan bakınca bu sözlerin hiçbir manası yokmuş gibi görünür. Ancak o sözler sufinin ruhani yükselişte ulaştığı farklı varlık alanı açısından ele alınca anlaşılabilirlik durumu ortadan kalkar.(Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, 452).

⁸⁵ Ebubekir Muhammed el-Kelebâzi, *et-Taaruf li Mezhebi ehli't Tasavvuf*, (Beyrut: Dâru'l Kütübü'l İlmiye, 1400), 130.

⁸⁶ Kelebâzi, *et-Taaruf*, 128.

⁸⁷ Niyazi, *Sülûk-i Kavim*, vr.18b.

çıkarr. Hatta bu mertebede aslı olan toprağa kavuşup bitişinceye kadar hiçbir şey yapmaya gücü yetmez.⁸⁸

Mustafa Müstakim Niyazi fenâ fillaha ermiş kişilerden, galebe-i zevk ile söylenen sözlerin sâdır olmayacağını, bu tür sözlerin bekâ ba'de'l-fena makamında sâdır olduğunu söylemektedir⁸⁹

Bu makama sahip kişiler, kendilerini yok bildikleri ve Hak ile var olduklarının şuurunda oldukları için, Hak Teâla onları sıfât-ı subûtiyyesine alet etmekte, böylece görmeleri, işitmeleri ve işledikleri Hak ile olmakta Hak'sız kendilerini ve her şeyi yok bilmektedirler. Mustafa Müstakim Niyazi buna acz-u fakr da demektedir.⁹⁰Rablık özellikleri taşıması itibari ile mertebe bakımından insandan daha izzetli kılınmış bir varlık yoktur.⁹¹

Sonuç olarak Mustafa Müstakim Niyazi'nin fenâ halini yaşayan kimsenin mükellef olmayacağı hususundaki sözlerini, söz ve davranışlarından sorumlu tutulamayacağı, çünkü derin bir hal yaşayan sufînin o ana özel olarak şuur ve ilminden fani olduğu şeklinde değerlendirmemiz mümkündür. Eserde farz olan ibadetlerden mükellef olunmayı anlayacak herhangi delile rastlamıyoruz. Mustafa Müstakim Niyazi, fenâ fillaha “es-seyr fillah” ,”şuhûd” ve “vusûl” de demektedir.⁹² Es-seyr fillah tasavvufta dört manevi mertebeden biridir. Bunlar:

1. Vahdet yüzünden kesret hicâbının kalkması. Buna es-Seyr-i İlallah da denir. Allah'tan başkasına olan sevgi ve bağlılığın izâlesi ile gerçekleşir.
2. Bâtînî ilmi kesretten, vahdetin perdesini kaldırmaktır. Bu ise Allah'ın sıfâtlarıyla sıfâtlanmak ve Esmâullah'ın tahakkuku ile olur. Buna Hak ile Hak'ta sefer de denmektedir. Bu makam vâhidiyyet makamının nihâyetidir.
3. Zıtların, zâhir ile bâtın zevâlidir. Buna aynü'l-cem'de denir. Bu makam Ehadiyyet makamına yükselmek ve fenâ halinin gerçekleşmesi ile olur.
4. Hak'tan halka dönmektir. Yaratılmışın Hak'ta çözülmesidir. Buna fenâdan sonra bekâ ve cemden sonra fark da denir.⁹³

⁸⁸ Ankaravî, *Nakşe'l Füsus*, 140.

⁸⁹ Niyazi, *Sülûk-i Kavim*, vr.18b.

⁹⁰ Niyazi, *a.g.e*, aynı yer.

⁹¹ Ankaravî, *Nakşe'l Füsus*,79.

⁹² Niyazi, *a.g.e*, vr.18a.

⁹³Muhammed Abdurrauf el- Münavî, *et-Tevkîf ala Mühimmâti't Teârif Dâru'l Fikri'l Muâs*, (Beyrut: 1410), 407.

Seyr-i fillah, Mustafa Müstakim Niyazi'ye göre sâlikin seyr-i ilallah kapısından Hak'a vuslat etmesine denmektedir ki bu sülûka nihâyet yoktur. Keyfiyeti bilinemez ve kıyası yapılamaz.⁹⁴ Tabir olursa ancak sâlikten zuhûr eden tecelliyâta nispetle muhabbet-i Huda, derd-i ilahi, aşk-ı hakiki, zevk-i vicdani, cezbe-i rahmani, vuslat-ı Hak, vahdet-i vücud, hüviyet-i zât gibi tabirlerle tabir olunabilir.⁹⁵ Manaları ise ancak sadık bir sâlikte, zevk-i küllün ve safâ-ı taammın zuhûrunu gerektirir. Şayet cezbe bu kişilere bir şecaat verirde yüzlerinde mehâbet, bakışlarında melâhat, sohbetlerinde halâvet, konuşmalarında isabet, zâtlarında yücelik zuhûr etmişse bu kimselere sahib-i tasarruf ve zü kuvve denmektedir.⁹⁶

Konuşmalarına ise “intâk-ı hak” ve “kelâm-ı mutlak” denmektedir. Eğer baktıkları eşya tebeddül ve tağayyür kabul ederse buna nazar-ı inâyet, makamlarına ise racûliyyet, hürriyet ve buluğ-ı tam ve kurb-ı ferâiz denmekte, Allahu Teâla ne işlese bu sâlihler yüzünden işlemektedir.⁹⁷

Mustafa Müstakim Niyazi'ye göre “Attığında sen atmadın, Allah attı.”⁹⁸ De ki: Hepsi Allah'tandır.”⁹⁹ ayet-i kerimeleri bu makama işaretir. Bu makama “cem'ul cem”¹⁰⁰, bu makam sahiplerinin irfanlarına “ilm-i ledün” denmektedir.¹⁰¹ Bu konuyu ayrıntılı inceleyeceğiz:

1.2.3. Nakşibendilikte Müridin Vazifeleri

Mustafa Müstakim Niyazi'ye göre “Ben Nakşibendiyim” diyen sâlike şart olan ve lazım olan bazı hususlar vardır. Bunlar Sülûk-i Kavim'de şu şekilde sıralanmaktadır:¹⁰²

1- Daima abdestli olmak, hatta abdest bozulunca istibra hâsıl oluncaya kadar teyemmüm üzere olmak.¹⁰³ Uykuya yatacağı zaman dahi abdestli yatmaya gayret etmek.¹⁰⁴

⁹⁴ Niyazi, *Sülûk-i Kavim*, vr.18a.

⁹⁵ Niyazi, *a.g.e.*, aynı yer.

⁹⁶ Niyazi, *a.g.e.*, aynı yer.

⁹⁷ Niyazi, *a.g.e.*, vr.18a, vr.18b.

⁹⁸ Enfal, 8/17.

⁹⁹ Nisa, 4/78.

¹⁰⁰ **Cem'ul Cem:** Cem'den sonra daha üstün ve daha tamam olan sonuncu makamdır. Cem, eşyayı Allah ile müşahede etmek, Allah'ın güç ve kudretinden başka her türlü güç ve kuvvetten beri olmaktır. Bu makam bekabillah olan cem' makamından sonra gelir. Bunun üzerinde makam yoktur. Bu makama, mevcudatta Allah'ı görme makamı denildiği gibi, şu tabirlerde kullanılır; Fark ba'del cem, Fark-ı sâni, Sahu ba'del cem. (Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, 98).

¹⁰¹ Niyazi, *a.g.e.*, vr.18b.

¹⁰² Niyazi, *a.g.e.*, aynı yer.

2- Her abdestten sonra iki rekat şükür namazı kılmak.¹⁰⁵

3- Daima alçakgönüllü olmak, kendini aciz bilmek.¹⁰⁶ Allah katında yüksek kimdir, aşağı kimdir bilinmez. Bunun için insan kendi aşağılığını bilmelidir. Böyle bir durumda kıyamet günü bir mahcûbiyet çıkmaz. Bunun için insan kendini cümle yaratılmışlardan aşağı görüp, davranışlarını ona göre ayarlamalıdır.¹⁰⁷

4- Çok istiğfar etmek.¹⁰⁸ İnsan bütün kusurlarını ve günahlarını önüne koyup, affedilip bağışlanması için rahmeti beklemelidir. Bu öyle güzel bir huydur ki bunu düşünen kimse birinde günah ve kusur görmek için vakit bulamaz.¹⁰⁹

5- Allah'ın kullarına belki tüm mahlûkata karşı tevâzû üzere olmak, kendilerine gurur verecek bir amel işlediklerinde yokluğa kaçıp onu Hakk'tan bilmek¹¹⁰

6- Kendileri bir şey ile methedilirse haz duymamak. Zira Mustafa Müstakim Niyazi'ye göre medihten haz duymak ucuptan bir nevidir. Dervişlik ise cümle varlığı Hakk Teâla hazretlerine verip kendisi bizzat var suretinde yok olup ef'alullahtan az ve çok zuhûr edecek ef'âl ve akvâl ve ahvâle mazhâr olduğunu bilmektir. Dervişe bundan ala yakınlık müjdesi olmaz.¹¹¹ Bir kimse anlatılan işleri kendisine hal edinip gezdiği sırada ihsan kapıları açılabilir. Keşifler, kerametler ortaya çıkar. Bunları kesinlikle kendisine mal etmemelidir. Cümlesini malın, mülkün sahibine teslim etmiş olması gerekir.¹¹²

7- Farz namazlara devam ederek, cemaatle kılmaya özen göstermek. Camiye vaktinden önce gidip, geç çıkmak¹¹³

8- Allah u Teala' ya kulluk etmeyi makbul görmek, kendi ihtiyarı ile kul olmak. Zira Müstakim Mustafa Niyazi' ye göre zaruri kulluk fırsat buldukça terke ve meâsî irtikâbına medâr olmaktadır.¹¹⁴

¹⁰³ Niyazi, *Sülûk-i Kavim*, vr.25a.

*İbn Arabi "Devamlı olarak abdestli oturman da sana gereken şeylerdendir. Abdestin bozulduğunda yeniden abdest al. Namaz kılmanın yasak olduğu kerahat vakitleri hariç, abdest aldığı anda iki rekat namaz kıl!(İbnu'l Arabi, *Hakikat Yolcusuna Kılavuz*, 150).

¹⁰⁴ Şemseddin Nakşibendî, *Miftâhu'l Kulûb*, 105.

¹⁰⁵ Niyazi, *a.g.e*, aynı yer.

¹⁰⁶ Niyazi, *a.g.e*, aynı yer.

¹⁰⁷ Şemseddin Nakşibendî, *Miftâhu'l Kulûb*, 366.

¹⁰⁸ Niyazi, *a.g.e*, aynı yer.

¹⁰⁹ Şemseddin Nakşibendî, *Miftâhu'l Kulûb*, 367.

¹¹⁰ Niyazi, *a.g.e*, aynı yer.

¹¹¹ Niyazi, *a.g.e*, aynı yer.

¹¹² Şemseddin Nakşibendî, *Miftâhu'l Kulûb*, 368.

¹¹³ Niyazi, *a.g.e*, vr.25b.

9- Görüştikleri kimselerin takva sahibi kimseler olması.¹¹⁵

10- Cahillerden, mülâhede günahlarından ve zenâdika fırkasından çokça sakınmak. Müstakim Mustafa Niyazi' ye göre Melâhide ve Rafizî gibi fırkalar şariat-i garnâyı temelinden inkâr etmekte, ahalisine ta'n, şetm ve adâvet duymaktadır. Zenâdika fırkası ise ona göre sân-i âlemin ve hallâk-ı cihanın ve müdebbir-i umûrun varlığını inkâr edip "Bu alem böyle kendi kendine zuhûr etti." demektedirler. Müstakim Mustafa Niyazi' ye göre Dehriyyûn ve Hâriciler bunlardandır. Müstakim Mustafa Niyazi' ye göre Hâriciler resûle ihânet etmişlerdir.¹¹⁶

11- Farz namazlardan sonra şu beş sureye devam etmek a) Sabah namazından sonra Yasin-i şerif b) Öğle namazından sonra Fetih suresi c) İkinci namazından sonra Amme suresi d) Akşam namazından sonra Vakîâ suresi e) Yatsı namazından sonra Mülk suresi¹¹⁷

12- Yatmadan önce ve kalkarken beş kere Felâk suresi altı kere Nâs suresini okumak.¹¹⁸

13- Teheccüd namazına devam etmek.¹¹⁹

14- Haftada iki gün Hatm-i Hâcegân yapmak¹²⁰

1.2.4. Hatm-i Hâcegan

Hâce, Farsça bir kelimedir ve hoca (şeyh) anlamına gelir. Çoğulu hâceganır. Hatm-i hâcegan ise "Şeyhlerin zikri" demektir. Nakşibendiyye hatm-i hâcegan ile diğer tarikatlerden ayrılır. Nakşibendîler bununla Allah'tan sevap ve bir zararın def'i ya da bir menfaatin celbini umarlar.¹²¹

Hatm-i hâceganın iki şartı vardır. İlki Nakşibendiyye'ye mensup olmayanların zikre dâhil olmaması gerektiği, ikincisi ise zikir esnasında kapı ve pencerelerin kapatılmasıdır. Âdâbı, gözlerin yumulması, yirmi beş kere istiğfâr edilmesi, namazdaki oturuşun tersine, ayakları sol tarafa çıkartarak oturulmasıdır.¹²²

¹¹⁴ Niyazi, *Sülûk-i Kavim*, vr.25b.

¹¹⁵ Niyazi, *a.g.e*, aynı yer.

¹¹⁶ Niyazi, *a.g.e*, aynı yer.

¹¹⁷ Niyazi, *a.g.e*, vr.26a, vr.26b.

¹¹⁸ Niyazi, *a.g.e*, vr.27a.

¹¹⁹ Niyazi, *a.g.e*, aynı yer.

¹²⁰ Niyazi, *a.g.e*, vr.27a, vr.27b.

¹²¹ Muhammed Ahmed Dernika, *et-Tarikat'ün-Nakşibendiyye ve Âlâmüha*, (Trablus: Cerrus Bers, 1987), 38.

¹²² Muhammed b.Abdullah el-Hânî, *Behcetü's- Seniyye fi Âdâbı Tarikati'l Aliyyeti'n Nakşibendiyye*, 1303, 61.

Hatm-i hâcegan, “Hatm-i hâcegan-ı kübra” ve “Hatm-i hâcegan-ı suğra” olmak üzere iki çeşittir. Zikir halkasında bulunan müridler on kişiden fazla ise Hatm-i hâcegan-ı kübra, on kişiden az ise Hatm-i hâcegan-ı suğra ismi verilir. Büyük hatmenin küçük hatmeden farkı, yetmiş dokuz kere okunacak olan İnşirâh suresinin terk edilmiş olması ve bin bir İhlâs yerine beş yüz adet “Ya bâki ente’l bâki” nin okunmasıdır.¹²³

Hatm-i hâceganın ihtivası Sülûk-i Kavim’ de geçtiğine göre besmele ile beraber on dört Fatiha suresi, iki yüz Salâvat-ı Şerif’e, yetmiş dokuz İnşirâh suresi ile bin tane besmelesi ile birlikte İhlâs suresinden oluşmaktadır. Bunlardan her biri bir defa okunmalı ve böylece dört defada hatim bitirilmelidir.¹²⁴

Hatm-i hâceganın ne demek olduğunu Mustafa Müstakim Niyazi şu şekilde açıklamaktadır: “Hatm-i hâcegan-ı şerif demek, hâce hatmi demektir. Yani Nakşibendî meşâyihî arasında okunur bir vird-i azim demektir.¹²⁵ Hatim denmesinin nedeni ise ona göre halis bir niyetle matlub olan işin bitirilmesinden dolayıdır.”¹²⁶

Mustafa Müstakim Niyazi, hatm-i hâceganın icra şeklini ayrıntılı olarak şu şekilde anlatmaktadır: Hatm-i hâceganın tertibi evvela yedi Fatiha-i şerife her birinde “Bismillahirrahmanirrahim” ile okuyalar. İkinci salâvat-ı şerife geçen salâvat-ı şerifeyi yüz kere okuyalar. Üçüncü her birinde “Bismillahirrahmanirrahim” ile yetmiş dokuz Elemneşrahleke suresini okuyalar. Dördüncü her birine “Bismillahirrahmanirrahim” ile bin kere İhlâs-ı şerife okuyalar. Beşinci her birine “Bismillahirrahmanirrahim” ile yine yedi kere Fatiha-ı şerife okuyalar. Altıncı yine mezkûr olan Salavât-ı şerifeyi yüz kere okuyup “Salavâtullahi ve melâiketihî ve rusûlihî ve cem’il halkihî alâ seyyidina Muhammedin ve alâ âlihî ve sahibihî ecmain ve alâ cemi’il-enbiyâi ve’l mürselin ve’l hamdülillahi rabbil âlemin” deyip “Allahümme Rabbena takabbel minnâ kırâete hatm-i hâceganı şerif ve evsil sevâbüha ile ervâhil kudsiyyeti ve ila ruh-i nebiyyina Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem ve atina ma seelnâke bihâ bibereketihim bi hürmeti’l fatiha” deyip sure-i fatihayı okuyup el yüze sürüp bir tatlı yiyeler.¹²⁷

1.2.5. Hatm-i Salavât

Sülûk-i Kavim’ de geçtiğine göre salavât, Hatm-i Nakşibendiyye’de her Cuma gecesi, yatsı namazını edadan sonra ve Mülk suresini okuduktan sonra od ve buhur

¹²³ Eraydın, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, 234.

¹²⁴ Niyazi, *Sülûk-i Kavim*, vr.27b.

¹²⁵ Niyazi, *a.g.e*, aynı yer.

¹²⁶ Niyazi, *a.g.e*, aynı yer.

¹²⁷ Niyazi, *a.g.e*, vr.27b, vr.28a.

yakıp, tatlı bir şerbet hazırlayıp, bin kere “Allahümme salli alâ Muhammedin ve alâ âli Muhammedin ve bârik ve sellim aleyhi” demekten ibarettir. Sevabını ise Resullullah’a göndermelidir. Hatm-i haccgân bitince tatlı yemek, hatm-i salavât bitince hazırlanan şerbeti içmek âdâptandır.¹²⁸

1.2.6. Sülûk-i Kavim’de Nakşibendilik

Nakşibendîlik ile ilgili genel bilgiyi çalışmamızın giriş kısmında verdik. Bu bölümde ise müellifimizin, Sülûk-i Kavim’de Nakşibendiliği nasıl işlendiğini göreceğiz:

Mustafa Müstakim Niyazi’ye göre Nakşibend, muhabbet ile pîrinin suretini hatırında tutup şeyhinin suretine teveccüh edici demektir. Yani tarik-i zikir bedel-i tarik-i rabıtayı ihtiyar edici demek olur.¹²⁹O’na göre Nakşibendiyye, rabıta yolunu seçtiği için Hakk’a giden yollardan en yakını en faydalısı ve en kolayıdır.¹³⁰ Mustafa Müstakim Niyazi, bu manayı ifade etmek için şöyle demektedir:

Kurb-ı vuslat ister isen gel beri ol Nakşibend
Cümleden âlâ tariktir olmak istersen büend¹³¹

1.2.7. Kelimât-ı Kudsiyye

Bil tarîk-i nakşibendiyyenin resmi onbir kelimât
Ben ittim tahkik-i beyânın kalbine versin hayat.¹³²

Nakşibendiyye onbir esas üzerine kuruludur. Mustafa Müstakim Niyazi bunları şöyle sıralamaktadır¹³³:

- 1-Hoş der-Dem
- 2-Nazar ber-Kadem
- 3-Sefer der-Vatan
- 4-Halvet der-Encümen
- 5-Vukûf-ı Adedî
- 6-Vukûf-ı Zamanî
- 7-Vukûf-ı Kalbî
- 8-Yâd Kerd
- 9-Bâz Geşt

¹²⁸ Niyazi, *Sülûk-i Kavim*, vr.28a.

¹²⁹ Niyazi, *a.g.e.*, vr.9a.

¹³⁰ Niyazi, *a.g.e.*, aynı yer.

¹³¹ Niyazi, *a.g.e.*, aynı yer.

¹³² Niyazi, *a.g.e.*, vr.15b.

¹³³ Niyazi, *a.g.e.*, vr.10b.

10-Nigâh Daşt

11-Yâd Daşt

İlk dönem Nakşibendî metinlerinde Vukûf-ı Adedî, Vukûf-ı Zamanî, Vukûf-ı Kalbî esaslarının kimin tarafından konduğunun belli olmadığı söylenmektedir. 19. asır ve sonrasında yazılan eserlerde ise bu üç esasın Bahaeddin Nakşibend tarafından ortaya konduğu ileri sürülmektedir. Yine ilk dönem Nakşibendî metinlerinde geriye kalan sekiz esasın Abdülhâlik Gücdevânî tarafından ortaya konduğu kaydedilmektedir.¹³⁴

Mustafa Müstakim Niyazi, onbir esası Sülûk-i Kavim’de sırasıyla şu şekilde açıklamaktadır:

1.2.7.1. Hoş Der-Dem

Hoş, akıl manasına gelir. Dem ise nefes demektir. Hoş der-dem ise, nefes alışveriş esnasında uyanık olmak, gafletten korunmaktır.¹³⁵ Mustafa Müstakim Niyazi’ye göre ise, Ol akılı nefese vermektir. Yani nefes alıp verdikçe ve iki nefes aralığında Hak subhanehu ve teâla hazretlerinden ağâh ola ki vakti zâyî olmayıp kurb-ı mâneviye ittila’ hâsıl eyleye.¹³⁶ Mustafa Müstakim Niyazi’ye göre her insan nefes alırken ister bilsin ister bilmesin “hu” demektir. Yani Allah’ı zikretmektedir.¹³⁷“Hiçbir şey yoktur ki Allah’ı hamd ile tesbih etmesin. Fakat siz onların tesbihlerini anlamazsınız.”¹³⁸

Bahaeddin Nakşibend, “Bütün işlerin binası; nefesi yükseltmek ve bu sûretle de maziye hatırlamamak, istikbâli düşünmeye fırsat bırakmamaktır” demektir.¹³⁹

Necmeddin Kübrâ (ö.618/1221), her nefesin giriş ve çıkışında, onu gafletten korumanın salık için lüzumlu olduğunu; fakat yine de kişinin gafletten dolayı her zaman istiğfar etmesi gerektiğini söyler.¹⁴⁰

Mevlana Sâdeddin Kaşkârî, Hoş der-dem, yani bir nefesten diğer bir nefese geçişin gafletle değil, huzur ile olması gerektiğini söylemektedir.¹⁴¹

Mustafa Müstakim Niyazi’ye göre, kâinatta ne varsa hepsi ancak Allah Allah demekle hareket ve muameleye tâkat getirebilir. Hayır, olsun, şer olsun her iş ancak bu

¹³⁴ Tosun, *Bahaeddin Nakşibend’in Hayatı*, 334.

¹³⁵ Eraydın, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, 376.

¹³⁶ Niyazi, *Sülûk-i Kavim*, vr.10b.

¹³⁷ Niyazi, *a.g.e.*, vr.11a.

¹³⁸ İsrâ, 17/44.

¹³⁹ Eraydın, *a.g.e.*, 376.

¹⁴⁰ Niyazi, *a.g.e.*, vr.11a.

¹⁴¹ Niyazi, *a.g.e.*, aynı yer.

zikri eda ile gerçekleşebilir. Tabii olsun, kasrî olsun yine Allah demekle olur. Mesela tabii fiilerden olan yürümek ancak ayakların birer birer adım atmasıyla olur ki bu başka değil ancak Allah Allah demektir. Yine fiil-i kışrıyyeden olan –ki bu çeşit fiil başkasının tesiri ile gerçekleşir- mesela gök gürültüsü, su çağılması, araba tıkırtısı gibi bunlarda ancak Allah Allah ism-i şerifini zâkirlerdir. Mustafa Müstakim Niyazi’ye göre bu yüzden Allah ism-i şerifi ism-i uzamdır.¹⁴²Faide-i külliye ve saadet-i sermediyye, rızâ-i zât-ı Hudâ ve zevk-i lezzet-i dîdâr ancak Allah ismini zâkir olanda hâsıl olur. Diğer esmâullahı zâkir olanlar ise ancak cüz’i bir fayda sağlayabilirler. Müstakim Mustafa Niyazi’ye göre “Allah’ı zikretmek (anmak) muhakkak ki en büyük ibadettir.”¹⁴³Ayeti bu manayı ifade etmektedir.¹⁴⁴

1.2.7.2. Nazar ber-Kadem

Sülûk gören kişinin, nerede olursa olsun, zihni konsantrasyonunu dağıtmamak için, devamlı ayağının ucuna, yürüyeceği yere bakmasıdır. Bu kendini beğenme hastalığından kurtulmaya vesile olarak görülür. Bu şekilde varlık mertebeleri aşılar mahviyete ve fakra erilir.¹⁴⁵Ayrıca Nazar ber-kadem, sâlikin kendisinden yüksek durumda olanlara bakıp isyankâr olmaması, dündakileri görerek şükretmesi ve onlara gücü nisbetinde yardımda bulunması demektir.¹⁴⁶

Mustafa Müstakim Niyazi, Nazar ber-kadem’i şu şekilde tanımlamaktadır: “Ol salikin kadem seyri himmeti nazarından kalmamaktır. Yani gönül her ne kadar zikir üzere bulunursa aklı, nefsi ve ruhunu onunla beraber eyleye ki kendine zevk-i vicdânî ve cezbe-i ilâhi yüz göstere.”¹⁴⁷Bunun bir manası da O’na göre sokaklarda gezerken nazarını ayak basacağı yere dikmektir. Böylece her şeye bakarak kişi de manen perişanlık meydana gelmemiş olur.¹⁴⁸

¹⁴² Niyazi, *Sülûk-i Kavim*, vr.11a.

¹⁴³ Ankebut 29/45.

¹⁴⁴ Niyazi, *a.g.e.*, vr.12b.

¹⁴⁵ Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, 360.

¹⁴⁶ Selçuk Eraydın, *Tasavvuf ve Tarikatler*, 377. “İbrahim, ben de doğrusu Rabbime gideceğim, dâr-ı küfürden hicret edeceğim. O bana yol gösterir.”(Saffât 37/99) ayeti bu konuya örnektir.

¹⁴⁷ Niyazi, *a.g.e.*, aynı yer.

¹⁴⁸ Niyazi, *a.g.e.*, aynı yer.

1.2.7.3. Sefer der-Vatan

İnsanın kötü huylardan, beşerî sıfatlardan, güzel huylara, insanî sıfatlardan, melekî sıfatlara sefer etmesi, ahlakî olgunluğa kavuşmasıdır. Sâlikin halk aleminden, Hak alemine seferidir. Dervişlerin feyz alabilecekleri bir kimse buluncaya kadar sefer etmesine de bu isim verilmiştir.¹⁴⁹

Mustafa Müstakim Niyazi'ye göre salikin oturduğu yerde sefer etmesidir. Yani haline nazar edip ahlâk-ı reddiyesinden ve kötü huylarından geçip ahlâk-ı hamîde ve iyi huylar ile muttasıf olup tasfiye-i kalp hâsıl etmesidir.¹⁵⁰ Mustafa Niyazi'ye göre seferden maksat bir şeyh-i kamil sayesinde kalb-i selim hâsıl etmektir.¹⁵¹

Ebu Osman Mağribî (ö.373/983) “Sefer der vatani, insanın hevâ, heves ve şehvî arzularından sefer etmesi veya kâmil bir mürşid bulup ona kavuşmak için memleket memleket dolaşması olarak tarif eder.¹⁵²Müstakim Mustafa Niyazi bu tarifin aksine “Seyr u seferden murâd bir şeyh-i kâmilin sayesinde kalb-i selim hâsıl etmektir. Yoksa memleket gezmek değildir. Zira şahs-ı habîs habâsetten geçmedikten sonra nereye varsa habistir. Maksût habâsetini gidermektir. Bu ise bir mürşide teslimsiz olmaz” demektedir.¹⁵³

Kuşeyrî şeyhin gerekliliği hususunda şunları söyler: Müride gereken şudur; (Amellerinde ahkâmı bilen) bir şeyhin edebi ile edeplensin. Eğer müridin vasıtası yoksa (ahkâmın marifetinden yoksun olduğu için) felah bulamaz. Kuşeyrî, Ebu Yezid el-Bistâmî'nin şu sözünde bu hususa örnek olması açısından zikreder. “Ustası olmayanın imamı şeytandır.”¹⁵⁴

Yine Kuşeyrî, Ebu Ali ed-Dekkak'ın bu konuda şunları söylediğini nakleder: “Ağaç kendiliğinden biterse, yaprak açar. Fakat meyve vermez. Mürid de böyledir. Nefes nefes kendine yol gösteren bir üstadı yoksa o nefsinin kuludur. Kendisine çıkar bir yol bulur.”¹⁵⁵

¹⁴⁹ Eraydın, *Tasavvuf ve Tarikatler*, 377.

¹⁵⁰ Niyazi, *Sülûk-i Kavim*, vr.12b.

¹⁵¹ Niyazi, *a.g.e.*, aynı yer.

¹⁵² Muhammed b.Abdullah Hânî, *el-Behcetü's-Seniyye fî Âdâbi Tarikati'l- Aliyyeti'l- Halidiyyeti'n-Nakşibendiyye*,(Kahire:1319), 52.

¹⁵³ Niyazi, *a.g.e.*, vr.18a.

¹⁵⁴ Abdulkemim b.Hevazin el-Kuşeyrî, *Risâle*, çev: Ali Arslan, (İstanbul: 1978), 777.

¹⁵⁵ Kuşeyrî, *Risale*, 778.

1.2.7.4. Halvet Der-Encümen

Toplulukta Allahu Teâla ile yalnız kalabilme sanatını ifade eder. ¹⁵⁶Maddi varlığı halk ile meşgul olurken gönlünün Hak ile huzur bulmasıdır. İnsanın kalbi zikir sayesinde son dereceye ulaştığı zaman, dâimî zikir hali meydana gelir. ¹⁵⁷

Mustafa Müstakim Niyazi' ye göre halvet der-encümen; sâlikin zâhirde halk ile bâtın da Hakk ile olmasından ibarettir. ¹⁵⁸Yani sâlik gizli ve âşikârda yalnız iken ve halk içinde iken sürekli Hak Teâla'yı istemeli ona rağbet etmelidir. Halk ile ülfet etmek ya da başka bir şey ile meşgul olmak onun bu talebine engel olmamalıdır. ¹⁵⁹

Ebu Saîd Harraz (ö.286/899), "Kendisinden çeşitli kerâmetler sâdir olan kimse, mutlaka kâmil olamaz. Kâmil insan, halk ile düşüp kalkan onlarla yakından ilgilenen, onların arasına karışan, fakat hiçbir zaman Hak'tan gâfil olmayan kimsedir." demektedir. ¹⁶⁰

Nakşibendiye' de halvet vardır. Nitekim Bahaeddin Nakşibend'in bu konuda şunları söylediği zikrolunur: Bizim yolumuz sohbetdir. Halvette şöhret vardır. Şöhrette afet vardır. Hayır cemaattedir. ¹⁶¹

1.2.7.5. Vukûf-i Adedi

Müridin verilen dersin adedine vâkîf olmasıdır. Zikirde maksat kişinin kendisini Hakk'a yaklaştırmasıdır. ¹⁶² Mustafa Müstakim Niyazi'ye göre ise sâlikin gönlünden Hak Teâla'nın Allah ism-i şerifi ile meşgul olurken adedinden haberdar olmasıdır. ¹⁶³

Bahaeddin Nakşibend, kalbî zikirde adede riâyetin sadece hatırdaki mevcut olan birtakım şeylerin, zihinlerden uzaklaşması ile zikrin sağlayacağı neticenin gerçekleşmesinin temini olduğunu belirtmiştir. ¹⁶⁴

Hacegân'ın Mahmud el-Encîrfağnevi ile devam eden kolunda Bahaeddin Nakşibend' in zamanına kadar cehrî zikir uygulanmış vakıasında (rüyada mana

¹⁵⁶Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, 193. "Ticaret ve alışverişin Allah'ı hatırlamaktan alıkoymadığı kişiler..." (Nûr 24/37) esprisi, bu prensiple terimlendirilmiştir. (Cebecioğlu, *a.g.e.*, 194).

¹⁵⁷Eraydın, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, 378.

¹⁵⁸Niyazi, *Sülûk-i Kavim*, vr.13a.

¹⁵⁹Niyazi, *a.g.e.*, aynı yer.

¹⁶⁰Hânî, *Behcetü's-Seniyye*, 53.

¹⁶¹Abdurrahman b.Ahmed el-Camî, *Nefahatü'l Üns min Hazerâti'l Kuds*, çev: Kamil Candoğan, Sefer Malak, (İstanbul: Bedir yayınları, 1987), 428.

¹⁶²Eraydın, *a.g.e.*, 375.

¹⁶³Niyazi, *Sülûk-i Kavim*, aynı yer.

¹⁶⁴Eraydın, *a.g.e.*, 375.

aleminde) Gücdevanî'den hafî zikir yapma tavsiyesi alan Nakşibend, tarikâtı tekrar sessiz zikir usûlüne çevirmiştir.¹⁶⁵

1.2.7.6. Vukûf-i Zamani

Manevi yolculuğa çıkmış olan müridin, devamlı olarak geçen zamanı değerlendirmesi, ona vâkıf olmasıdır. Vakti, şükürü ve istiğfârı gerektiren hangi durumla geçmişse, onu bilmesidir.¹⁶⁶

Vukuf-i Zamani, Mustafa Mustakim Niyazi' ye göre sâlikin kendi zamanının müfettişi olmasıdır. Böylelikle gündüz ve gece rızaullahı muhalif herhangi bir fiilinin olup olmadığını kontrol etmesi ve şayet beşeriyet hasebi ile bir hata işledi ise hemen istiğfâr etmesidir.¹⁶⁷ O'na göre her mümin ve her sâlik, akşam ve sabah amelini ve nefeslerini muhasebe etmeli, hasenâtı fazla ise Allah'a şükretmeli, seyyiâtı fazla ise derinden af dilemelidir.¹⁶⁸

1.2.7.7. Vukûf-i Kalbi

Zikreden kimsenin her zaman gönlünün Allah'a karşı uyanık tutmasıdır.¹⁶⁹ Mustafa Mustakim Niyazi' ye göre Vukûf-î Kabi; sâlikin daima kendi kalbinin vâkıfı olması, böylelikle kalbinin neye talip olduğunu kontrol etmesidir. Şayet Hak Teâlâ Hazretlerine talip ise kendi dahi beraber talip olmalı, eğer gönlü Hakk' tan gayriye meyletmiş ise yüzbin pişmanlık ile ve kemâl-i niyâz ile Cenab-ı Hakk'ın muhabbet-i cânibine ikbâl etmelidir. Abdulkadir Geylanî, "Mevlâ'ya ibadet etmekten seni Mevlâ'nın gayrı alıkoymasın. Allah'tan başka ne varsa hepsini gayrı olarak bil. Ve bunları Hakk'a tercih etme. Çünkü seni onlar değil Allah yarattı." ¹⁷⁰demektedir. Zira Mustafa Mustakim Niyazi "Kişinin biran Hakk Teâlâ'dan gafleti caiz görülmemiştir." demektedir. O'nun nedâmeti arife göre elemi göze düşen bir çöp gibidir. Gerçi küçük bir şeydir ama acısı büyüktür.¹⁷¹

Yine Geylanî, "Allah rızası dışında, kalbinde bir nohut miktarı meyil olsa, dünyanın manevi pisliklerinden ârî ve beri olamazsın. Böyle devam ederse dünya sevgisi seni sarar, nefisini şehvî arzuların peşinden kurtaramazsın." demektedir.¹⁷²

¹⁶⁵ Tosun, *Bahauddin Nakşibend'in Hayatı*, 302.

¹⁶⁶ Eraydın, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, 375.

¹⁶⁷ Niyazi, *Sülûk-i Kavim*, vr.13a.

¹⁶⁸ Niyazi, *a.g.e.*, vr.13b.

¹⁶⁹ Eraydın, *a.g.e.*, 375.

¹⁷⁰ Abdulkadir Geylanî, *Fütûhu'l Gayb*, çev: Abdulkadir Akçiçek,(Ankara: Ahmed yayınları,1961), 29.

¹⁷¹ Niyazi, *a.g.e.*, vr.13b.

¹⁷² Geylanî, *Fütûhu'l Gayb*, 60.

1.2.7.8. Yâd Kerd

Murâkabe mertebesine ulaştıktan sonra sâlikin, muayyen sayıda nefy ve isbât (Lâ ilâhe illallah) zikri¹⁷³ yapması demektir. Bu şekilde kalbin pası giderilir ve müşâhedeye ulaşılır.¹⁷⁴

Mustafa Mustakim Niyazi' ye göre Yâd Kerd; “sâlikin daima Allahu Teâlâ'yı gönlünden zikretmesi¹⁷⁵ ve zikrinden bir nefes ayrılmaması ve de hiç bir şeyin Allah u Teâlâ'yı zikretmeye engel olmamasıdır.” Hatta O'na göre sâlik, hamamda ve ayak yolunda veya cenâbetlik halinde bile gönlünü bu zikirle meşgul etmelidir. Mustafa Mustakim Niyazi bu konuda şunları söylemektedir: *Peygamber-i Hüda (s.a.v) hazretleri her bar Hak Teâlâ hazretlerini lisan ve kalp ile zikrederlerdi. Bu üç mevzuda ise yalnız gönlünden zikir buyururlardı.*¹⁷⁶

Mevlana Sadedin Kaşkâri (ö.860/1456-1457), “Zikir egzersizinde şeyhin kalbiyle “*Lâ İlâhe İllallah Muhammedü'r-Resûlullah*” derken, müridin de kendini huzurla, şeyhinin gönlü karşısında bulundurup, gözünü kapayıp, ağzını sağlam tutması, dilini damağına yapıştırarak dişlerini birbirine üzerine koyup, nefesinin tutması, ihlâsla bu hale devam etmesi, kalbi ile söyleyip dili ile susması gereğinin lüzumuna işaret eder.¹⁷⁷

1.2.7.9. Bâz Geşt

Nefesini tutup, nefy ve isbât zikrini yaptıktan sonra, nefesini sıkarken “*İlâhî ente maksûdî ve rızâke matlûbî*”¹⁷⁸cümlesindeki manayı düşünmektir. Bu düşünce nefy ve isbâtın manasını kalbe nakşeder.¹⁷⁹“*Lâ İlâhe İllallah*” zikrinin çekilmesinden sonra, zikreden dervişin soluğunu bırakırken, zikrettiği şeyin manası üzerinde tefekkürde dalması ve tefekkürde derinleşmesine denir.¹⁸⁰

Mustafa Mustakim Niyazi ise Bâz Geşt için farklı bir tanımlama getirmiştir. Ona göre sâlikin, kendisinin ve her şeyin Allah Teâlâ'nın hıfz ve himayesi altında olduğunu

¹⁷³ Bu zikir, ağız ve göz yumularak yapılır. “Lâ”, kalbi süpüren bir süpürge gibi olup kalbin içindeki “İlâhe”leri (putları) kafa istikametine doğru çekip söküp hârice atarak, kalbi mâsîva pisliğinden kurtarır. (Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, 531).

¹⁷⁴ Cebecioğlu, *a.g.e*, aynı yer.

¹⁷⁵ Niyazi, *Sülûk-i Kavim*, vr.13b.

¹⁷⁶ Niyazi, *a.g.e*, vr.14a.

¹⁷⁷ Muhammed b.Abdullah Hânî, *Behcetü's- Seniyye*, 53.

¹⁷⁸ “Allah'ım! Maksûdum ancak sensin ve matlûbüm ancak senin rızândır.” (Cebecioğlu, *a.g.e*, 74).

¹⁷⁹ Eraydın, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, 379.

¹⁸⁰ Cebecioğlu, *a.g.e*, 531.

bilmesi ve kederden kurtulmasıdır.¹⁸¹Sâlik böyle îtikad etmelidir. Böyle olunca keder bildiği Ayn-ı Zevk, düşman bildiği dost olacaktır. Mustafa Mustakim Niyazi bu konuda şöyle bir söz olduğunu nakletmektedir: “*Salik eğer ağzına helva veren ile ensesine şamar vuramı ayırt ederse tevhibi nakıstır.*” Yine O’na göre, seyr u sülûk yolunun sonuna gelenler için vücudun bir olduğunu hakikatinin kadim, zuhûr ve şuûnâtının hâdis olduğunu söylemektedir. El hâsıl vücut bir ise ve oda Hak Teâla’nın vücudu ise kedere mahal yoktur.¹⁸²

Abdulkadir Geylanî, “*Allah’a inan! En faydalı işleri sana o yapar. O’na güven. En güzel yoları o sevkeder. Yalnız O’nu sev ve bağlan. Birgün en yüksek derceye erersin ve en ulvî mertebeye kavuşursun. Kalpler açılır, sandık kilitleri sökülür. Her süs sana olur. Hergün yeni yeni alem kapıları sana açılır.*”¹⁸³demektedir.

Mustafa Müstakim Niyazi’ye göre arif, işlediği işi şeraitte varid olan emirlere imtisalen işler, başka bir amacı yoktur. Terk ettiğini de nehyedildiği için terk eder. Hakikatte Hakk’ı Hak ile işleyip, Hakk’ı Hak ile terk etmiş olur.¹⁸⁴

Sâlik, hak ilmiyle uğraşır. Başkasını bilmez. Halk ona bakınca *bu cahildir* der. Fakat o daima bir hak hayranlığı içindedir. Halk ona *bu delidir* der. Ama arif olan Allah sevgisini bilir. Onun içi Hakk’ın celâli sevgisi ile doludur.¹⁸⁵

1.2.7.10. Nigâh Daşt

Akılda gezip dolaşan düşünceleri kontrol altında tutup, mâsivâyı terk etmek kalbinden atmaktır.¹⁸⁶Sâlikin, nefy ve isbâtın manasını düşünerek kalbine sahip olmasıdır. Böylece kalbi nefsanî düşüncelerden, kalbe vesvese veren her şeyden kurtarmak ve korumaktır.¹⁸⁷

Mustafa Müstakim Niyazi’ye göre ise nigâh daşt, salikin yukarıda zikrolunan ahvali himmet-i pîr ve iştigal-i zikirle muhafaza eyleyip kendini bu hâlât ile hallendirip

¹⁸¹ Niyazi, *Sülûk-i Kavim*, vr.14a.

¹⁸² Niyazi, *a.g.e.*, aynı yer.

¹⁸³ Geylanî, *Fütûhu’l Gayb*, 61.

¹⁸⁴ Niyazi, *a.g.e.*, vr.14b.

¹⁸⁵ Ahmed el-Rüfâi, *Hâletü Ehl-il-Hakîkati Maallah*, çev: Abdulkadir Akçiçek, (İstanbul: Bahar Yayınları),52.

¹⁸⁶ Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, 371.

¹⁸⁷ Eraydın, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, 379.

ehl-i hal ve sahib-i cezbe¹⁸⁸ olmasıdır.¹⁸⁹ Mustafa Müstakim Niyazi'ye göre cezbesi olmayanın sülûku olmaz. Zira böylelerine fütur arız olur, yolda kalırlar ve maksûd-ı zâta nail olamazlar.¹⁹⁰

Ebubekir Kattanî, “*Kırk yıl kalbimin kapısında bekçilik ettim ve onu Allah Teâla'nın gayrına açmadım. Böylece Allah'tan başka her şeyi unuttum*” demektedir.¹⁹¹

Sadedin Kaşkârî, nigâh daştın manasının, bir iki saat veya daha fazla zaman, akla bir şey getirmeyip, sadece tevhid kelimesinin anlamını düşünmek olduğunu söyler.¹⁹²

1.2.7.11. Yâd Daşt

Hatırda tutmak, zihinde tutmak manasına gelen Yâd daşt, Allah'ın sürekli görmekte ve bilmekte olduğunu bilmek ve bunun bilincinde olmaktır. Her an Allah'ın huzurunda olma halidir ki buna murâkabe de denir.¹⁹³ Yâd daşt, Nigâh daştın derinliğini anlamaktan ibarettir. Bu da Allah Teâla'yı devamlı düşünmek, hatırdan mâsivâyı atmaktır. Kâinattaki sınırsız çoklukta, İlâhi Vahdaniyeti müşâhede etmektir.¹⁹⁴

İbn-i Semmâk'e soruldu: “*Kul ne zaman marifete erdiğini bilir?*” Şu cevabı verdi: “*Hak'tan başkası kulun gözünden silinir. Yalnız Hakk'ı bilirse mârifete erer. Erdiğini de bilir. Mârifet Hakk'ın gayrını yok bilmektir. Ondandır gayri her ne varsa gözünde bir hardal tanesi kadar değerli olmaz.*”¹⁹⁵

Mustafa Müstakim Niyazi'ye göre yâd daşt, salikin bu zikrolunan haleti muhafaza ederek fena fillaha sonradan beka billaha ermesi ve vuslat-ı hakka nail olmasıdır.¹⁹⁶ Sâlik, nefsinin Hak varlığı önünde yok etmiştir. Hak'a karşı güçleri kuvvetleri yok olmuştur. Eğer onları var görüyorsan, o varlık Hak'tandır. Sebepleri, vasıtaları bırakıp Allah'a dönmüşlerdir. Onun ulûhiyyet büyüklüğü önünde teslim bayrağını çekmişlerdir. Malın sahibini bilirler. Mülke kıymet vermezler.¹⁹⁷

¹⁸⁸ **Cezbe:** Kendine çekme anlamına gelen cezbe, Allah'ın kulunu kendi hazretine çekmesidir. Cezbede şart kabiliyete bağlıdır. Bu kabiliyet sonradan kulun çabasıyla oluşmaz. Allah tarafından bahşedilmiştir.(Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, 101).

¹⁸⁹ Niyazi, *Sülûk-i Kavim*, vr.14b, vr.15a.

¹⁹⁰ Niyazi, *a.g.e.*, vr.10a.

¹⁹¹ Camî, *Nefahâtü'l Üns*, 421.

¹⁹² Camî, *a.g.e.*, 421.

¹⁹³ Cebecioğlu, *a.g.e.*, 531.

¹⁹⁴ Eraydın, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, 380.

¹⁹⁵ Rûfâi, *Hâletü Ehl-il-Hakikat*, 50.

¹⁹⁶ Niyazi, *a.g.e.*, vr.15a.

¹⁹⁷ Rûfâi, *a.g.e.*, 53.

Ancak O'na göre bu devlet-i uzmâya ve saâdet-i giryâna nail olmak üç nesneye tevfiik ile müesser olur. ¹⁹⁸ Bunlar Mustafa Müstakim Niyazi'ye göre şöyle sıralanır:

- a- Şeyh-i kamilden zikre mülakkîn olanlar.
- b- Muhabbet ile emr-i şeyh ile o zikre müdavim olanlar.
- c- İlmini, aklını ve fikrini o azize verip hizmet-i şeyhte kendini ifna ve kemal-i inkıyâd ve teslim ile şeyhini razı edenler.¹⁹⁹

Mustafa Müstakim Niyazi'ye göre müridi sülûkten geri koyan beş engel vardır.

Bunlar sırası ile şunlardır:

- Gaflet
- Enâniyet
- Bilirlik
- Hubb-u dünya
- Su-i zan²⁰⁰

O'na göre bu beş hastalığın ilacı âgâh olup, tevazu ve muhabbete teslim ve inkıyâda yüz tutup, şeyhten zuhûr eden her şeyi emr-i hak bilmektir.²⁰¹

1.2.8. Hazarât-ı Hamse

Allah'tan zuhûr eden varlıkların geçirdikleri beş alemleri ifade eder.²⁰² Hazarât-ı hamse konusu tasavvufi literatüre İbn Arabi ile girmiştir. Konu İbn Arabi'nin varlık felsefesinde önemli bir yer teşkil etmiştir. Ona göre alemin varlığı, Mutlak Varlık'taki içkin bulunan ve birbirinden ayrışmamış ilahi isim ve sıfatların ortaya çıkma isteğinden meydana gelmiştir.²⁰³

Konunun daha anlaşılır hale gelebilmesi için öncelikle vücud konusunu ayrıntılı işleyeceğiz:

Vücud; varolmak, varlık bulmak,²⁰⁴ elde etmek, matlubu bulmak, bir daha fakirliğe düşmemecesine zengin olmak, varlık sahibi olmak, yokken varolmak, bulmak, hissetmek, aşık olmak, arzulamak ve gazaplanmak vb. gibi manalara gelir.²⁰⁵

¹⁹⁸ Niyazi, *Sülûk-i Kavim*, vr.15a.

¹⁹⁹ Niyazi, *a.g.e.* aynı yer.

²⁰⁰ Niyazi, *a.g.e.*, vr.15b.

²⁰¹ Niyazi, *a.g.e.* aynı yer.

²⁰² Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, 202.

²⁰³ Demirli, *İbnu'l Arabi Metafiziği*, 169.

²⁰⁴ Cebecioğlu, *a.g.e.*, 528.

²⁰⁵ Mahmut Erol Kılıç, *Şeyh-i Ekber*, (İstanbul: Sufi yayınları 2017), 83.

Sufi ıstılahında ise genel anlamıyla daha çok Hak için kullanılır ve varolmak, var kılınmak, vecde gelmek ve vicdan manalarında kullınılır.²⁰⁶

Hususî anlamda ise bir şeyin kendisini yine kendi nefsinde veya *aynını* nefsinde veya *aynını* bir mahal ya da mertebede bulması demektir. Hakk'ın zâtını zâtıyla bulması yani zâtının zâtıyla bulunması vücud demektir.²⁰⁷

İbn Arabi, başkasının varolmasıyla ve var etmesiyle var olana gerçek manada var denilemeyeceğini ileri sürerek, hakiki *vücudun* bir olduğunu ve gayrının ise ancak o *vücudun* gölgeleri olduğunu söyler.²⁰⁸ Yani *vücudun* aslında tek olduğunu ve diğer mevcut olan şeylerin O'nun *vücudunun* tezahürleri olduğunu söyler. Bu düşüncesi ile de *vahdet-i vücud* fikrini benimser.

Konevî Hakk'ın varlığı için şöyle der: “Varlık dememiz anlatmak içindir. Yoksa o, Hak için gerçek bir isim değildir.” Başka bir ifade ile Hak, “*el-vücud*” diye bir isminden söz etmese bile başka isimleri hakkında verdiği bilgilerin zorunlu neticesi olarak O'nun “*el-vücud*” olduğu sonucunu çıkartırız. Bu yönüyle Konevî *el-vücudu*, Hakk'ın pek çok ismiyle anlatılan ve açıklanan daha geniş bir isim gibi görür. Bu bağlamda Hakk'ın isimlerinden biri “el-Vâcîd”dir. Konevî bunu “istediğini var eden” diye tanımlar.²⁰⁹

Vahdet-i vücuda işaret eden pek çok ayet zikredilmektedir.²¹⁰ *Attığın zaman sen atmadın fakat Allah attı.*²¹¹ ayetini Mustafa Müstakim Niyazi, tam manasıyla idrak edenleri şöyle değerlendirir:

“Cezbe onlara şecaat verip yüzlerinde mehâbet, sohbetlerinde halâvet, nazarlarında melâmet, nutklarında isâbet, zatlarında ist'ıla zuhûr eylemiş ise, onlara sahib-i tasarruf ve zû kuvve derler. Nutklarına İntâk-ı Hak ve Kelâm-ı Mutlak derler. Nazarlarına dûş olan nesne tebeddül, tegayyür kabul ederse nazar-ı inâyet derler. Makamlarına racûliyyet ve hürriyet-i buluğ-ı tâm ve gurb-ı ferâiz derler. Zira bunlar Hak Teâla'nın sıfât-ı subûtiyyesine alet olup ne işlese Hak Teâla bu ehl-i saâdetlerin

²⁰⁶ Kılıç, *a.g.e*, 83.

²⁰⁷ Kılıç, *a.g.e*, aynı yer.

²⁰⁸ Kılıç, *a.g.e*, 168.

²⁰⁹ Demirli, *İbnu'l Arabi Metafizîği*, 57.

²¹⁰ Ali İmran 3/6, Zümer 39/42, Tevbe 9/104, Vakıa 56/63-64, Rahman 55/1-2, Vakıa 56/68-69, Muhammed 47/31, Feth 48/10, Bakara 2/186, Kaf 50/16, Vakıa 56/85, Hud 11/123, Kasas 28/88, Rahman 55/27, Hadid 57/3, Nisa 4/26, Taha 20/46, Zâriyat 51/120-121, Mücadele 58/7, Enfâl 8/61, Rahman 55/29.

²¹¹ Enfâl 8/17

yüzünden işleye. Bunlardan zuhûr eden kendilerinden değildir. Cümle Hak'tandır. Bu makama makâm-ı cem'ul-cem ve beka ba'de'l-fena derler.²¹²

Mustafa Müstakim Niyazi, “Der Beyan-ı Medh-i Şeyh” bölümünde “*Kendini bilen Rabbini bilir.*”²¹³ hadis-i şerifini zikretmektedir. Rabbini bilmenin yolunu kendini tanımaya bağlaması nedeniyle Sülûk-i Kavim’i yazmış, kişilerin kendini tanıma yolunda yardımcı bir kitap olmasını istemiştir.²¹⁴

Çün mübarektir bu tuhfe ârifâne kıl nazar
Pür-letafettir derûni lel ü yakut u Güher

Sen kusura nâzır olma affı al daim ele
Sırr-ı vahdetten nişânı bulmuş olursun hele²¹⁵

Merâtibu'l- vücud yani varlık mertebeleri ise bu Vücut'un ilk mebdeinden son tenezzülüne kadar olan bütün basamaklarını içine alan bir tabir olup bazen bunun yerine külli mertebeler (merâtibu'l-külliye), tecelli mertebeleri (merâtibu'l tecelliyât), külli mezâhir (mezâhiru'l- külliye) veya beş hazret (hazarât-ı hamse) gibi başka tamlamalar da kullanılır.²¹⁶ İbn Arabi düşüncelerini sistematik hale getiren varlık ve mertebeleri ile ilgili görüşlerini beş başlık altında toplayan, adına Hazarât-ı Hams ya da Merâtibu'l Hams diyen kişi onun baş talebesi Sadreddin el Konevi'dir.²¹⁷

Mustafa Müstakim Niyazi, Sülûk-i Kavimde konuyu Beyân-ı Hazarât-ı Hamse başlığı altında incelemektedir.²¹⁸ Mustafa Müstakim Niyazi burada hazarât kelimesinin hazret ya da huzur kelimelerinin cem'i olduğunu hazarâtın ise rütbe ve mertebe manalarına geldiğini söylemektedir.²¹⁹

²¹² Niyazi, *Sülûk-i Kavim*, vr.17b.

²¹³ İsmail b. Muhammed el-Aclunî, *Keşfu'l-Hafa ve Mezilü'l-ilbâs amme's-tehera mine'l-Ehâdis alâ el-sineti'n-Nâs*, II, 362.

²¹⁴ Niyazi, *a.g.e.*, vr.3a.

²¹⁵ Niyazi, *a.g.e.*, vr.3b.

²¹⁶ Kılıç, *Şeyh-i Ekber*, 83.

²¹⁷ Demirli, *İbnu'l Arabi Metafiziği*, 89.

Sadreddin el Konevi (Ebu'l Meali Muhammed b.İshak) Malatya'da doğmuş (doğum tarihi yaklaşık 1207) 1274'te de Konya'da vefat etmiştir. Özelde tasavvuf genelde İslam düşünce tarihinde dönüm noktasıdır (Ekrem Demirli, *İslam Düşüncesi Üzerine Söyleşiler ve Konuşmalar*, (İstanbul: Sufi Yayınları, 2016), 178).

²¹⁸ Niyazi, *a.g.e.*, vr.4a.

²¹⁹ Niyazi, *a.g.e.*, vr.4b.

Ona göre hazret, Cenâb-ı Hak Teala'nın kendisinin kendi zatından ve cümle mahlûkâtından ve işlerinden gâib ve uzak olmadığı anlamına gelmektedir.²²⁰ Müstakim Mustafa Niyazi konuyu anlatırken “Zat-ı Mutlak” tabirini kullanmaktadır. Tabir, İbn Arabî'nin La Taayyün²²¹veya Ehadiyyet²²²mertebesinde Hak Teala için kullandığı Zat-ı İlahi ve diğer tabirlerle aynı anlama gelmektedir.

Mustafa Müstakim Niyazi, Zat-ı Mutlak için şer'an ve aklen Hakaik-i Zat, esma, sıfat, ef'âl ve âsâr sabit olduğunda Hakâik-i Zat'a “Alem-i Hâhût”, esmâya “Alem-i Lâhût”, sıfâta “Alem-i Ceberût” ef'âle “Alem-i Melekût”, âsâra “Alem-i Mülk” diye ad verdiğini söylemektedir.²²³ Bu söylediklerimizi bir tablo üzerinde ifade edelim:

Tablo 1.1 : Mustafa Müstakim Niyazi'ye göre alemler ve özellikleri.

Özellikleri	Alemler
Hakâik-i Zât	Alem-i Hâhût
Esmâ	Alem-i Lâhût
Sıfât	Alem-i Ceberût
Ef'âl	Alem-i Melekût
Âsâr	Alem-i Mülk

Mustafa Müstakim Niyazi, Cenâb-ı Hakk'ın kendi hakikati ile bilinmesine “Hazret-i Gayb-ı Mutlak”, âsârı ile bilinmesine “Hazret-i Şuhûd-ı Mutlak”, esma sıfat ve ef'âli ile zuhûruna ve vasıflandırılmasına “Hazret-i Gayb-ı Muzaf” yani “Hazret-i Gayb-ı Nisbî” denmekte olduğunu zikretmektedir.

²²⁰ Niyazi, *Sülûk-i Kavim*, aynı yer.

²²¹ Kılıç, *Şeyh-i Ekber*, 242.

²²² M.Esad Erbili, *İbnu'l Arabi Nefsini Bilen Rabbini Bilir*, (İstanbul: Hayy yayınları, 2014), 27.

²²³ Niyazi, *a.g.e.*, vr.4a, vr.4b.

Tablo 1.2 ²²⁴: Mustafa Müstakim Niyazi'ye göre Gayb aleminin, taksim edilen diğer alemlerle ilişkisi.

Alemin Özellikleri	Alemler	Gayb Alemi
Hakâik-i Zât	Alem-i Hâhut	Hazret-i Gayb-ı Mutlak
Esmâ	Alem-i Lâhût	
Sıfât	Alem-i Ceberût	Hazret-i Gayb-ı Mutlak
Ef'âl	Alem-i Melekût	
Âsâr	Alem-i Mülk	Hazret-i Şuhûd-ı Mutlak

Tablodan anlaşıldığı üzere Mustafa Müstakim Niyazi, Gayb aleminin nesebinin üç hakiki taksimle sabit olduğunu söylemektedir.²²⁵Bunları anlatmaya geçmeden önce Mustafa Müstakim Niyazi'nin Hazarât-ı Hamse-i İlahiyye'yi âfâkî ve enfüsî olmak üzere ikiye ayırdığını ancak âfâkî kısmı açıklamanın uzun olduğunu sâlike şart olanın Hazarât-ı Enfüsiyye'yi bilmek olduğunu gerekçe göstererek âfâkî kısmı anlatmadığını söylemektedir.²²⁶

1.2.9. Gayb-ı Mutlak

Mustafa Müstakim Niyazi'ye göre Gayb-ı Mutlak demek rütbesinde kendinden başka bilen yok demektir.²²⁷ Yine müellif devamında Gayb-ı Mutlak mertebesinin, Ehadiyyet mertebesi olduğunu söylemektedir.²²⁸Ona göre Zat bu rütbeden ibarettir.²²⁹Allahu Ekber'in bu mertebeye işaret ettiğini söylemektedir.²³⁰

Hakikat tek bir varlık olup, onda değişme ve çoğalma olmaz. ²³¹İbn Arabi, bu mertebeye Lâ Taayyün²³²de demektir. O'nun hiçbir isim, sıfat ve fiil ile kayıtlı

²²⁴Niyazi, *Sülûk-i Kavim*, vr.4a, vr.4b.

İbn Arabi'ye göre alemin varlığı, Mutlak Varlıktaki içkin bulunan ve birbirinden ayrılmamış, ilahi isim ve sıfatların ortaya çıkma isteğinden meydana gelmiştir.(Demirli, *İbnu'l Arabi Metafizigi*,169).

²²⁵ Niyazi, *a.g.e.*, vr.4b.

²²⁶ Niyazi, *a.g.e.*, aynı yer.

²²⁷ Niyazi, *a.g.e.*, aynı yer.

²²⁸ Niyazi, *a.g.e.*, aynı yer.

İbnu'l Arabi'ye göre varlıklar umumiyetle üçten fazla değildir. Birincisi Allah'ın zâtı, ikincisi ilim gibi Allah'ın sıfatları, üçüncüsü ise yaratılmışlar gibi sıfatların sıfatları. Her ne kadar varlıklar burada üçlü bir tasnifle ele alınmışsa da Allah dostlarının keşfi bilgilerine göre Gerçek Varlıktan başka herhangi bir şeyin varlığı yoktur.(Vahdet-i Vücut) (Erbili, *İbn Arabi Nefsini Bilen Rabbini Bilir*, 25).

²²⁹ Niyazi, *a.g.e.*, vr.4b.

²³⁰ Niyazi, *a.g.e.*, vr.5a.

²³¹ Muhyiddin İbn Arabi, *Nakşe'l Füsûs(Gerçeklerin Özü)*, şerh; İsmail Rusûhî Ankaravî,(İstanbul: Ataç Yayınları,2005), 182.

olmadığı, her türlü taayyünât kayıtlarından tamamıyla ârî olduğu ve bütün taayyünlerin, bütün nispetlerin ve şunların, bu mertebede O' nun zatında eriyip yok olduklarını, yani Zât ile aynı olduğu bu Mutlak Gayb mertebesinin bilinemez oluşundan dolayı ancak ona selbî yoldan yani olumsuzlama ile işaret etmiş olmaktadır.²³³

1.2.10. Şuhûd-ı Mutlak

Mustafa Müstakim Niyazi' ye göre Şuhûd-ı Mutlak, Cenâb-ı Hakk'ın esmâsı, sıfâtı ve ef'âli vasıtası ile âsârına taalluku rütbesinden ibarettir.²³⁴ Yani görünen değişme ve çoğalmalar, tecellinin ve Mutlak Varlık'ın çeşitli şekillerde belirmesinin gerektirdiği kadardır.²³⁵ Buna göre Şuhûd-ı Mutlak, alem-i mülk'ün bir adı olmuş oldu.²³⁶ Zira alem-i mülk'te mevcut olan her şey her taraftan malumdur.²³⁷ Elle tutulup gözle görülebilmektedir. Alem-i mülk ise, tahte's-semadan tahte's-seraya varıncaya kadarki ecsâm-ı kesîfeye denmektedir.²³⁸

1.2.11. Gayb-ı Nisbî

Gayb-ı Nisbî Mustafa Mustakim Niyazi ye göre fevkine göre aşikâr isede tahtına göre gaybdır.²³⁹ Yani kendinden üstüne göre gayb anlamına gelir. Mustafa Mustakim Niyazi alemlerin aşikâr yada gayb olma durumlarını fevk ve tahte olarak ifade etmektedir. Fevk, alemin kendisinden üstünde kalan alemler, tahte ise altında kalan alemlerdir. Bu nedenle Mustafa Mustakim Niyazi, kendisinin altında bulunan alemin kendisini bilemeyeceğini gayb terimi ile ifade eder.²⁴⁰

Mesela yedi kat sema gibi alem-i melekût ve alem-i lâhût gibi bunlar fevklerine göre her ne kadar aşikâr ise de tahtlarına göre gayb dır.²⁴¹ Mustafa Mustakim Niyazi ye göre dünya seması ve içindekiler, her ne kadar ikinci semaya göre aşikâr ise de alem-i

²³² **Vahdet-i Vücut:** Varlığın birliği anlamına gelen tasavvuf terimidir. Allah'tan başka varlık olmadığının her türlü beşeri tanımlama ve isimlendirmeden uzak olduğu bir gerçektir. Hatta ona vücut dahi denemez. Hasılı o mertebe de ne taat vardır ne isyan. Ne abd vardır ne hür. Ne ölüm vardır ne hayat. Ne kazanmak ne kaybetmek. Ne gündüz ne gece. Ne itidal ne meyil. Ne kara ne deniz. Ne ikilik ne teklik. Ne cevher ne araz. Ne maraz ne sıhhat. Ne arz ne sema. Ne terkip ne tahlil. Ne az ne çok. Ne beyaz ne siyah. Ne zahir ne bâtn. Ne müteharrik ne sakin. Ne yaş ne kuru. Ne kabuk ne öz nede buna mümasil adetler vardır. Yalnız O vardır. (Kılıç, *Şeyhi Ekber*, 242).

²³³ Kılıç, *Şeyhi Ekber*, 242.

²³⁴ Niyazi, *a.g.e.*, vr.5a.

²³⁵ Ankaravî, *Nakş'e'l Füsûs*, 182.

²³⁶ Niyazi, *a.g.e.*, aynı yer.

²³⁷ Niyazi, *a.g.e.*, aynı yer.

²³⁸ Niyazi, *a.g.e.*, aynı yer.

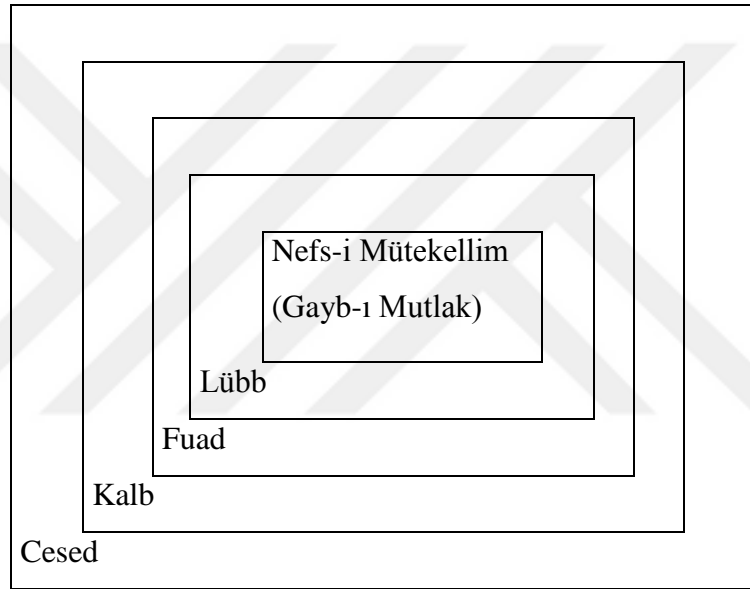
²³⁹ Niyazi, *a.g.e.*, vr.5a.

²⁴⁰ Niyazi, *a.g.e.*, aynı yer.

²⁴¹ Niyazi, *a.g.e.*, aynı yer.

mülk'e göre gaybdır. Alem-i melekût, alem-i ceberût ve alem-i lahût da Gayb-ı Nisbî'dendir.²⁴² Bu anlatılanlar Mustafa Mustakim Niyazi'ye göre Gayb-ı Nisbî'nin âfâkileridir.²⁴³ Enfüsî ise insan vücudundadır. Allah, kendisini isimlendirdiği her bir isimde, insanın ahlaklanabileceği bir pay belirlemiştir. İnsan kendine yaraşır bir tarzda onunla alemde gözüktür. Allah, Adem'i yeryüzünde halifesi olarak yerleştirmiştir. Çünkü yeryüzü yüce alemin aksine, başkalaşma ve halden hale dönüşme alemidir.²⁴⁴ Ona göre Hazarât-ı Hamse'nin insan vücuduna göre Enfüsî aşağıdaki tablodaki gibidir.

Tablo 1.3 : Mustafa Müstakim Niyazi'nin insandaki Gayb-ı Nisbî'nin gösterimi.

Mustafa Mustakim Niyazi ye göre insanın cesedi (vücudu) Şuhûd-ı Mutlak kalb,²⁴⁵ fuad²⁴⁶ ve lübb²⁴⁷ Gayb-ı Nisbî'dendir.²⁴⁸ Çünkü kalb cesede göre, fuad kalbe

²⁴² Niyazi, *a.g.e*, aynı yer.

²⁴³ Niyazi, *a.g.e*, aynı yer.

²⁴⁴ Muhyiddin İbn Arabi, *Fütuhât-ı Mekkiyye*, çev: Ekrem Demirli,(İstanbul: Litera Yayınları,2006) I, 358.

²⁴⁵ **Kalb:** Sözlükte anlamı bir şeyin altını üstüne getirmek, çevirmek demektir. Tasavufi olarak kalb; insanın mahiyeti, madde ile mananın birleştiği yer, akıl, ruh, Allah'ın (cc) tecelli ettiği mahal, ilahi latife gibi çok yönlü manaları ifade eder. Mutasavvıflara göre manevi kalbin maddi kalbe bir nevi bağlantısı vardır. Bu kalb insanın hakikatidir bu latife idrak edicilik ve bilicilik özelliğine sahiptir. (Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, 264).

²⁴⁶ **Fuad:** İlahi tecellileri temaşa yeridir. Kuran'da fuadla işaret eden ayet şudur: "Gözün gördüğünü fuad yalanlamadı. (Necm, 58 /11)", (Cebecioğlu, *a.g.e*, 168). İbn Arabi, *Hakikat Yolcusuna Kılavuz*, çev: Bedirhan Özalp, (İstanbul: Hayy yayınları, 2016), 81.

²⁴⁷ **Lübb:** Bir şeyin özü ve içi demektir. Lübb, hayal ve vehim kabuklarından arınmış, kutsal nurla aydınlanmış akıldır. (Cebecioğlu, *a.g.e*, 310).

²⁴⁸ Niyazi, *Sülûk-i Kavim*, vr.5a.

göre, lübb de fuada göre gayb dır.²⁴⁹Nefes-i Mütakellim ise hepsinden içeridir. Onu tavsîf etmek ya da bilmek Mustafa Mustakim Niyazi'ye göre mümkün değıldir. Bu yüzden Nefs-i Mütakellim, Gayb-ı Mutlak' tır.²⁵⁰

Sensin ol beş sende cem oldu kemâl

Sen sana irmek dirler bil visâl²⁵¹

Alemde insan dışında hiçbir yaratık kendi makamında sağlamca durmadı. Yani bu makamda insandan başka hiçbir varlık sağlam ve derinlemesine kulluk özelliğı taşımadı.²⁵² Mustakim Mustafa Niyazi beş hazretin insanda kemaliyle toplanmış olduğunu o yüzden de vuslatın da ancak kişinin kendisine ermek demek olduğunu söylemektedir. Mustafa Mütakim Niyazi eserinde varlık mertebelerini ele almıştır. İbn Arabi'de bu tasnifler çeşitlidir. Mutasavvıfların görüşlerini değılendirdiğimizde bu tasnifleri ikili, üçlü, dörtlü, beşli, altılı ya da yedili olarak görmekteyiz. Bunlardan bir kaçını örnek olması amacıyla aşağıda zikredeceğiz.²⁵³

²⁴⁹ Niyazi, *Sülük-i Kavim*, aynı yer.

²⁵⁰ Niyazi, *a.g.e.*, vr.5a, vr.5b.

²⁵¹ Niyazi, *a.g.e.*, aynı yer.

²⁵² Ankaravî, *Nakşe'l Fûsus*, 78.

²⁵³ Kılıç, *Şeyhi Ekber*, 260.

Tablo 1.4²⁵⁴: Mutasavvıfların görüşleri doğrultusunda ortaya çıkan varlık mertebeleri.

Dörtlü Meratib	Beşli Meratib	Altılı Meratib	Yedili Meratib
Lâhût	Ehadiyet	La Taayyun	La Taayyun
Ceberût	Vahidiyet	Vahidiyet	Taayyün-i Evvel Taayyün-i Sani
Melekût	Mertebe-i Ervah Mertebe-i Misal	Mertebe-i Ervah Mertebe-i Misal	Mertebe-i Ervah Mertebe-i Misal
Nâsût	Mertebe-i Şehâdet	Mertebe-i Ecsam Mertebe-i İnsan	Mertebe-i Ecsam Mertebe-i İnsan

1.2.12. İlm-i Ledün-İlm-i Batın

İlm-i ledün, Allah katındaki ilimdir. Gayb ilmi, sırlara vâkıf olma anlamında kullanılan bir tâbirdir. İlm-i ledün, tefekkür çabasıyla elde edilmeyip, Allah tarafından mevhibe (bağış) olarak verilen, bir kuvve-i kudsiyenin (kutsal gücün) tecellisidir.²⁵⁵

İlm-i ledün akıl ve nakil aracılığı olmadan, doğrudan doğruya Allah'tan öğrenilen bir ilimdir.²⁵⁶Bu ilim Allah tarafından verilmiş, bir ön çaba ve istek olmadan, ilham yoluyla tahsil edilen vahyî, gaybî, ulaşılması zor, şanında ta'zim olan, zahiri ilmin kriterleri ile yargılanamayan kendine has bir bilgidir.²⁵⁷İlm-i Bâtın ise iç, öz ve gizli bilgi anlamlarına gelmektedir.²⁵⁸Mutasavvıflar yer yer ilm-i ledün ile aynı anlamda

²⁵⁴ Kılıç, *a.g.e.*, aynı yer. "Alemler dörttür. En yüce alem. O bekâ alemidir. Sonra dönüşme alemi ki yok olu alemidir. Sonra imar etme alemi ki o beka ve yok oluş alemidir. Sonrada nispetler alemi. Bu alemler de iki yerde sabittir. İnsanın dışındaki heşey olan büyük alemde ve insandan ibaret olan küçük alemde sabittir." (İbn Arabî, *Fütuhât-ı Mekkiyye*, 348). "Allah isimlerinin otoritesi ortaya çıksın diye alemi yarattı. Çünkü güç yetirilen olmaksızın kudret, ihsan edilen olmaksızın cömertlik, rızıklanan olmaksızın rızık vericilik, yardım isteyen olmaksızın yardım etmek, merhamet edici olmaksızın merhamet edici olmak, etkileri olmayan işlevsiz hakikatlerdir. Allah alemi dünyada karışık yaratmıştır. İki avucunun hamurda karıştırmış, sonra bireyleri ondan ayırtmış, avucunun birisinde olanlar diğerine dahil olmuştur. her bir avuçta olanlar kardeşine katılmıştır. Böylece haller bilinmez olmuştur. Bu bağlamda bilginler, çirkinini temizden, temizi çirkinden ayıklamada derecelenmiştir. İşin sonu bu karışımından kurtulmak ve her kısım kendi aleminde kalıncaya kadar iki avucun ayırt edilmesidir. İşte bu alemin varlık gayesidir. Bu iki avuç Hakk'ın kendinde sahip olduğu bir niteliğe dönen iki hakikattir. (İbn Arabî, *Fütuhât-ı Mekkiyye*, 347).

²⁵⁵ Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, 307-308.

²⁵⁶ Ebu Hafs Ömer b. Ali b. Adil ed-Dimeşki, *el-Kitab fi Ulum'il Kitab*, (Beyrut: Dar'ul Kitab'ul İlmiye, 1998), XII, 529.

²⁵⁷ Ahmed Bardak, *Kuran'da İlm-i ledünni*, (Yüksek Lisans Tezi), 2006, 24.

²⁵⁸ Cebecioğlu, *a.g.e.*, 72.

kullanmışlardır. Nitekim Cüneyd-i Bağdadi, Hz Musa'nın Hızır'dan öğrendiği ilm-i ledün ile Hz.Ali'nin sahip olduğu bâtin ilminin aynı şey olduğunu söylemektedir.²⁵⁹

Mustafa Müstakim Niyazi, Sülûk-i Kavim'de daha öncede zikrettiğimiz gibi cem'ul cem makamına ermiş kişilerin irfanlarına ilm-i ledün demektedir.²⁶⁰ Müstakim Mustafa Niyazi bu ilme "ilm-i kurb, ilm-i zât-ı mutlak ya da ilm-i hakikat" demektedir. Yine ona göre sülûk, ilm-i bâtındır. Zira ilm-i bâtin nefsi bilmektir.²⁶¹ Mustafa Müstakim Niyazi, Hadid suresinde geçen şu ayet-i kerimelerin ilm-i ledünne işaret ettiğini söylemektedir:

"Nihayet onların arasına, içinde rahmet, dışında azap bulunan kapılı bir sur çekilir."²⁶² Zira bu ayet Mustafa Müstakim Niyazi'ye göre, ilm-i ledün sahibi olan fakr sahibi kişiler, dervişler ve meşâyıha nihâyet derecede bir hasb-i haldir. Oysa gâfil ve münkirleri yerin dibine sokmuştur.²⁶³ Çünkü ona göre bu ilim yani ilm-i ledün dâhilin de olanlara ayn-ı rahmet, haricinde olan gafillere ise cehennem azabını gerektiren bir hüsrân ve tuğyan olarak görünmektedir. Mustafa Müstakim Niyazi, bu kimselerin Hakk'a visâlden uzak ve dünya maksatları ile mağrur olduklarını söylemektedir.²⁶⁴

Mustafa Müstakim Niyazi'ye göre ilm-i bâtin; amel, söz, fiil, ahlak, itikad ve muamelattan, Allah'ın rızasına muvâfık olanı alıp, hilâf-ı rıza olanı terk etmektir. Bu yönüyle ilm-i bâtin O'na göre ilm-i zâhire muvafıktır. Aralarında herhangi bir çelişki yoktur.²⁶⁵ Mustafa Müstakim Niyazi, zâhire muhalif olan bir bâtin ilmine karşıdır. Nitekim o ulemanın "Zâhire aykırı olan her bâtin, bâtıldır." dediklerini nakletmektedir.²⁶⁶

Öyleyse Mustafa Müstakim Niyazi'ye göre bu ilmin kazanılmasında Allah'ın rızasına uygun olanı almak, olmayanı bırakmak vardır. Diğer mutasavvıflarda konuyu "rızâullah" çerçevesinde bakmakta, bâtin ilminin kazanılmasında belli şartlar olduğunu

²⁵⁹ Süleyman Uludağ, "Batın İlmî" DİA, 1992, V, 188.

*Hz.Ali hayatta iken çevresinde toplanan bazı kişiler ondan başka kimsenin bilmediği bir bâtin ilminin varlığından söz etmişler. Fakat Hz.Ali bu iddiaları reddederek Allah'ın kendisine lütfettiği zeka ile nasslardan çıkardığı bazı manalar dışında herkesin bildiğinden farklı bir ilme sahip olmadığını belirtmiştir.(Uludağ, a.g.m, 188).

²⁶⁰ Niyazi, Sülûk-i Kavim, vr.18b.

²⁶¹ Niyazi, a.g.e, aynı yer.

²⁶² Hadid, 57/13.

²⁶³ Niyazi, a.g.e, vr.18b.

²⁶⁴ Niyazi, a.g.e, aynı yer.

²⁶⁵ Niyazi, a.g.e, vr.15b.

²⁶⁶ Niyazi, a.g.e, aynı yer.

söylemektedir. Örneğin Gazali'ye göre bâtın ilmi(ya da ilm-i ledünnî) ancak bir tasfiyeden, nefsin asli suretine dönüp kemâle ermesinden sonra hâsıl olmaktadır. Bu ise üç sûretle gerçekleşmektedir; Hakiki ilimleri tahsil edip, çoğundan büyük bir zevk almakla, hakiki bir riyâzet ve murâkabe ile ve tefekkür etmek suretiyle.²⁶⁷

Gazali, bu ilme sahip olabilmek için Allahu Teâla'nın sıfât ve ef'âlini bilmeye perde olan kalbî kirlere temizlenmek gerektiğini, bunun ise şehvî ve behimî arzuları terk ederek bütün halleriyle bize örnek olan Peygamberin(s.) izinden yürümekle mümkün olacağını söylemektedir. Ona göre kalbin cilâlanması ve Hakk'a yönelmesi nispetinde bu ilmin nurları kalpte parlamaya başlar. Bu ise ancak riyâzetle ve öğrenip öğretmekle olmaktadır.²⁶⁸

Mustafa Müstakim Niyazi bâtın ilmi ile zâhir ilmi birbirine eşit görmesi diğer mutasavvıflardan, onların bâtın ilmini üstün kabul eden tavırları yönüyle ayrılmaktadır. Zira mutasavvıflar bu iki tür ilmin öğrenme yolları yönüyle ayrıldıklarını söylemektedir. Bunlardan zâhir ilmi kişinin kendi çalışması sonucu öğrenilmektedir. Aklî ve naklî ilimler bu gruba girmektedir. Mutasavvıflar buna şeri'at demektedir.²⁶⁹

Mustafa Müstakim Niyazi şer'aite rıza ve âdem-i rızanın sekiz mesele ile bilinebileceğini söylemektedir. Bunlar farz, vacip, sünnet, müstehap, mendup, Mübah, mekruh, haramdır.²⁷⁰ Bunlardan ilk altısı ile amel rızaya muvafikken son ikisinden uzak durmak gerekmektedir.²⁷¹

Mustafa Müstakim Niyazi'ye göre Hakk'al-insâf olan âlim olup müktezalrı ile amel olup, amelinde muhlis olan kimse tezkiye-i nefis peyda eder.²⁷² Ancak sadece bunları yaparak tasfiye-i kalp elde edemez. Zira ona göre tasfiye-i kalp ancak tezkiye-i nefis elde etmiş olan ilm-i bâtın yoluna sülûk etmiş kimselerde hâsıl olmaktadır.²⁷³ Mustafa Müstakim Niyazi, peygamberlere ilm-i ledünnün Cebrail vasıtası ile değil her birine ayrı bir yol işaret edilerek verildiğini söylemektedir.²⁷⁴

²⁶⁷ Hamid b.Muhammed Gazali, *İhya u Ulûmu'd Din*, çev: Ahmed Serdaroğlu, (İstanbul: Bedir Yayınları, 1974), I, 57.

²⁶⁸ Gazali, *İhya*, 54.

²⁶⁹Süleyman Ateş, *İslam Tasavvufu*, (Ankara: 1972), 123-124.

²⁷⁰ Niyazi, *Sülûk-i Kavim*, vr.15b.

²⁷¹ Niyazi, *a.g.e*, aynı yer.

²⁷² Niyazi, *a.g.e*, vr.16a.

²⁷³ Niyazi, *a.g.e*, aynı yer.

²⁷⁴ Niyazi, *a.g.e*, vr.19b.

1- Hz. Adem ve Hz. Havva'ya yasak ağaçtaki meyveyi yemeleri ile ilm-i ledün verilmiştir.²⁷⁵

Kuran-ı Kerim'de Hz. Adem ve Hz. Havva'nın cennetten yeryüzüne indirilmeleri şöyle anlatılmaktadır: Allahu Teâlâ onları cennete yerleştirmiş, diledikleri her şeyden yemelerini, ancak bir ağaca yaklaşmamalarını yoksa zalimlerden olacaklarını söylemiştir. Ancak şeytan onları kandırması ve Allahu Teâlâ'nın onlara bu ağacı sırf melek olacakları ya da cennette ebedi olarak kalacakları için yasakladığı vesvesesini vermiştir. Böylece ikisi de yasaklanan meyveden yemişler, yer yemezde avret yerleri açılmıştır. Adem ve Havva , hemen cennet yapraklarıyla örtünmeye başlamışlardır. O esnada Allahu Teâlâ onlara şöyle seslenmiştir: “*Ben size o ağacı yasaklamadın mı? Ve bu şeytan size apaçık bir düşmandır demedim mi?* Bu soruya karşın Adem ve Havva “*Rabbimiz biz kendi kendimize zulmettik. Eğer sen bizi affetmez, merhamet buyurmazsan şüphesiz ki hüsrana düşenlerden oluruz.*” cevabını vermişlerdir.²⁷⁶ İşte bu dua ve yakarış kelimeleri Bakara suresinde “*Derken Adem Rabbinden birtakım kelimeler belleyip aldı ve tevbe etti.*” ayetinde işaret edilen kelimelerdir.²⁷⁷

2-Nuh'a tufanda gemiye binip su üstünde gitmesiyle ilm-i ledün verilmiştir.²⁷⁸ Müstakim Mustafa Niyazi, Nuh ve ona inananların, Nuh tufanından sadece bir gemi vasıtasıyla kurtulduklarını hatırlatmaktadır. Zira Kuran'da geçtiğine göre “*O gemi dağ gibi dalgalar arasında yürüyordu.*”²⁷⁹ Allah'ın emriyle yapılmış olan geminin dışında kalanlar bu tufandan kurtulamayacaklardı. Oğlu da dâhil olmak üzere Hz.Nuh 'un duasında istediği gibi, yeryüzünde yürüyen bir tek kâfir kalmamak üzere tamamı yok olup gitti.²⁸⁰

3- Eyyub 'a hastalığı halinde ilm-i ledün verilmiştir.²⁸¹ Eyyub ihtiyarlığı zamanında ağır bir hastalığa tutulmuş, hastalık günden güne artmış, hiçbir şifa alâmeti görülmemiştir. Ayrıca sahip olduğu bütün malı, üst üste gelen felaketlerle elden çıkmıştır. Ardından bütün çocukları ölmüş, karısı Rahme ile kalmıştır.²⁸² Sonunda Eyyub Allah'a yalvarmış ve şöyle demiştir: “*Bana çok zarar dokundu. Sen en*

²⁷⁵ Niyazi, *Sülûk-i Kavim*, aynı yer.

²⁷⁶ Araf, 7/19-25.

²⁷⁷ Elmalılı Hamdi Yazır, *Hak Dini Kuran Dili*, (İstanbul: 1993), III, 508-509-510.

²⁷⁸ Niyazi, *a.g.e.*, vr.19b.

²⁷⁹ Hud,11/42.

²⁸⁰ D.İ.B Tefsiri, III, 172-173.

²⁸¹ Niyazi, *a.g.e.*, vr.19b.

²⁸² A.Lütfi Kazancı, *Peygamberler Tarihi*, (İstanbul: 1997), I, 107.

merhametli olansın.”²⁸³Bunun üzerine Allahu Teâlâ ona şöyle vahyetmiştir:”*Ayağınla depren. Ayağını yere vur. İşte yıkanacak ve içilecek serin bir su!*”²⁸⁴Eyyub bu su ile yıkanınca bedenindeki hastalıklar, içince de içindeki hastalıklar iyileşmiştir.²⁸⁵

4- Yunus’a balık karnında ilm-i ledün verilmiştir.²⁸⁶ Yunus’ın kıssası Saffât suresinde geçmektedir. Yunus peygamber, Ninova adlı bir yerleşim yerine tebliğ ile vazifelendirilmişti. Bu görev O’na ağır gelmiş ve bu görevden kaçıp bir gemi ile oradan uzaklaşmak istemiştir. Gemiye bindiğinde büyük bir fırtına kopmuş, gemi batma tehlikesi ile karşı karşıya kalmıştır. Bunun üzerine gemide bulunanlar dua etmeye başlamış ancak fırtına dinmemiştir. Sonunda bu fırtınanın gemide bulunan birinin Allah’ı gazaba getirmesine sebep olduğuna karar verilmiş, bu kişinin belirlenmesi için kura çekilmiştir. Kura Yunus’a çıkmıştır. Bu yüzden denize atılmış fırtına da o esnada kesilmiştir. Derken bir balık Allah’ın emri ile O’nu yutmuş, Yunus üç gün üç gece balığın karnında kalmış, Allah’a yalvarıp af dilemiştir. Allahu Teâla bunun hürmetine O’nu balıktan kurtarmıştır.²⁸⁷ Bu hususu Kuran şöyle ifade etmektedir: “*Eğer çok tesbih edenlerden olmasaydı, dirilip kaldırılacakları güne kadar, onun karnında kalırdı.*”²⁸⁸

5-Musa’ya Allahu Teâla ile mülakatı esnasında ilm-i ledün verilmiştir.²⁸⁹ Rivâyet olduğuna göre Musa, Mısır’da iken İsrailoğullarına Allah düşmanlarını yok ederse, kendilerine bir kitap getirileceğini vaat etmiştir. Firavun helâk olunca Musa, o söz verilen kitabı niyaz eylemiş, Allahu Teâlâ’da otuz gün oruç tutmasını emretmiştir. Bu Zilkâde idi ve Zilhiccenin on günü ile kırk gün oldu. İlk otuz günde Allahu Teâla ile gerçekleşecek olan mülâkat için manevi bir tezhib, iyileştirme ve ıslah idi. Son on günde ise konuşma ve Tevrat’ın inişi gerçekleşti.²⁹⁰”Musa, tayin ettiğimiz vakitte (Tur’a) gelipte Rabbi onunla konuştuğunda o “*Rabbim bana görün sana bakayım*” dedi. Rabbi “*Sen beni asla göremezsin. Fakat şu dağa bak; eğer o yerinde durabilirse sen de beni göreceksin*” buyurdu. Rabbi o dağa tecelli edince onu paramparça etti. Musa’da

²⁸³ Enbiya, 21/83.

²⁸⁴ Sad, 38/42.

²⁸⁵ Sad, 38/43-45.

²⁸⁶ Niyazi, *Sülûk-i Kavim*, vr.19b.

²⁸⁷ D.İ.B Tefsiri IV, 553.

²⁸⁸ Saffat, 37/139-148.

²⁸⁹ Niyazi, *a.g.e*, aynı yer.

²⁹⁰ Elmalılı, *Hak Dini Kuran Dili*, IV, 45.

bayılıp düştü. Kendine gelince dedi ki: “*Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim, sana tevbe ettim; ben inananların ilkiyim.*”²⁹¹

6-İsa’ya Yahudilerin öldürmek için saldırdıkları esnada ilm-i ledün verilmiştir.²⁹² Hz.İsa, İsrailoğullarına peygamber olarak gönderilmiş, tebliğ ile vazifelendirilmiştir. Ancak Yahudiler O’nu ısrarla dinlememişlerdi. Nihayet İsa’dan ancak onu öldürerek kurtulabileceklerine karar verdiler. Nitekim İsa’dan öncede peygamber öldürmüşlerdi. Kuran-ı kerim onlar hakkında şunları söylemektedir:

*“Sözlerinden dönmeleri, Allah’ın ayetlerini inkar etmeleri, haksız yere peygamberleri öldürmeleri ve “kalpleri kılıflanmıştır” demeleri sebebiyle...Dahası inkarları sebebiyle Allah o kalpler üzerine mühür vurmuştur. Pek azı müstesna artık iman etmezler.”*²⁹³

Yahudiler İsa’ı öldürmek için üzerine çullandılar, hatta onu çarmıha gerip öldüreceklerini zannettiler. Oysa Kuran’ın ifadesiyle” *Halbuki onu ne öldürdüler ne de çarmıha gerdiler. Ancak kendilerine bir benzetme yapıldı. Evet onun bir benzerini öldürmüşlerdir. İsa ise Allah tarafından katına yükseltilmiştir.*”²⁹⁴

7- Yakup, Yusuf’dan ayrıldığında ilm-i ledün verilmiştir.²⁹⁵ Yakup çocukları içinde en çok Yusuf’ı ve Bünyamin’i sevmekteydi. Onlara çok bağlıydı. Kardeşleri bu yüzden onları çok kıskanıyordu. Ancak Yusuf’un yeri bir başkaydı. Kardeşleri Yusuf’u öldürürlerse bu durumun değişeceğini düşündüler. Birgün babaları Yakup’dan gezip oynamak bahanesi ile izin istediler. Sonra da Yusuf’u kuyuya attılar. Eve geri geldiklerinde babalarına kanlı bir gömlek getirdiler. Yusuf’u kurt yedi dediler. Yakup’a cevabı şöyle oldu: “*Hayır! Nefsiniz sizi kötü bir iş yapmaya sürüklemiştir. Artık bana düşen güzelce sabretmektir. Anlattığınız şeyler karşısında bana yardım edecek yalnız Allah’tır.*”²⁹⁶

Yıllar geçti, Yakup ve oğullarının yaşadığı Mısır’da büyük bir kıtlık oldu, bu arada Yusuf’da maliyeden sorumlu bir makama sahip oldu. Erzak için ona başvurduklarında kardeşleri Yusuf’ı tanımadılar. Ancak Yusuf onları tanıdı. Bir yolunu bularak kardeşi Bünyamin’in yanında kalmasını sağladı. Bu haberi babaları Yakup’a

²⁹¹ Araf, 7/143.

²⁹² Niyazi, *Sülûk-i Kavim*, vr.19b.

²⁹³ Nisa, 4/155

²⁹⁴ Nisa, 4/157-158.

²⁹⁵ Niyazi, *a.g.e.*, aynı yer.

²⁹⁶ Yusuf, 12/18.

getirdiklerinde şöyle dedi: “Onlardan yüz çevirdi, Ah Yusufum ah! İçim yanıyor diyordu. Sonunda üzüntüden gözlerine boz geldi. Artık kederini içine gömüyordu.”²⁹⁷

8-İsmail ve İshak boğazlanmakla emrolduklarında ilm-i ledün verilmiştir.²⁹⁸ Kuran-ı Kerim’de sadece İsmail’in boğazlanmakla emrolduğundan bahsedilmektedir. İbrahim bir gün rüyasında oğlu İsmail’i boğazladığını gördü, uyandığında da bunu oğlu İsmail’e anlattı. Oğlunun cevabı şöyle oldu: “Ey babacığım! Emrolduğun şeyi yap! İnşallah beni sabredenlerden bulacaksın.”²⁹⁹ Bunun üzerine İbrahim, oğlu İsmail’i kesmek üzere alnı üzere yatırdı. Bu esnada Allahu Teâla ona seslendi ve dedi ki “Tamam rüyayı gerçekleştirmiş oldun. İşte iyileri biz böyle ödüllendiririz. Bu kesinlikle apaçık bir imtihandı. Biz (oğlunun canına) bedel olarak iri bir kurbanlık verdik”³⁰⁰

9-Davud’a ibtilâ-i menkûha-i evriyâ ile ilm-i ledün verilmiştir.³⁰¹ Bakara suresinin 25.ayeti kerimede geçtiğine göre Allahu Teâla, Davud’a Câlut’u öldürdükten sonra hükümdarlık ve hikmet verdi. Davud kâfir olan Câlut ile mümin olan Talut arasında meydana gelen savaşta büyük kahramanlık gösterdi, Câlut’u öldürdü bu yüzden de büyük bir üne kavuştu. Talut savaştan önce Câlut’u öldürene kızını vereceğini ve onu yüksek bir rütbe ile mükâfatlandıracağını sözünü verdi. Bu sözünde durdu ve Davud’ı kızı ile evlendirdi. Ancak gün geçtikçe Davud’a olan sevgisi, kendi saltanatı için bir tehlike olarak görmesinden dolayı kin ve nefrete dönüştü. Neticede Davud, görevini bıraktı. Ve ölümden kurtulmak için gizlendi. Talut, O’nu aradıysa da bulamadı. Davud ise onu iki kez uyurken buldu ama öldürmedi. Sonuçta Talut bir savaşta öldü ve İsrailoğulları onun yerine Davud’ı hükümdar yaptı.³⁰²

10- Hz. Süleyman’a Belkıs’ın ibtilâsı ile ilm-i ledün verilmiştir.³⁰³ Nemi suresinde geçtiğine göre Süleyman’ın hüdhüd adında bir kuşu vardı. Bir gün ortadan kayboldu. Akşama doğru geldi ve Hz. Süleyman’a güneşe tapan bir kavim gördüğünü, onların hükümdarlarının bir kadın olduğunu söyledi. Hz. Süleyman, Belkıs’a bir mektup gönderdi ve müslüman olmalarını istedi. Belkıs, ülkenin ileri gelenleriyle istişâre etti. Süleyman’ın ordusuyla ülkesine girip, halkını hor fakir bırakmasından korktu. O’na bir

²⁹⁷ Yusuf, 14/84.

²⁹⁸ Niyazi, *Sülûk-i Kavim*, vr.19b.

²⁹⁹ Saffat, 37/102.

³⁰⁰ Saffat, 37/105-107.

³⁰¹ Niyazi, *a.g.e*, aynı yer.

³⁰² Kazancı, *Peygamberler Tarihi*, II, 282-285.

³⁰³ Niyazi, *a.g.e*, aynı yer.

heyetle hediyeler göndermeye karar verdi. Ancak Hz. Süleyman gelen hediyelerden memnun olmadı.

*Dedi ki:” Siz mal ile bana yardım mı ediyorsunuz? Bakın Allah’ın bana verdiği daha iyi. Hayır! Hayır! Hediyenizle ancak siz sevinirsiniz. Ey elçi! Onlara dön; İyi bilsinler ki asla karşı koyamayacakları ordularla üzerlerine gelir, muhakkak surette onları yenilmiş ve küçük düşürülmüş olarak oradan çıkarırız.”*³⁰⁴

Hz. Süleyman bu sözlerinden sonra orada toplanmış olan ileri gelenlere onlar teslim olmadan önce Belkıs’ın tahtını kendisine kimin getirebileceğini sordu, cinlerden bir ifrit onun tahtını anında getirdi. Bu tahtı biraz değiştirmelerini Belkıs geldiğinde tanıyıp tanıyamayacağını bilmek istediğini söyledi. İstedığı yapıldı. Belkıs geldiğinde tahtını tanıdı ve “*Tıpkı onun gibi*” dedi. “Bize bundan önce bilgi verilmişti ve bizde boyun eğmiştik. Onu daha önce Allah’tan başka taptığı şeyler saptırmıştı. Çünkü o inkârcı bir kavimdendi. Ona köşke gir dendi. Kraliçe saraya girince onu oraya toplanmış su sandı ve eteğini topladı. Bu billurdan yapılmış şeffaf bir zemindir diye uyardı. Kraliçe, Rabbim ben gerçekten kendime zulmetmişim! Artık Hz. Süleyman ile beraber âlemlerin Rabbi olan Allah’a teslim oldum.”³⁰⁵

11-Muhammed’a miraçta cemâl-i zi’l-kemal ile ilm-i ledün verilmiştir.³⁰⁶ Peygamberimiz Hz.Muhammed’in Miraç hadisesi onun en büyük mucizelerindendir. Miraç olayında Hz.Muhammed Allah Teâla ile vasitasız (Cebrail olmaksızın) görüştü, O’ndan vahiy aldı. Bu olay özetle Necm suresinde şöyle anlatılmaktadır:” *Cebrail birgün peygambere geldi ve O’na iyice yaklaştı. Peygamber O’nun vasıtasıyla yüksek ufukta istiva etti. Daha sonra Allah u Teâlâ’ya yaklaştı. O zaman Allah u Teâlâ O’na vasitasız olarak vahyetti. Vahyedilen şeylerden birinin namaz, diğeri Bakara suresinin son iki ayeti ve Allah’a şirk koşmayanların büyük günahlarının bağışlanacağı olduğu rivayet edilmektedir.*³⁰⁷

³⁰⁴ Neml, 27/36-37.

³⁰⁵ Neml, 27/42-44.

³⁰⁶ *Sülûk-i Kavim*, vr.19b.

³⁰⁷ Elmalılı, *Hak Dini Kuran Dili*, VII, 27-29.

İKİNCİ BÖLÜM

2.1. ÇEVİRİ- YAZI METİN

SÜLÛK-İ KAVİM VE SIRÂT-I MÛSTAKÎM

الحمد لله و سلام على عباده الذين اصطفى ان الله و ملائكته يصلون على النبي يا ايها الذين امنوا صلوا عليه و سلموا تسليما اللهم صل على النبي البشير سيدنا محمد الشمس السراج و البدر المنير و على آله و اصحابه المتقين كلهم من الصغير و الكبير و على كل مؤمن تقى الى يوم الدين رضوان الله تعالى عليهم اجمعين³⁰⁸ . خصوصا منهم على ذوى قدر جلى ابي بكر و عمر و عثمان و علي اولئك الذين خص منهم للأول بفضيلة الصدق و الثانى بفضيلة العدل و الثالث بفضيلة الحياء و الرابع منهم خص بفضيلة العلم كما قال عليه الصلوة و السلام انا مدينة الصدق و ابوبكر اساسها انا مدينة العدل و عمر جدارها انا مدينة الحياء و عثمان سقفها انا مدينة العلم و علي بابها فهذه الخصال الاربع هى العروة الوثقى من استمسك بها فلا انفصام لها و الله سميع عليم .

Nazım:

Bu dört haslet kişiye verdi rağbet
Hayâ ü ilimle adl u sadâkat

Olan ârî bu dörtten oldu mehcûr
Şefâ'at harmanından oldular dûr

Munâcât:

Men ilâhî tevbe kerdem rahm kon rahmet nüma
Çün be-dergâh-ı tu hod-ra der penâh âverdem

³⁰⁸ A.696, “Besmele ile hamd ile hem salavât ile vâcib oldu mümine, üçü bile zikr-i Hakta geçen ömrün hamdı şükrü gile ziyade. Çok salavât okur söle tâ alasin bir murad.” vr. 1a.

Yâ şefî'a'l-müznibîn bâd-ı günâh âverdem
Ber derd înbâr bâşed du tâh âverdiem

Men nemigûyem ki bûdem sâlha der râh-ı tu
Hestem an gümrâh ki eknûn rû-berah âverdem

Çeşm-i rahmet ber-güşa acz u niyâz-ı men niger
Z'ân ki ez şermendegi rûy-ı siyâh âverdem

Nazm-ı Diğer:

Çün niyazla buldu maksûdun bulan
Gel münâcât kapusun çok çok dolan

Koma elden münacâtı seherler durmaki ağla³⁰⁹
Huda'ya gerçek âşıkısan derûnun Rabbine bağla

Mukaddime

Muvâfık sîret u sünnet kelâm-ı şâirân müsbet
Bu âlem dâr-ı fânidir heman bir hoş eser ko git

Der Beyân-ı Garâz-ı Mine'l-Amel

Sîret-i meşâyıh-ı kiram sünnet-i ulema-yi 'ızam silket-i şu'arâ-yı uli'l-efhâm söyle vaki olduki bu âlem-i fenâ dâr-ı 'ubûrdur. ان الدنيا احداث فكن حادثا حسنا hadis-i şerifine binaen istediler ki zamanlarında ve dâr-ı bekâyaya nakillerinden sonra ahibbâ ve asdikâlarına şerî'aten ve tarîkaten ve hakîkaten ve marifeten bu vechile yahud min vechin eser olacak bir eser koyub, hayır ile yâd olunmağa bâis olub kendilere ba'de'l-intikal dahi terakki hâsıl ola. **Nazım:**

Çün ibaretdür bu dünya goft u gûdan
Bir eser ko söylesin ol goft-i hasen

Kerimlerdür cihanda söyledür ad
Kerimlerdür bulanlar Hakk'a irşad

³⁰⁹ A.696, "Koma elden münacâtı seherlerde cürmüne ağla."vr.2b.

Der Beyân-ı Âdet-i Mülûk

Nitekim mülûk ve vüzeradan ve erbâb-ı vüs'addan hayrâta sa'î ve in'âm ve ihsana mâil olan ve mükerremelerin³¹⁰ dahi murâd-ı şerifleri ancak budur. و اما بنعمة ربك فحدث³¹¹ riye bundan ibaredir ve i câ-da sadakânımukâhâ lisâF r.idduna işareb menâsib-i dünyaya rağbetin cevâzı bu vecihdendir.

Kurân-ı Kerim'de bu misilli saâdete mazhâr olan ehl-i basîrete ve ashâb-ı hayrât ve hasenâta “şeyün mezkûr” tâbir olunub ve bu kerâmetten bî-behre³¹² kalanlara³¹³ هل اتى هو الأبر³¹⁴ ayeti ile mezzum olub onlara denilmiştir. **Nazım:**

Ebter oldur nâmı kalmaz dünyada
Kimse rahmet okumaz söylese
Akıl isen hayr ile yâd ol müdâm
Bir eser ko halka nâfi' ves-selam

Der Beyân-ı Sebeb-i Te'lif

Ol sebebdan bu fakir-i pür taksir Şeyh Mustafa Müstakim Niyazi 'âmme-i ahibba ve asdikâma tuhfe ve yâdigâr olub, ilmü'l-bâtın سر من اسرارالله hadis-i şerifine min vech-i haberdâr olanlara meşâyih-ı zül-ihtirâm hazerâtının sohbet-i hâslarını tefehhümlerine medâr olmakla kâbildir ki onlara ikbâl ile mahabbet-i Huda ve rağbet-i vech-i olâ da'iyesi gönüllerine tulû' eyleyub³¹⁵ gemr-i şerifine imtisâl ile

³¹⁰ A.696, “Vücûd-ı mükerremelerin”vr.3a.

³¹¹ “Rabbinin nimetine gelince; işte onu anlat.” (Duha 93/11).

³¹² A.696, “Bi-nasib”vr.3a.

³¹³ “İnsan henüz anılır bir şey değilken (yaratılmamışken) üzerinden uzunca bir zaman geçti.” (İnsan 76/1).

³¹⁴ “Doğrusu sana buğzeden, soyu kesik olanın ta kendisidir.” (Kevser 108/3).

³¹⁵ “Ancak Rabbine yönel ve yalvar.” (İnşirâh 94/8).

tâlib-i esrâr ve râğib-i dîdâr olduklarına binaen ³¹⁶ و أنيبوا إلى ربكم emrine imtisâle onlara isti'dât gelüb ol vechile azizlerden birinin sohbetini akıl ve ruhlarına iddihâr ve hizmet-i şerîfesini nefis ve vücudlarına ihtiyar idüb anda mukim olmayı ³¹⁷ وإبتغوا إليه وسيلة emrinden haber aldıkları cihetle ³¹⁸ وكونوا مع الصادقين her bar sadıklar ile olmaları matlûb-u ilâhi olub ³¹⁹ يوم ينفع الصادقين ol vuslat-ı Huda ve zevk-i bî-hemtâ onlara ancak sadakatleri yüzünden hûveyda olub sadakatten gayri yollar râh-ı şeyâtîn olduğun bildikleri bâ'is hayr du'a olmak ümidiyle ola ve bizzat ol azizim sultanıma ki ashab-ı kabulün ser firâzı ve erbâb-ı vusûlün Şeyh Niyazi **Nazım:**

Cümleden evvel du'ayı şeyhine etse mürid
İzzeti artar cihanda devleti olur mezîd.

Tesellisin tecellisin olur heb cümlesin birden
Sadakatle idub hizmet alursa himmet-pîrden.³²⁰

Der Beyân-ı Medh-i Şeyh

Hazret-i zî re'fet ve'l-merhamet arif-i kelâmi'l-mer'e rayihâta vâkıf-ı küllin min hazar inde karîhat. Sahib-i şân, rabbü'l-ihsan, maden'ül-irfan, kamil'ül-insan hübüb'ül- vicdan, hediye'tü'r-Rahman, makbûlü'l ins ve'l-can, merğub-i havâss-ı âdemiyan, ser- muhibb-i hânedân mukdimid-din.³²¹El-müteşebbisu bi-sünnet-i rasuli's-sakaleyn el- men فقد عرف ربه من سلم الله في الدارين إشن hazretleri hâdînâ ve musilenâ ila Cenab-i Teâlâ Pîrim

Nazım:

Aceb kâbil mi tarifin idem deryayı ummanın
Ne mümkün mûr-i bî-çare ide vasfın Süleyman'ın

³¹⁶ "Azap size gelmeden önce Rabbinize dönün ve teslim olun. Sonra size yardım edilmez." (Zümer 39/54).

³¹⁷ "Ey İman edenler! Allah'tan korkun, O'na yaklaşmaya vesile arayın ve O'nun yolunda çaba harcayın ki kurtuluşa eresiniz." (Maide 5/35).

³¹⁸ "Ey İman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakının ve doğrularla beraber olun." (Tevbe 9/119).

³¹⁹ "Allah şöyle buyurur: Bugün doğrulara doğruluklarının fayda vereceği gündür. Onlar için, ebedi kalacakları ve altından ırmaklar akan cennetler vardır. Allah onlardan hoşnuttur. Onlarda O'nun rızasını kazanmaktan ötürü mutludurlar. İşte büyük kurtuluş budur." (Maide 5/119).

³²⁰ A.696, "Sadakatle ider hizmet olursa himmet-i pîrden"vr.4a.

³²¹ A.696, "Sırr-ı muhibbân hanedan mukîmu'd din", aynı yer.

Hoş visale erdi uşşâk cezb-i Rahman olduđuçün³²²

Müstakim'e feyz-i mutlak Rahmi İşân olduğuçün

Bu fakiri, inâyet hassalarına ber-vech-i terahhüm lâyıık ve kerem ve ihsân-ı bî-şümâr ve ma-lâ yuhsalarına müstehak görmeleri teşrih-i kalem ve terşih-i rakam ca'line illet-i failiyye olub beyne'l-icmâl ve't-tafsîl umûmen râh-ı hakikat erlerinin keyfiyet-i seyirlerin beyân, husûsen eser Nakşbendiyye sâliklerinin tarz-ı mesleklerin âyân idub seyyemâ ârif ve âgâhlara vuslat yolunun efyed ve enfa' ve akrabi ki cihet-i râbıtadır. Ânı ilân ve izhâr eylemek husûsunda iş bu risâle-i merfuâtı'l-esânî sanidi tertib eyledim ve ismini sülûk-i kavim ve sırât-ı müstakim ismiyle yâd eyledim. Mübarek bâd nazım:

Çün mübarekdir bu tuhfe ârifâna kıl nazar.

Pür-letâfeddir derûnu lâ'l u yakut ü güher

Sen kusura nâzır olma afvı al dâim ele

Sırr-ı vahdetden nişanı bulmuş olursun hele

Mercudur ki kusuru afla makbul olub inayetle ideler yâd.

انه اكريم الجواد لأنه لا ينظر الى السواد بل ينظر الى الفؤاد يجيب لمن دعا و لا يخلف الميعاد

Nazım:

Dua lazımdır uşşâka bileler sırr-ı insanı

Geçüb cümle hicablardan göreler vech-i Subhânı

Bab-ı Evvel

بسم الله و بحمده و مصليا على نبي محمد و آله اجمعين بعنايته ذى الجلال تيسر لکم الوصال³²³

وتصاد³²⁴ اليكم الكمال و تحقق فيكم الخصال و تعاین لكم المثال و تشرف بكم الجمال بجاه نبي حضرت

المتعال كنت كنزا مخفيا فاحببت ان اعرف فخلقت الخلق لكي اعرف يا ابن آدم خلقتك لاجلي و خلقت الأشياء

لا جلك وانت تفرمنى اين المفر من يطع الرسول فقد اطاع الله الشيخ في قومه كالنبي في امته ان الله خلق آدم

³²² A.696, "Hoş visale erdi uşşak rahm-i İşân olduğu için, Müstakim feyzin mutlak rahm-i insan olduğu için", aynı yer.

³²³ الوصاد

³²⁴ تصادف

على صورت الرحمان عليكم بالوقوف بسرالله لكم الكشوف والله يقول الحق و هو يهدى السبيل هو حسبي

ونعم الوكيل

Nazım:

Getürdüğüm hadîs âyât sana keşf ola mefhumu

Geçesin hep hicaplardan hayal ve zill ve mevhûmu

اما بعده فهذا الذى ارسل اليكم كتاب كريم انه من مستقيم و ان بسم الله الرحمن الرحيم ايدنا

الصراط المستقيم

Nazım:

Sırat-ı müstakîmi sen hidâyet eyle Allahım.

Geçür bizi hicablardan inâyet eyle Allahım.

Size irsâl olan kitab kitab-ı fuyûzât-ı kerimde der bu sureti

Müstakim'den ise hakikat ol Rahim'dendir.³²⁵

Der Beyân-ı Hazarât-ı Hamse

Vaktâ kim Cenâb-ı Hak ve zât-ı mutlak için şer'an ve aklen zât ve esmâ ve sıfât ve ef'âl ve âsâr sabit olub hakâyık-ı zâta âlem-i hâhût, esmâya âlem-i lâhût sıfâta âlem-i ceberût, ef'âle âlem-i melekût, âsâra âlem-i mülk deyu ad verildiye zât kendi hakikati ile bulunduğu itibara hazret-i gayb-ı mutlak, âsârı ile huzur-i itibarına hazret-i şühûd-ı mutlak, esmâ ve sıfât ve ef'âli ile zuhûru ve ittisafı itibarına hazret-i gayb-ı muzaf a'nî hazret-i gayb-ı nisbî tabir olunub taksim-i hakîki ile hazarât-ı selâse sâbit olduysa gayb-ı muzafın dahi gayb-ı mutlaka akrabiyeti itibarı esmâ ve sıfât itibarından zâhir ve şühûd-ı mutlaka akrabiyeti ef'alın âsâra taallükünden bâhir olub, beyne's-sufiyyîn hazarât'ül-hamsetü'l-maiyye subût-u âfâkisi ve enfüsüsü nümâyün oldu. Âfâkisini beyân-ı tatvîl mucib olub sâlike elzem olan hazarât-ı enfüsiyyeyi bilmek olub enfüsden âfâka intikal akati eshel tarîk olmağın hazarât-ı enfüsiyyeyi beyân eyledik. Hazarât hazretin cem'idir. Huzûrun cem'i de olur. Hazret "rütbe ve mertebe" manasındadır. Huzûr "hazır olmak" manasındadır. Yani "Hak Teâla kendisi kendi zâtından ve cümle mahlukâtından ve

³²⁵ Hitü, (vr.6a).

işlerinden gâib ve uzak değildir” demektir. Gayb-ı mutlak demek her taraftan her vechile görünmez ve bilinmez demektir. Yani Cenâb-ı Hakkı mutlak rütbesinde kendinden gayrı bilir yoktur. Mertebe-i ehadiyyet dedikleri bu rütbedir. Künh-i zât andan ibareddir. Allahu Ekber bu rütbeye işaretir.

“Hazret-i şuhud-ı mutlak” demek Cenâb-ı Zât-ı Hakk esmâsı ve sıfâtı ve ef’âli vasıtasıyla âsârına taalluku rütbesinden ibareddir. Bu takdirce şuhûd-ı mutlak âlem-i mülkün bir adı olmuş oldu. Zira bu âlem mülkte bulunan eşyanın cümlesi her taraftan malumdur. Ele girup göze göründükten sonra asla meçhulde şey kalmaz, elbette malum olur. Âlem-i mülk tahte’s-semadan tahte’s-serâya varınca cümle ecsâm-ı kesîfeye âlem-i mülk dirler. Amma gayb-ı nisbî fevkine göre âşikâr ise de tahtına göre gaybdır. Mesela semavât-ı seb’a gibi âlem-i melekût, âlem-i ceberût âlem-i lâhut gibi. Bunlar fevklerine göre her ne kadar âşikâr ise de tahtlarına göre gaybdırlar. Zira esmâ dünya ve derûni bu âleme göre gaybdır. İkinci semâya göre âşikâr ise de bunlar gaybdır. Nisbînin âfâkıyyesidir. Amma hazarât-ı hamsenin vücudu insana göre enfüsisi mesela insanın cesedi şuhûd-ı mutlaktır. Kalbi ve fuâdı ve lübbü gayb-ı nisbîdendir. Zira kalb cesede göre gaybdır ve ceseden içeri vâki olmuştur. Ve dahi fuâd kalbe ve cesede göre dahi gaybdır ikisinden içeri düşmüştür. Kezalik lübb ki dem-i câridir ol dahi gaybdır. Zira ceseden ve kalbden fuâddan içerudur. Kezalik nefis-i mütekellim ki mübdi-yi mütekellim hakikiden ve meâdı dahi mütekellim-i hakikiyi müntehidir. Ol cümleden içeri vâki olmuştur. Her ne kadar cümleden taşra anlanır ise de onu bilmek ve onun vassâfi olmak kâbil değildir. Ol sebepten gayb-ı mutlak düşmüştür. Vallahu a’lem.

ما كذب الفؤاد ما رأى ﴿ افتمارونه على ما يرى ³²⁶

Nazım:

Fuâdın göresinde yok yalanı

Ona şüphe mi edersiz Hak beyânı

ان فى الجسد قلبا و فى القلب فؤادا و فى الفؤاد لبا و فى اللب ربا

Nazım:

Kalb cesedde kalbde oldu çün fuâd

Lübb fuâdda lübbdedir rab bil sedâd.

³²⁶ “Gözün gördüğünü kalp yalanlamadı. Şimdi siz gördüğü şey hakkında onunla tartışıyor musunuz?” (Necm 53/11-12).

Bilmek ister isen bu beş hazarâtı sen
Eyledim icmâl beyânın bil hasen.

Hadis ile getirdim sana isbât
Anla bu hazarâtı bul zevk-i sebât.

Sensin ol beş sende cem oldu kemâl
Sen sana irmek dediler bil visal.

Âlem-i mülkden sayıldı çün cesed
Hem şuhûd-ı mutlak adı merkez-i cesed

Gaybî nisbînin yeri kalbdır hemin
Ol fuâd gaybın birisi bil yakîn.

Âlem-i lübb ilm ve âyân kâmdır.
Gayb-ı mutlak sırr-ı Subhân şânidir.

Birbirine muttasıl âlemdir ol.
Arasında bir yere sapmadı yol.

Sandı uzak kendileri gafilûn.
Noktadır ilim kesserhâ'l-cahilûn.

Söyledi sana yakînden Müstakim.
İyice fehm et bulasın kalb-i selîm.

Der Beyan-ı Tefsir-i Âyet-i Kalb-i Selîm

يوم لا ينفع مال و لا بنون إلا من أتى الله بقلب سليم³²⁷

Nazım:

Nef' vermez sana çün mal u evlad.

³²⁷ “İnsanların diriltileceği gün ve Allah’a temiz bir kalple gelenler dışında, malında çocuklarında fayda vermeyeceği gün, beni mahcup etme!” (Şuâra 26/88-89).

Hulus-i kalbe sa' eyle odur ancak sana imdad.

Dinle kültefsirini kalb-i selimin sâliki

Ben idem tahkik beyânın sen olasın mâliki

Ey tâlib-i Mevlâ ve râğıb-i vech-i a'lâ ol kevnî hatıra edin ki size nâf' olan benim visâlimdir. Hubb-i mal ve evlad vesair meşâgil-i dünya ve ukba sizlere nâf'î olmaz. Belki hızlân ve hüsrân ve nâr-ı fırkat-ı nîrân olur. Sa' edin ki hübb-i zâtım³²⁸ ve arzû-yı visâlim ve dâiye-i ruyet-i cemâl-i zî-kemâlim galebesiyle cân-ı gönülden bana aşık olub ve *وابتغوا اليه الوسيلة* emr-i şerifime imtisâl idub nefsiniz ile benim arama ârif-i ilm-i Rabbani, vâkıf-ı sırr-ı Subhânı, fatih-i müşkil-i vicdanı, müsîl-i cezbe-i Rahmanı, müşâhede-i vech-i sultanî kullarım ki müselselen ve muananen habibimden ilâ âhiri'z-zaman telkin-i zikr ve teveccüh-i kalb ve hizmet ve rabıta ile biri birinden ahzile³²⁹ sırr-ı saâdetime vâkıf olub bana vâsıl oldular. Onlardan birinin elini tutub sıdk ve mahabbet ve hulus ile mahzan³³⁰ beni bulmak için geçmiş gafletinize tevbe-i nasuh idub ol azizden zikr-i şerifime mülakkin olub müddet-i medîde anın hizmeti şerifelerin ez dil u cân her vecihle kabul ve ihtiyar idûb *المريد في يد الشيخ كالميت في يد الغسال* mesabesinde olunuz ki keyfe mâ yeşâ şeyh sizlere tasarruf idûb sülûkünüze mani' olan nesnelere sizleri halâs idûb visâlime layık eyleye. **Nazım:**

İşte bu Müstakim'den *رابطوا* emrin idem tahkîk

Sezâdır şeyhe vir gönlün Huda eyler ise tevfiik

Ve dahi *رابطوا* emr-i şerifim üzre aklınızı ve fikrinizi ol azize bağlayınız ki tamam anın fâiz olduğu feyze fâiz olasız ve anın gönlünü bana mir'ât idinûb beni ol gönülden taleb edesiz ve daima teveccühünüz ol kalbe olmakla gönlünüze ânın yüzünden ol kadar tecelli eylemeye ki ol zevk-i bî-mislim ile mest ve beyhudluğa müsteğrak olub fâriğ-i dû-cihan ve nâsi-i kevn u mekân olmakla âb ve küll zahmetinden kurtulub cân u dil sohbetine dâhil olub kalb-i selim hâsıl idesin. Nazım:

İstesin kalb-i selimi vech-i bâki isteyen

³²⁸ A.696, "Hübb-ü dâim" vr. 9a.

³²⁹ A.696, "Ahzân", aynı yer.

³³⁰ A.696, "Mahzâ", aynı yer.

Zât-ı âliye vesile yol budur gel iste sen.³³¹

Ol vechile zât-ı bâkime³³² ve zat-ı âlime nâil olub³³³ في مقعد صدق عند مليك مقتدر

besât-i kurb-ı izzetimde oturub³³⁴ الى ربها ناظرة inâyetime lââyık olub
yüzünüz her dem taze, gözünüz cemâl-i Rabbinize nâzır, gönlünüz hayrette, sırrınız
vuslatta, akıl ve ruhunuz zevk u cümbüş ve mahabbedde, gerçi âleminiz nâsut
hakikadde makamınız lâhut olub³³⁵ فروح وريحان و جنت نعيم
cennet, kokunuz bûy-ı sohbet, mahabbet ruhunuz rahat-ı dem-i vuslat ola. Asıl kâr-ı
evfa sa’-yi uzmâ³³⁶ ve nef’-i bî-hemtâ budur.

ختامه مسك و في ذلك فليتنافس المتنافسون * ومزاجه من تسنيم عينا يشرب بها المقربون³³⁷

Nazım:

Heves eden bu kârâ etsin ancak
Teneffüs edecek menzildir ancak

Rahîk-ı hamr³³⁸ içün uşşâk değil illa mukarrebler
Mizacı mürtefi’ dendir içemez anı kemterler

Bulur mu sırrını kârî rumuz oldu şeriadde
Visâl cezbe-i Hakdan ibareddir hakikadde

Sana bir müşkil arız olsa gel anı Müstakim’den sor³³⁹
Me’âni bahrına gavvâs olan akl-ı selimden sor.

Der Beyân-ı Mahrumât

³³¹ A.696, “İstesin kalb-i selimi vech-i bâki istesin, Zat-ı âliyeye vesile yol budur sen gelesin”vr.9b.

³³² A.696, “Vech-i bâkime” Aynı yer.

³³³ “Doğruluğun hâkim olduğu bir ortamda, gücüne sınır olmayan bir hükümdarın huzurundadırlar.”(Kamer 54/55).

³³⁴ “Oysa o gün bir kısım yüzler Rablerine bakarak mutlulukla parılayacaktır.” (Kıyâmet 75/22-23)

³³⁵ “Ona huzur, güzel nasib ve nimetlerle dolu cennet vardır.”(Vâkıa 56/89).

³³⁶ A.696, “Azimi”vr.10a.

³³⁷ “Onlara mühürlenmiş, mührü de misk olan müthiş bir içki sunulur. Yarışanlar işte bunlar için yarışsınlar. O içkinin karışımı tesnîmden, yani Allah’a yakın olanların içecekleri bir kaynaktır.”(Mutaffifin 83/ 26-27-28).

³³⁸ A.696, “Hamran”, aynı yer.

³³⁹ A.696, “Sana bir müşkil arız olsa gel anı Müstakimden fasıl sor” vr.10b.

Amma şol tâife ki mahabbet-i Huda-yı mücerred, evâmir-i şeri'a imtisâl ve nevâhiden ictinâb zannı himmetlerin zahirde ibadât ve taâta ve envâ-i hayrât ve hasenâta kasr idûb, vesile ve mürşidi ânın yüzünden zuhûr iden aşk ve mahabbet-i Rabb-i izzeti inkâr ve gafletleri hasebiyle zikrolan sırr-ı saâdedden mahrumlar ve nedâmet ve hasret-i ebediyye ile mahcûrlar ki onlara ebrâr denilmiştir.³⁴⁰ Anların mezkûr olan ibadetleri ve tahsil eyledikleri ilim ve amel, ahlak ve hasenâtları zümre-i mukarribenin beşeriyet hasebiyle eyledikleri zellât ve seyyiât mesabesinde olduğu hâlet-i sekerât-ı mevt üzerlerine havâle olundukda ma'lumları olub vuslat-ı Hakdan gayriye şugûlleri kendilere nâfi' olmayub ayn-ı haserât olduğun yakînen bilirler ve gafletlerine nâdim olurlar. Ol nedâmetle ebedî kalırlar. **Nazım:**

Mukarrebler günahıdır amel-i sa'yin ider ebrâr
Ne bilsûn andan âlâsın âna yüz virmeden esrâr³⁴¹

Amel ilme cesedir bil ilm-i ruh-i hakikaddir.
Hakikat kalbe sâfidir bilür nefsin ider ikrâr.

Alâmet-i nefsi bilmeye bile hep cümledir kendi
Visâlin isteye bir bir gerek ahyâr gerek eşrâr

Edeydi mürşide hizmet alaydı zevk-i himmet
Ererdi cezbe-i izzet bulurdu lezzet-i dîdâr

Ne kibr ü kini terk iddi ne hakkânî yola gitti
Ne bir mürşid elin tuddu inadına olur ısrâr

Ko kalsun şöyle mahrumlar hayal zill u mevhumlar
Visâl-i yâre mektumlar ider ârifleri inkâr

³⁴⁰ A.696, "Aceb ahmaktır ol zâhid-i Huda ya bi rasul ister, İdub inkârı vesile-i aceb yere vusul ister", aynı yer.

³⁴¹ A.696, "Ne bilsun âlâisini âna yüz virdi esrâr", vr.11a.

ومن الناس من يعبد الله على حرف فان اصابه خير اطمأن به وان اصابته فتنة انقلب على وجهه

خسر الدنيا والآخرة ذلك هو الخسران المبين³⁴²

Nazım:

Eğer âşık isen yâra
Sakın aldanma ağyâra

Düş İbrahim gibi nâra
Bu gülşende yanar olmaz

el-Bâbu's-Sâni

Şeyh-i kâmil iden hall-i müşkilât
Şeyh-i kâmil kalbidir çün vâridât.

Der Beyân-ı Şeyh-i Kâmil

Ve dahi şeyh-i kâmil âna dirler ki fâtih-i müşkil ola. İlm-i sülûk ve vücudu³⁴³ âlim ola. Nitekim zâhir ulûmu bildiği gibi ve dahi ilm-i keşfe ve ilm-i ledünne ve ilm-i rü'yâya³⁴⁴ arif ola. İlm-i tefsîre³⁴⁵ nihâyet-i mertebe vâkîf ola. Ve ilm-i celâl ve cemâline her bir eşyadan ve âfâk ve enfüsden ve zî-ruh ve bî-ruhta ehl-i basîret olan sâlike muâyene³⁴⁶ ve ibretine göre zuhûr eylemişdir. Ol şeyhe takdir olundukda hakikatin bilub salikin istidâdına göre beyân eyleye. Ve ilân-ı esnâ-i teveccühte sâlikin kalbine vârid olur. Ol vâridât-ı sâlik şeyhe söyledikde farka kâdir ola. Zira vâridât dört nev'idir. Biri şeytanîdir. Âna vesvese ve hatarât dirler. Biri nefsanîdir âna emmâre ve mübreme dirler. Sahibine ol hatırayı işletmeye cebr ve ebrâmî olduğu ecilden. Sâlik bu dairede çok zahmet çeker. Ve Şeyhe bu dairede serkeş olur. Zira nefis hilâfına meyl itmez husûsen emriyle ola ekber-i meşâyih bu dairede müride tâbi olur. Hfile ile müridi ol vartâ-i helakdan geçirmek için bu dairenin makâm-ı mahsûsu yoktur. Sâlik ne makamda bulunsa emmâre nişanı vardır. Sâlike lazım olan kemâl-i inkiyâddır. Ve biri

³⁴² “Yine insanlar içinde kimileri vardır ki, Allah’a şartlı olarak kulluk eder; öyle ki kendisine bir iyilik denk gelirse, bundan pek memnun olur. Ama başına bir imtihan sıkıntı gelse hemen yüz çevirir. Böyleleri dünyalarını da ahiretlerini de yitirmiştir ve apaçık hüsrân işte budur.” (Hac 22/11).

³⁴³ A.696, “İlm-i vücûd”, vr.11b.

³⁴⁴ A.696, “Alem-i rü'yâya”, aynı yer.

³⁴⁵ A.696, “İlm-i ta'bir”, vr.12a.

³⁴⁶ A.696, “Haniyesine”, aynı yer.

dahi ilhamdır. Melek ilham ider. Nefs-i mülheme derler. Sûfiye lisanında vahy-i Cebrail andan ibarettir. Mesela sâliki ibadete meyl ettirir. Arzû-ı tahsil ilmi gösterir. Gerçi bunlar nefsinde hubb şeylerdir. Lakin sâlike reh-zen olub sülûkdan murâdı ancak ve vuslat-ı Hak idip³⁴⁷ ol matlûbdan gir ve gör. Bu dahi sâlike hızlân olmuş olur. Buna hicâb-ı nûrânî derler. Ol evvel birlerine hicâb-ı zulmânî didikleri gibi. Ve biri dahi rahmânîdir. Ona ilm-i ledün ve ilm-i rabbanî ve ilm-i hakikat ve dahi gayr-i mütelevvin³⁴⁸ ve ilm-i bî-hurûf derler. Sâlike bunların her birinin tabirini ve tesellisini veren aziz zât-ı muhtereme şeyh-i kâmil derler vesselam. Mesnevi:

În ne necmest ve ne remlest u ne hub
Vahy-i Hak vallahu a'lem bi's-sâvâb

el-Bâbu's-Sâlis

Kurb-ı vuslat istersen gel bir ve ol Nakşbend

Cümleden a'lâ tarikdir olmak istersen bülend

Nakşbend demek “mahabbetle pîrinin suretini hatırında tutub şeyhin sûretine teveccüh edici” demektir. Yani “tarîk-i zikr-i bedelî tarîk râbıtayı ihtiyar edici” demek olur inşallahu teala. Tafsîlî ve hikmeti mahallinde zikr olunub sâlik-i Hakka râbıta yolu cümle yollardan akrab ve enfa' ve eshel olduğu bilinir.

Der Beyân-ı Kurbiyyet-i Tarîk-i Nakşibendiyye

Bu dahi malum ola ki

اقرب طرق الى الوصول و احسن السلوك عند الفحول و اوفق بما لديهم من العقول و النقول
معراج النبي و السلوك الصديقي و الطريق النقشبند الموافق بهاتين الآيتين وذكر ربك في نفسك تضرعا
وخيفة ودون الجهر من القول بالغدو و الاصل و لاتكن من الغافلين³⁴⁹

³⁴⁷ A.696, “Sülûkden murad ancak vuslat-ı Hak idi, vr.12b.

³⁴⁸ A.696, “Gayr-ı metlu”, aynı yer.

³⁴⁹ “Kendi kendine, yalvararak ve ürpererek, alçak sesle sabah akşam rabbini zikret, gafillerden olma!” (Araf 7/205).

ولا تطع من اغفلنا قلبه عن ذكرنا وبدليل هذه الاحاديث ما صبت على الا وقد صبت في صدر
ابى بكر تسدوا ابوابكم الى المسجد الا باب ابى بكر رضى الله عنه لى مع الله وقت لا يسعنى ملك مقرب ولا نبي
مرسل من القلب الى الرب روزنة لا يسعنى ارضى ولا³⁵⁰ سمائى و لا كن يسعنى قلب عبد مؤمن تقى نقى

Ve bu tarîk-i nakşibendiyye tarîk-i hafîyyedir. Cehr ile değildir. Zira gafletle
yakını uzak görmeden ziyâde hazer iderler.

³⁵¹ ونحن اقرب اليه من حبل الوريد

Nazım:

Biz insana yakınız dedi Mevlâ

Uzak sanub çağırma sağa sola.

Telkin-i zikirleri dahi kalbden kalbe ve gönülden gönüledir. Lisanla değildir.
Tavır ve halleri bu ayet-i şerifeye mutâbıktır.

³⁵² رجال تلهيهم تجارة ولا بيع عن ذكر الله

Nazım:

Derûnî âşina ol taşradan bigâne sansunlar

Aceb³⁵³ zîba reveşdür âkîl ol divane sansunlar.

Ve sair ahâli-i tarîkin birisine şugûlleri esnasında rücu'ları bu tarîkadır. Eğer
âgâhlar ise ve eğer hîn-i iştigâlde gafiller ise saîr âmme-i nâse'l Hak olunurlar. El-hâsıl
zikir ile cem-i ezmânî muhit olmak gafleden bi'l-küllîye kurtulmak nakşbendî ricâline
mahsusdur. **Nazım:**

Ger hemî hâhi ki kerdi ser-bülend

Der tarîk-i nakşbendi nakşbend

Hâtrât ki rakam feyz-peziîret heyhât

Meger ez nefsi-i perâkende varak sade koni

Der Beyân-ı Cezbe

³⁵⁰ سعاني, A.696.

³⁵¹ “İnsanı biz yarattık ve elbette içinden geçenleri biliriz; sağında ve solunda oturmuş iki alıcıyaptığını
alıp kaydederken, biz ona şah damarından daha yakınız.” (Kâf 50/16).

³⁵² “Ticaretin de satımın da kendilerini Allah'ı anmaktan, namazı hakkıyla kılmaktan ve zekatı vermekten
alı koyamadığı, gözlerin ve gönüllerin dehşetle sarsılacağı birgünden korkan kişiler...” (Nur 24/37).

³⁵³ A.696, “Sair”, vr.13b .

Ger sorarsan cezbenin mefhûmunu
Dil ire zevk-i visâle onu da mevhûmunu

Cezbe oldır kalb-i âşk zevk bula.
Cism u cânı cümle zevkle dola.

Ve bu tarîkin sâir tarîklerden efdaliyeti bu vechile³⁵⁴ zâhir ve bâhirdir. Ve bir vechile dahi rüchânı vardır. *الجذبة من جذبات الرحمن توازي عمل الثقلين* hadis-i şerifine binaen zira bu tarîkte asl-ı sülûk cezbe iledir. Cezbe mebâdi-i vusûldür. Daim olursa hâl olur. Kemâl-ı devam ile sâlikin ihtiyarına girerse sâlike makam olur. Cezbesi olmayanların sülûkları dahi olmaz. Kendilerine fütûr ârız olub yolda kalırlar. Maksûd-ı zâta nâil olamazlar. Amma cezbe salikleri kendi hâllerine komaz. Gönüllerine zevk virûb gayriden meylini kesûb mahbûb-ı hakîkîye îsâl eder. *الجذبة عبارة عن ذوق وجدان الذي حصل* dedikleri bu vecihtendir. Zira hatunlara hayz görmek, vücûtlarında harâret bulunub çok çocuk getürmeleri mümkün olduğu gibi sâlikler dahi mâdâm cezbededirler elbette matlûba vâsıl olurlar. **Nazım:**

Çün bulanlar zevk-i cezbe buldular Hakk-ı ıyân
Gayri günah aramakdan iddiler say nihân

Ve dahi mürşidin sâlikin terbiyesinde zahmeti, sâlikte cezbe zuhûr edince dir.
Bâ'de'z-zuhûr min vechî zahmedden kurtulurlar.

Bâb-ı Râbi'

Bil tarîk-i nakşbendiyyenin resmi onbir kelimât
Ben iddim tahkik-i beyânın kalbine versin hayat.

Der Beyân-ı Resm-i Tarîk-i Nakşbendiyye

Bu dahi ma'lum ola ki nakşbendi tarîki resm cihetiyle ve atvâr-ı sülûku ihâtâ tarîkiyle onbir kelime üzerine bina kılınmıştır. Hoş der-dem, nazar ber-kadem, sefer der-vatan, halvet der-encümen, vukûf-ı adedî, vukûf-ı zamanî, vukûf-ı kalbî, yâd kerd, nigâh daşt, bâz geşt, yâd daşt.

Hoş Der-Dem

³⁵⁴ A.696, “ Tekaddümden”, vr.14b.

Hoş der dem ol akli nefese virmekdûr. Yani nefes alûb verdikçe ve iki nefes aralığında Hak subhâne ve teâla hazretlerinden âgâh ola ki vakti zayi' olmayûb kurb-ı maneviye ittila' hâsıl eyleye. Zira nefesinin girmesi ve çıkması hurûf-ı tahaccîden “hâ” ile vâkî olmuştur. Hüviyet-i zâtiyyeden ibareddir. Mehâric cihetiyle cümle hurûfâta esas cümle kelâm ve kelimâta mebnâ vâkî olmuştur. Nefesin hurûcu ve duhûlu îtibariyle “hâ” ile müteneffisin zâkir olması hakîkadde ism-i zât ve “müstecmil’i-cemi’i’-s-sıfât”³⁵⁵ olan Allah ism-i şerifini mükerrer eda etmiş olur. Gerek müteneffis bu zikri bilsin gerek bilmesin.

تسبح له السموات السبع والأرض ومن فيهن و ان من شيء الا يسبح بحمده ولكن لا تفقهون تسبيحهم انه

كان حليما غفورا³⁵⁶

Mefhûm-i şerif üzre müteneffis zî-ruha göre tabi' gayr-ı müteneffis cemâdâta göre kış cümle eşyanın harekâtı ve muamelâtı bu “Allah Allah” zikr-i şerifini edâsız kâbil olmaz. Gerek ef'âl-i hayriyyeler gerek ef'âl-i şeriyyeler gerek tabi'iyeler gerek kışriyyeler cümlesi zimnî bu zikr-i şerifi edaya muhtaçtır ki kendini o fiil gösterebile. Mesela fiil-i tabi'iyeden meşy ve zihâb gibi bu kendini göstermeğe kademinin birer birer hatvesine muhtaçtır. Bu ise değil “İllallah”, Allah zikr-i şerifini edadır.

Kezâlik fiil-i kışriyyeden su çağıldısı ve gerek göründüsü ve araba takırtısı bunlar gayrının tesirinden hâsıl olan birer fiildir ki edaları ancak Allah ism-i şerifi olmuştur. Allah Allah ism-i şerifini zâkirlerdir. el-Hâsıl cümle harekât ve senâyı bu zikri edasız husûle gelmez. Ol sebebden bu “Allah Allah” ism-i şerifi, ism-i ızâm olmuştur. Sâir esmâ-i ızâm bu rütbede değildirler. Evvela farkları bu cihetle zâhirdir ki Allah ism-i şerifinden gayri, esmâ-i şerîfeleri zikr olundukda ya lafız yanında bu Allah ismi şerifini gözetip ol esmânın her birine zamîr-i irca' lazımdır. Mesela Allah “lâ İlâhe İllallâh” demeniz “Allah lâ İlâhe İlla Hû” denir. Allah, er-Rahman, er-Rahim denir. Allah hüve'r-Rahman, Allah hüve'r-Rahim itibariyle zamiri îtibarsız ve takdirsiz olmaz. Bu takdirce zımnen bu esmâ-i şerifelerin Allah ism-i şerifine ihtiyaçları sabit oldu. Belki Lâ İlâhe İllâ³⁵⁷ demek yahud er-Rahman, er-Rahim demek zımnen bunların her birleri “Allah Allah” demeyi eda etmiş oldular. İkinci farkları budur ki bu esmâlar her

³⁵⁵A.696, “ İsm-i Zat-ı müstecmi'ul cem'ul esmâi ve's-sıfâti ve'l-ef'âli ve'l-âsâr olan Allah ismi şerifi”, vr. 15b.

³⁵⁶ “Yedi gök, yer ve bunlarda bulunanlar O'nu tesbih eder; O'nu hamd ile tesbih etmeyen hiçbir şey yoktur. Fakat siz onların tesbihini anlayamazsınız. O halîmdir.” (İsra 17/44).

³⁵⁷ A.696, “Allahu La İlâhe İllallah”, vr. 16b.

bir eşyadan eklenmez ve her bir harekât ve muamelât fehm olunmaz. Mesela “Gani” ism-i şerifi, me’kûlât ve meşrûbâtın ve ganimet ve çokluk vaktinde zâhir olur. “Kerîm” ism-i şerifi, erbâb-ı keremi gördükçe hâtıra gelir.³⁵⁸ “Alîm” ism-i şerifi, ulemâ arasında ma’lumdur. Cühelâ her ne kadar Hak Teâla Hazretlerini âlîm ve allâm bilmişler ise de semi’ledir. Kendiler de bulma gibi değildir. İsm-i zâtından gayr-ı isimlerin zikirleri dahi müstakbil değildir. Belki her birleri birer teselli ve birer fâide zimmında zikr olunur. Mesela muzâyeka vaktinde şikâyet olursa Allah Bâsit’tir. “Ya Bâsit ismine meşgûl ol” deyû bu tesellî verilir. Ve ya bir emr-i müşkîl olsa Allah Fettâh’tır. Feth eder. “Ya Fettâh ismine meşgul ol” deyû cevap virilür. Kezâlik mesâib teveccühünde “Ya Sabîr”, zalim tasallutunda “Ya Dâfi”, “Ya Râfi”, mevahib ve âtâ-ı emniyesinde “Ya Vehhâb”, “Ya Mû’ti” ile teselli olunur. Ve ol isimlere targîb olunduğu gibi. Amma ism-i zâtı ve müstecmi el-cem’ul-esmâ ve sıfât ve ef’âl ve âsâr olan Allah, Allah ism-i şerifine cümle eşyayı zâten ve sıfâten ve ismen ve fiilen ve âsâren cümleyi hâvî ve câmi’ olub cümle eşyanın zâtları ve esmâları ve sıfâtları ve ef’âlleri ve âsârları ve cümle harekâtları ve zuhûrları tabi’iyyeleri ve kasriyyeleri Allah Allah ism-i şerifini edasız kâbil olmaz. Gerek bilsûnler gerek bilmesûnlar. Bu sırrı bilenler tevhîd-i zât ve tevhîd-i esmâ ve tevhîd-i sıfât ve tevhîd-i ef’âl ve tevhîd-i âsâr ile birden müvahhid olmuş olurlar. Bilmeyenler yalnız tevhîd-i kâli ile kalıb zulûm ve cehûl oldular. Zira ehl-i sır diye muhakkîkin sırdan hâbîr ol ana derler. Ve ehl-i tahkîk katında ârif-i billâh ve sâhib-i emanet ve devâm-ı âgâh bu sırrı bilendir. Sâir esmâ allâka ârif olana ârif-i billâh dinmez. Cem’iyyet-i küll ve ihâtâ-i külli olmadığı ecelden. Zira sâir esmânın zâkirleri garazdan hâli değillerdir. Bu sebebden cüz’iyye-i netice verir. Fâide-i külliye ve saâdet-i sermediyye ve rızâ-i zât-ı-Huda ve zevk-i-lezzet-i-dîdâr hâsıl idemezler.³⁵⁹ ولذكر الله صبيغة الله و من

bu manayı tahkik eder.³⁶⁰ فذكروني اذكركم bu saâdet-i muhbîr olur.³⁶¹ احسن من الله صبيغة

bu edayı beyân eder.

Nazar Ber-Kadem

³⁵⁸ A.696, “Kerim ism-i şerifi ulemâ arasında malumdur”, aynı yer.

³⁵⁹ “Kitaptan sana vahyolunanı oku, namazı özenle kıl. Kuşkusuz namaz hayasızlıktan ve kötülükten meneder. Allah’ı anmak her şeyden önemlidir. Allah yaptıklarınızı bilir.” (Ankebut 29/45).

³⁶⁰ “Artık siz beni anın ki bende sizi anayım. Bana şükredin, bana nankörlük etmeyin.” (Bakara 2/152).

³⁶¹ “Allah’ın boyası ile boyandık. Boyaca O’ndan daha güzel olan kim vardır? Biz yalnız O’na kulluk ederiz.(deyin)” (Bakara 2/138).

Nazar ber-kadem, ol sâlikin kadem seyr-i himmet-i nazarından kalmamaktır. Yani gönlü her ne kadar zikr üzere bulunsa aklını ve nefsini ve rûhunu ânınla beraber eyleye ki kendüye veya zevk-i Huda³⁶² cezbe-i ilâhi yüz göstere. Ve bir ma'na dahi sokaklarda ve çarşılarda gezerken nazarını ayak basacağı yere eyleye ki nice şeyler müşâhedesiyle kendüye perişanlık gelmeye.

Sefer Der-Vatan

Sefer der-vatan, sâlik dâima oturduğu yerde sefer eyleye. Yani hâline nâzır olub³⁶³ ahlâk-ı reddiyyesinden ve kötü huylarından geçüb ahlâk-ı hamîde ve iyi huylar ile muttasıf olub tasfiye-i kalb hâsıl eyleye ki kendüye cezbe-i ilâhi yüz göstere. Seyr ve seferden murâd, bir şeyh-i kâmilin sayesinde kalb-i selim hâsıl etmektir. Yoksa memleket gezmek değildir. Zira şahıs, habîs habâsetinden geçmedikten sonra nereye varsa habîstir. Maksûd habâsetini gidermektir. Bu ise bir mürşide teslimsiz olmaz.

Halvet Der-Encümen

Halvet der-encümen, zâhirde halkla bâtında Hak ile olmadan ibareddir. Yani sâlik gizlide ve âşikârede, tenhada ve halk içinde, Hak subhanehu ve teâla hazretlerine meyl ve mahabbetle olub dâima ol zât-ı bî-hemtâya tâlib ve râgıb ola ki asla halkla ülfet ve ber-kâr ile meşgûl olmak ânın talebine ve mahabbetine mani' olmaya.

Vukûf-ı Adedî

Vukûf-ı adedî sâlik mahabbetle gönülden Hak Teâla Hazretlerinin ism-i zâtiyesi olan Allah ism-i şerifine meşgûl olurken adedinden hâbîr ola. Yani ne kadar zikr üzere bulunursa mahabbet ve tâzim üzere bulunub cezbe-i Huda'ya nâil ola.

Vukûf-ı Zamanî

Vukûf-ı zamanî, sâlik kendi zamanının müfettişi ola. Yani sai' eyleye ki gecede ve gündüzde ol Huda-ı müteâlin rızasına ve mahabbetine muhâlif kârda bulunmaya. Eğer beşeriyet ile bir özür vaki' olursa ale'l-fûr ve istiğfâr eyleyüb gönlünü bu zikr-i şerife meşgûl kıla. حاسبوا قبل ان تحاسبوا. hadis-i şerifi buna işaretir. Her sâlike ve her mümine lazımdır ki akşamda ve sabahda â'mâlini ve enfâsini muhasebe eyleyüb

³⁶² A.696, "Zevk ve vicdan" vr. 18a.

³⁶³ A.696, "Riyasından ve gönli hevalarından geçüb ahlak-ı hamide ve iyi hevalar ile muttasıf olub tasfiye-i kalb hasıl eyleye." aynı yer.

hasenâtı ziyade ise Hak Teâla hazretlerine hamd-u sena eyleye. ³⁶⁴لئن شكرتم لأزيدنكم mefhûmu üzere şükr-i tevfiği ziyâde eder buyurdular. Seyyiâtı çok ise ez-derûn istiğfâr eyleye. الاستغفار مع الكبيرة لا كبيرة fehevâsınca Hakk'a abd olmaktan sonra kebîre olursa Huda hazretleri magfiret eder buyurdular. Hak abd-ı sâhib ile helalleşmeye muhtaçtır. İstiğfâr ile sâkıt olmaz.

Vukûf-ı Kalbî

Vukûf-ı kalbî, sâlik dâima kendi kalbinin vâkıfı ola. Ve bile ki kalbi neye tâlibtir? Eğer Hak Teâlâ hazretlerine tâlib ise kendi dahi beraber tâlib ola. Ve eğer gönlü Haktan gayrıya meyl etmiş ise yüz bin pişmanlık ile ve kemâl-i niyâz ile ol zât-ı zil-kemâlin mahabbet-i cânibîne ikbâl eyleye. Hak Teâlâ Hazretleri, gafleti bir lahzâda olursa câiz görmemişlerdir. Ve ânın nedâmetini ve ârif elemi ni göze düşen çöpe benzetmişlerdir. Gerçi her ne kadar sagîr ise de acısı ziyâdeden ziyâdedir. ولو اقبل صديق و bu takrîrî beyân eder.

Yâd Kerd

Yâd kerd, sâlik daima Hak Teâlâ Hazretlerini gönülden zikr eyleye. Ve zikrinden bir nefes ayrılmaya. Ve bir şey Hak Teâla'nın zikrine mani' tutmaya. Hatta hamamda ve ayak yolunda ve cenâbetlik hâlinde dahi gönlünü bu zikr-i şerif ile meşgûl kıla. Zira Peygamber-i Huda aleyhi's-salâti ve's-selâm hazretleri her bâr Hak Teâlâ hazretlerini lisan ile ve kalble zikrederlerdir. Bu üç mevzûda yalnız gönülden fikir buyururlardı. Bâz geşt, sâlikin mürşid emri ile gönülden zikr eylediği ve dâima âşk ve mahabbede olduğu ol zât-ı zil-cemâline hazret ulûhiyyeti ve Rabbi'l-İzzetidir. Ânınla bile ola. Ve bile ki kendi ve cem'i eşya, zâten ve sıfâten ve ismen ve fiilen ânın hıfz-ı himâyesinde olub ondan ayrı ve bir nesne mevcûd olmayûb ve ondan uzak bir nesne olmadığı mâ'lumu olduğuda, mâyet-i zâtiyye cümleye muhît olduğun bilûb, zevk-i küll ve safâ-i tâmme vâsıl olub asla kendinde keder kalmaya. Belki keder bildiği aynı zevk ve düşman bildiği kendine dost ola. كان الله ولم يكن معه شيء وهو الآن عليه كمان لا تسبوا الدهر. Sâlik eğer ağzına helva veren ile ensesine şimar atanı fark ederse tevhîd nakıstır deyû buyurdular. Ve bazı ârifler bu ma'nayı

³⁶⁴ “Hani Rabbiniz, Eğer şükrederseniz size nimetimi daha çok vereceğim, nankörlük ederseniz hiç şüphesiz azabım pek şiddetlidir! Diye bildirmişti.” (İbrahim 14/7).

tahkîk ve tasdîk için الاعدان ماشمت سوى الله والله ما فى الوجود deyû yemin eddiler. Sûfiye الاعدان ماشمت الكادىمىدر. Zuhûr ve şuûnât-1 hâdisdir. **Nazım:**

Hülûl u ittihâd încâ muhâlest
Ki der vahdet düvi ‘ayn-1 dalâlest

Nişânı dâde andan ez-harâbat
Ki et-tevhid u iskât’ul-izâfât

Der zât u sıfât-1 o her ki râ bâşed seyr
Her ki râ nebûd der nazâreş sûret-i gayr

Der meşreb-i o yekî şeved bâde vû âb
Der mezheb-i o yekî bûd mescid u deyr

Bu sebebdan ârif işlediği işi şer’e vârid olan o emre imtisâlen işler, gayr bir garaz yokdur ve terk eylediği şeyleri dahi şer’ide menhî olduğundan terk eder. Fi’l-hakîkat hakkı hak ile işleyûb hakkı hak ile terk etmiş olur. Gayrı bir illet-i akliyye aramazlar. Usûliyyîne göre emr-i ma’mur bihîn hüsnünü iktizâ idûb nehy-i minhî a’nhın kabhını iktizâ eder dedikleri gibi. Zira urefâ yanında her şeyin hakîkati zâhir olmuşdur. Sûret, hakîkate tâbidir ve’s-selam.

Nigâh Daşt

Nigâh daşt, sâlik bu zikr olunan ahvâli himmet-i pîr ve iştigâl zikrile muhâfâza eyleyûb, kendini bu hâletle hâllendirûb ehl-i hâl ve sâhib-i cezbe ola.

Yâd Daşt

Yâd daşt, sâlik daima bu zikr olunan hâleti muhafazada inâyet-i pîr ile nihâyet-i mertebe kuvvet bulub kemâl-i metânet eyleyûb mürğ-i himmeti ol kadar pervâz eyleyeki kendini cezbe ile fenâ fillaha ve fenâ ile bekâ billaha, bekâ ile vuslata, vuslat ile vahdete, vahdet ile hüviyete, hüviyyet ile sırta, sırta daima cümleinin matlûbu olan ol zât-1 evfâyâ hakîkat-i hakâyık denilmişdir. Onunla muhakkak olub mukarreb-i hazret-i ilâhî ve mesâdik-1 devlet-i gayr-i nâmütenâhî olmakla mes’ûd’ul-ezel ve makbûl’ul-

ebed ola. Bi-fazlihi ve keremihi teâlâ bu devlet-i uzmâyâ ve sa'âdet-i kübrâyâ nâil olmak üç nesneye tevfiğ ile müyesser olur. Evvela ki bir şeyh-i kâminden zikre mülakkîn ola. İkinci mahabbetle ve emr-i şeyhle ol zikre müdâvim ola. Üçüncü ilmini ve aklını ve fikrini ol evvel azize verüb, hizmet-i şeyhde kendini veya ifnâ ve kemâl-i inkiyâd ve teslim ile şeyh-i rıza eyleye. Bundan ikisinin hizmeti ve mahabbet ve râbıta ile tâlib ve şeyhe, mürid ve muhlis olanlar maksûd-i zâta fâiz olamazlar. Bu sebebden ekser-i dervîşân, belki kendide kemâl adeden azizler nâr-ı firkadde âh-ı serd çekûb ve kemâl-i hasret gösterirler. Cümle mazarrâtının başı ve müridi sülûkdan geri koyan ve dervîşi şeyhe serkeş iden ve Cenab-ı Hakk'a tâlib ettirmeyen beş nesnedir. Gaflet ve enâniyet ve bilirlilik ve hûbb-i dünya ve su-i zan ilacı âgâh olub tevâzû ve mahabbete ve teslim ve inkiyâda yüz tutub her ne ki şeyh tarafından zuhûr ider. Ânı emr-i Hak bilüb cân-ı gönülden ol şeye râzı olub emre fermân-ber ola.

ذلك فضل الله يئتيه من يشاء والله ذو الفضل العظيم³⁶⁵

Nazım:

Der beşer rû-pûş geşt est âfitâb
Fehm kon vallahu a'lem bi's-savâb

el-Babu'l-Hâmis

Der Beyân-ı Sülûk-i İlm-i Bâtın

Ve dahi sülûk, ilm-i bâtındır. İlm-i bâtın nefsinin bilmekdir. Â'mâl ve akvâl ve e'f'âl itikad ve mu'ameladdan³⁶⁶ Rızâ-ı Allah'a müteallik olanı ahz idüb hilâf-ı Rıza olanı terk cihetiyle bu takdirce ilm-i bâtın, ilm-i zâhire muvâfık oldu. Ol sebebden buyurdular ki كل باطن يخالفه الظاهر فهو باطل Zira rıza ve âdem-i rıza şeri'adde sekiz mesele ile bilindi. Farz, vâcib, sünnet, müstehab, mendûb, mübah, mekrûh, harâm tesmi ile amel-i rızaya muvâfıktır. İkisinden ihtirâz lazımdır. Hakk-ı el-insâf bunları âlim olub, müktezâları ile âmil olub, amelinde muhlîs olan kimseye tezkiye-i nefis peydâ eder. Lakin tasfiye-i kalb hâsıl edemez. Evvela bunları bir âdem-i cümle cüz'ıyyâtı ile ihâta ve her biri ile ameli kabil değildir. Zira bazı kerre hîle-i nefis zuhûr idüb haramı

³⁶⁵ "Bu Allah'ın lütfudur. Onu dilediğine verir. Allah büyük lütuf sahibidir." (Cuma 62/4).

³⁶⁶ A.696, "Muâgaden", vr. 22a.

farz suretinde gösterir. Mesela bir âlim bir hâneye davet olursa icâbet eylediğinde adeta ikramda noksan vakî olsa, kendi kibrinden nâşi sâhib-i hâneye sû-i zan idûb, istihfâf meselesine zâhib olub, fi'l-hâl sâhib-i davete ve anda olanlara ta'n ve ta'arruz idûb tekfîre başlar. Bu ise haramdır. Âlim-i mütekebbire farz suretinde görünür. Suâl olunduğunda ilme ta'zim farz ve ulemâyâ ikram vacibdir deyû cevap verir. Sözü yerindedir eğer kasd olur ise. Ve eğer şügûlundan veya sehvindenden olursa, ta'n ve tekfir iktizâ eylemez. Belki tekfirinden kendüye hata var ânı bilmez. Ol kadar da basîreti yok ki hikmet-bîn olûb âdem-i ikramı âlemin kendi kusurundan ola. اتقوا فراسة المؤمن فإنه ينظر بنور الله تعالى

hadis-i şerifi mevhûmu üzere sâhib-i hâne ve onda olanlar erbâb-ı keşften olûb noksan muamele ile ol hâl-i şeni'-i âlem-i bed hasalehu bildirmiş olurlar. Derd-mendin zâhib olduğu sû-i zan nerde kaldı bu takdir nerde kaldı insâf ile fehm oluna. Amma ilm-i bâtına sâlik olanlar, iştigâl-i zikr ve himmet-i pîr ile tezkiye-i nefis hâsıl eyledikleri gibi tasfiye-i kalbe dahi nâil olurlar. Zira sûver-i eşyadan her sûretine vardır sâlikin birer sıfâtına alâmet olmuşdur. Gerek mezmûm gerek memdûh “lâ cürüm” evvela terk-i saniyen ahz ile teşvîş-i hâtıradan kurtulub cemi'iyet-i dil hâsıl ederler. Bunları görmeye “keşf ve müşâhede” derler. Görüb ve bilûb araların temyiz etmeye “ilm-i keşf” ve “ilm-i müşâhede” derler. Evvelki dervîş sıfâtı ikinci mürşid hâlidir. Bu zikrolunan sûretleri uykuda görünürse ve “vakı'a” ve “rüya” ve “terkîb” derler. Her birini münasibince edaya “tâbir” dirler. Ol tâbire dervîşin râzı olmasına “teselli” derler. Amma esnâ-i teveccühde sâlikin hatırına sûretsiz mana cihetiyle hutûr iderse ol hatıraya “tefe'ül” derler. Münkerâddan olursa “kabz” derler. İstiğfâr lazım olur. Müstahsenâddan olub kendine safâ verirse “bast” derler. Hamd ile ziyâde olur. Bu rütbeye “makâm-ı sâlik gayr-i meczûb” derler. Ânların bundan â'lâ makamları yokdur. Mertebe-i ûbûdiyyet bu derecede tamam olur. Ânlar bûy-ı vuslatı koklamadılar. Bâb-ı mahabbeti açûb kitab-ı âşkî okumadılar. Bunlar her bâr hicâb-ı nurâniyle mahcublardır. Onlara “firdevsiyyân” derler.

el-Babu's-Sâdise

Ve bu ilm-i bâtında ilm-i mahabbet mektûmdur. Feth olursa sâlike inayeden bir kapı açılmış olur. Zira ilm-i bâtında ilm-i şeri'at gibi edeb lazımdır. Ol ciheden الطريقة

buyurulmuştur. Evvela edeb terkiyle sâlik muâhaze olunur. Âmma mahabbedde endâze yoktur. Mahbûb ne yüzden tecelli iderse zarûrî ol tarafa meyleder. Gerek celâl

olsun gerek cemâl. Zarûrât tebî'ul-mahzûrât ânın makâmı olub mahabbeti yüzünden zuhûr iden zillât ve seyyiâtı ma'zur ve ma'fu olub رفع الخطاء و النسيان عن امتي zeylinde dâhil olur.

Der Beyân-ı İlm-i Derd

Eğer mahabbet ifrâda varırsa derd olur. Sâhibine ehl-i derd derler. Bu bir belâ-i müvessil sa'âdeddir ki giriftâr olmayan bilmez. من لم يزيق لم يعرف صاحبي iki cihân sevdâsından fârik kılıb mübtelâsından gayrının fikrini komaz. Ekser-i dervîşân-ı uzlet tenha yerlerde, halvet halkın kârlarından ve sohbetlerinden nefret ol zamanda yüz tutarlar. Ve bu derdi gönüllerde mâdde peydâ ider. Bazısına sukûnet müdâvim kılar. Bazısına Hây ve Hû'ya mülâzım ider. Bazısına pür-celâl ider. Bazısına cemâl-i mukayyed mübtelâ ider. Bazılarını seyyâh ider gezdilir. Bazılarını tekke tekke yıldırır. Bazılarını feryâdla halka bildirir. ve'l-Hâsıl hasenâtü'l-ebrâr seyyiâtü'l-mukarrabîn şânları olub ne işleseler ol derdle makbûl-ı hazret olur.

Der Beyân-ı İlm-i Aşk

Bu ilm-i derde ilm-i aşk mahtûmdur. Hitâmesin feth olursa sâlike inâyedir. Terakki olursa sa'âdet nerd-i bânın bir kadem dahi urûc ider. العشق نار يحترق ماسوى aşk bir ateştir ki³⁶⁷ mahbûbdan mâ edasın yakûb kül ider. Kendini dahi bilmez ol vechile dosta yol ider. İkbâli dâima zâta olur. Mezâhirden el çeker. Ol kadar nâr yakulur ki akli ve ilmi dahi yanûb, ma'sûkun ve ma'sûka talib olduğunu dahi unutup heman bir yanmak kalûr. Ol mertebeye "Hakk'al-Yakîn" dirler.

el-Babu's-Sab'i

Der Beyân-ı ilm-i hakka'l-yakîn

Hakka'l yakîn zevk-i zât-ı bî-rence ki vuslattan ibarettir. Eğer sâlik ol zevk ile mest ve beyhûdluğa müstagrâk-ı dünya, makam-ı istihlâk ve cemi' sırf kendiniz pîvesten ve daire-i bî-zebân derler. Bu makamın neticesi "fenâ fillah"dır. "Âlem-i lâhut" derler. لن يلج ملكوت السموات حتى يولد مرتين ve bu makâmın sahibleri bî-şuurdur ve bî-ilmidirler ve nisyân-ı küll bu dairede zuhûr eyler. موتوا قبل ان تموتوا bu makâma işareddir ve bunlar bu menzilde mükellef olmazlar. Vücûdları bîmâr şekli olub harekete mecâlleri olmazlar. Bunlar kendi âlemlerinde çok temâşâlar ederler. Galebe-i zevkden nâş-i

³⁶⁷ A.696, "Aşk bir endişedir ki, vr. 24b.

beyâna kadîr olmazlar. Bu makâma “seyr-i fi’llah” ve “şuhûd” ve “vusûl” dahi derler. Ve dahi vücûd-ı beşeriyyelerinden bi’l-külliye fâni olub vücûd-ı hakkanî ile bu âleme irşâd için teveccühlerine “bekâ bi’llah” derler. İlimlerine “irfân” ve hâllerine “cezbe” derler. Eğer cezbe ile kendilerine meskenet ve tevâzû zuhûr eyleyûb, irfanları hasebiyle nefslerinde bî-vücud ve Hak’la mevcut oldukların bilûb Hak Teâlâ ânlarla sıfât-ı subûtiyyesiyle âlet olub, görmeleri ve işitmeleri ve işlemeleri Hak’la olub Hak’sız kendilerini ve cümle âlemi ma’dum-ı sırf bilmişler ise “makâm-ı tufûliyyet” ve “menzili acz” ve “fakr” ve “meretebe-i-kurb-ı-nevâfil” derler. الفقر فخرى ليس فى جبتى سوى الله bu makâma işareddir ki eğer cezbe ânlarla şecaât virûb yüzlerinde mahabbet, sohbetlerinde halâvet, nazarlarında melâmet nutuklarında isâbet, zâtlarında ist’ilâ zuhûr eylemiş ise ânlarla “sâhib-i tasarruf” ve “zû-kuvvet” derler. Nutuklarına “intâk-ı hak” ve “kelâm-ı mutlak” derler. Nazarlarına dûş olan nesne tebeddül, tegayyür kabul iderse “nazar-ı inâyet” derler. Makâmlarına “racûliyyet” ve “hürriyet”, “bulûğ-ı tâm” ve “kurb-ı ferâiz” derler. Zira bunlar Hak Teâlâ’nın sıfât-ı subûtiyyesine âlet olub, ne işlese Hak Teâlâ bu ehl-i sa’âdetlerin yüzünden işleye. Bunlardan zuhûr eden kendilerinden değildir. Cümle Hak’dandır. ³⁶⁸قل كل من عند الله ³⁶⁹وما رميت اذ رميت ولكن الله رما bu makâma işarettir. Bu makâma, “makâm-ı cemu’l-cem” ve “bekâ ba’de’l-fenâ” dahi derler. Bu menzil sâhiblerinin irfanlarına “ilm-i ledün” derler.

el-Bâbu’s-Sâmin

Der Beyân-ı İlm-i Ledün

İlm-i ledün demek “ilm-i kurb” dımekdir. Yani İlm-i Zât-ı Mutlak’dır. “İlm-i hakikat” dahi dirler. Ve bu ilim, ilm-i ûbûdiyyetin ve ilm-i şeri’atin ve müktezâ-i ukûl ve melâik ve ins ve cin’in tamamı hilâf düşmüştür. فاضرب بينهم بسور له باب باطنه فه رحمة وظاهره من قبله العذاب ³⁷⁰ ilm-ayet ³⁷⁰ beyleyû rledünnü eş’âi -i kerimesi ilm-ayet ³⁷⁰ fukaraahâlisi olan ,

³⁶⁸ “Savaşta onları siz öldürmediniz, Allah öldürdü; oku attığında sen atmadın Allah attı. Bunu da müminlere kendinden güzel bir lütufta bulunmuş olmak için yaptı. Alah her şeyi işitmekte, her şeyi bilmektedir.” (Enfâl 8/17).

³⁶⁹ “Kendilerine bir iyilik dokunsa “Bu Allah’tan” derler, başlarına bir kötülük gelince de, “Bu senden” derler. “Hepsi Allah’tandır” de.” (Nisa 4/78).

³⁷⁰ “O gün münafik erkekler ve münafik kadınlar şöylediyecekler.”Bizi bekleyin de yetişip bir parça nurunuzdan alalım.”Şöyle denecek:”Geriyeye dönünde başka bir nur arayın!” Ve hemen aralarına kapısında olan bir duvar çekilir. Duvarın iç tarafında rahmet, kendilerine bakan dış tarafında ise azap vardır.” (Hadîd 57/13).

ve dervîşân ve meşâyih ol ulî'l-ihtirâma nihâyet-i mertebe-i hasb u hâl olub, zeyil ve münkirini taht'al-serâ mezemmet olmuşdur. Zira bu ilim dâhilin de olanlara ayn-ı rahmet olub, her ne kadar zevk-i vicdan ve kurb-ı sultan olduysa hâricinde olan âkillere dahi ziyâde azâb-ı nâr-ı nîrân ve bû'd ve hüsrân ve tuğyan görükmekle visâl yardandür. Makâsıd-ı dünya emniyyelerine mağrur oldular. Ol ecilden buyurdular ki akıl bu yolda kûtahdır ve naklin faidesi yokdur ve müşâvere dahi bu babda memnu'dur. Zira müşâvere min vechin ma'lum olan şeyde olur. **Beyit:**

Muvahhid kanda kim baksa a'yân ender a'yânsın sen.

Gözünden ehl-i inkârın nihân ender nihânsın sen

Ve suâl dahi caiz değildir. Sordukca güç olur. Ol ecilden bu tarîkat da sohbet gönül iledir. Mine'l-kalb ile'l-kalb-i sebîl ve suâl ve cevâb dahi kalb-i pîre teveccühle zuhûr eyler. **أزیزلر کاتیندا سوبهت اکیدر. یا الله ایله یا اهل الله ایلدر.**

Nazım: فإن لم تطيقوا فاصحبوا مع اوليائه اصحبوا مع الله

Ya gönül ol hazrete irmiş gerek

Ya irene ol gönül virmiş gerek

Ger bunlardan sende gönül kangisidir.

Bu ikiden gayri gönül sangidir.

Allah ile sohbeta "murâkabe" derler. Gönülden zât-ı Hakk'ın tecellisine intizârdan ibarettir. Ehlullah ile sohbeta râbîta dirler. Râbîta zikri yerine şeyhi bir veche mahabbeti gönülden tutmaktan ibareddir. Ve dahi her şeyi bu yolda terk caizdir.

الدنيا حرام على اهل الآخرة و الآخرة حرام على اهل الدنيا و هما حاراما على اهل الله تعالى

Nazım:

Huda'ya seversen sevâdan kesil

Tecevvüğ terânı tecerrüd tesil

Ve dahi Cebrail aleyhisselam bu ilme hâbir olmadı. Ol ecelden melâikede aşk ve mahabbet zâtı yoktur. Her birileri memur oldukları nesneye itaat üzere olurlar. Ve dahi peygamberâne ilm-i ledün Cebrail vasıtası ile vahiy olunmadı. Her birilerine birer tarîk ile işaret olundu. Mesela Adem ve Havva'ya şecere-i bür suretinde ekli ile ma'lum oldu. Hz.Nuh aleyhisselama hîn-i tufanda sefineye binub mâ-'u tûfâna gitmesiyle bilindi.

Eyyüb aleyhisselama hastalık halinde, Yunus aleyhisselama balık karnında, İbrahim aleyhisselama ateş-i nemrûda ilkâ zamanında, Musa aleyhisselama Hızır aleyhisselama mülâkat vaktinde, İsa aleyhisselama yahudilerin katli üzerine hücumları esnasında, Yusuf aleyhisselama çâh içinde, Yakub aleyhisselama Firkat-i Yusuf, İsmail ve İshak aleyhisselama zebh ile memur olundukları esnada, Davud ve Süleyman aleyhisselama ibtilâ-i menkûhe-i ‘urya ve ibtilâ-i dâvet-i Belkıs vaktinde ve Muhammed Ahmed Mustafa sallallahu teala aleyhi ve’s-sellem hazretlerine leyl-i miraçta rü’yet-i cemâl zi’l-kemâl celle celâlehu ve ‘amme nevâle müyesser olmuştur. Hz.Ebubekir raddiyallahu teâla anhu hazreti Resul ile Mekke’den hicret eyledikleri gecenin gündüzü mihmân ve pinhân oldukları ğarda الا تنصروه فقد نصره الله اذ اخرجهم الذين كفروا ثانی اثنين اذ هما فى الغار yeti kerimesi ile işaret olunmuştur.³⁷¹ اذ يقل لصاحبه لا تحزن ان الله معنا Ve İmam Hz.Ali keremallahu veche leyle-i miraçtan sonra peygamberimiz remz buyurub zikr-i cehrîyi kendilerine vazîfe kılmıştır. Ve habs-i nefesi ve ol hazrete bir veche mahabbet-i râbita eylemeyi teveccüh ve murâkabeyi ve bezl-i mâl ve cânla hizmeti Hz.Ebubekir raddiyallahu teâla anhu nişân ve alâmet vermiştir. Ve onlardan sonra bu saadete mazhar olan ehl-i basîret üç şey ile vâsıl oldular. Telkin zikri, muhabbetle şeyhe rabîta, bezl-i makdûr ile hizmet و الله ولى التوفيق و هو حسبي ونعم الرفيق.

el-Bâbu’t-tâsi’

Der Beyân-ı Edâ-i Telkîn

إن الذين يبایعونك انما يبایعون الله يدالله فوق ايديهم فمن نكث فإنما ينكث على نفسه و من اوفى بما عاهد عليه الله فسيؤتیه اجر اعظيما³⁷²

Beyit:

Tevbe kerden der hakikat bâz-ı geşt.

³⁷¹ “Siz peygambere yardımcı olmazsanız da önemli değil. Nitekim inkarcılar onu iki kişiden biri olarak yurdundan çıkardıklarında Allah ona yardım etmişti. Hani onlar mağaradaydılar. Arkadaşına Ttasalanma! Allah bizimle beraberdir” diyordu. Derken Allah ona kendi katından bir güven duygusu indirdi. Sizin görmediğiniz askerlerle onu destekledi ve inkarcıların sözünü değersiz hale getirdi. Allah’ın sözü ise en yücedir. Çünkü Allah, mutlak galiptir, hikmet sahibidir. (Tevbe 9/40).

³⁷² “Sana yeminle bağlılık sözü verenler gerçekte bu sözü Allah’a vermiş oluyorlar. Allah’ın eli onların elleri üzerindedir. Bu sebeple kim Allah’a verdiği ahdi bozarsa ancak kendi aleyhine bozmuş olur. Allah’a verdiği sözün gereğini yerine getirene ise Allah yakında büyük ödül verecektir.”(Fetih 48/10).

Dil buved ki dil-bân tevvâb-ı rıh.

Tevbe etmek hakîkadde gönlün Hak Teâla hazretlerine vermektir. Şeyh müride “sende gönlünü Hak Teâlâ’ya virdin mi?” dediğinde “verdim” diye. “Bâliğ olduğun günden bu âna gelince her ne günah-ı sağıre ve kebîre ki işledin cümlesinden tevbe ittin mi?” dediğinde mürid-i muhlis “iddim” diye. Nakşbendi tarîkinde şeyhlik ve müridlik yoktur. Ahd-i birâderlikdir. “Fakîr seni birâderliğe kabul eyledim sende fakîri birâderliğe kabul eyledin mi?” dediğinde mürid-i sâdık ez cân-ı dil “kabul eddim” diye. “Ve cümle müminleri dahi birâderliğe kabul ettin mi?” dediğinde “eddim” diye. “Eğer rûz-ı mahşerde benim elime fırsat girerse ben seni unutmam sende eline fırsat girerse bizi unutmaz mısın?” dediğinde “unutmam” diye. “Bizim tarîkimiz, Resulullah aleyhi’s-selam ve Ebubekir-i Sıddık radi’ya’llahu anh tarîkidir. Bu tarîkten güzerân eden meşâyih-i ehl-i yakînün cümlesini ve fakiri bile şeyliğe kabul eyledin mi?” dediğinde, mürid ehl-i basîret ez-derûn “eyledim” diye. “Hâzır müminin bu ahdine şahit olsunlar mı?” dediğinde bilâ tereddüt “şahit olsunlar” diye. Bundan sonra üç kere kelime-i şahâdet cümle beraber söyleyeller. “Eşhedü en lâ ilâhe illa’llâh ve eşhedü enne muhammeden abduhu ve rasûluhu”. Hakk’an ve sıdık diyeller. Mâye-i Muhammedî dedikleri bu kelimedir. Sırr-ı Azîm bundadır. Bundan sonra eğer mürid, ism-i celâle müsta’id ise şeyh ânı telkin eyleye. Eğer kelime-i tevhîde müsta’id ise şeyh ânı telkîn eyleye. Tafsili ayette de gelür inşallah. Azizler katında tevbe ve inâbet ahd-i misâk ve telkîn zıkr ve ilkâ-ı mahabbetu’llah ve birbirlerine rûz-ı mahşerde şehâdet bundan ibareddir.

وكذلك جعلناكم امة وسطا لتكونوا شهداء على الناس ويكون الرسول عليكم شهيدا³⁷³

الست بربكم قالوا بل³⁷⁴

و القيت عليك محبة منى يحبهم ويهبونه فذكروني اذكركم ولذكر الله اكبر اذا قيل لهم لا اله الا الله يستكبرون

Bu ahde işarettir.³⁷⁵ او فوا بعهدى اوف بعهدكم

³⁷³ “İşte böylece siz insanlara şahit olabilirsiniz, peygamber de size şahit olsun diye vasat (örnek) bir ümmet yaptık.” (Bakara 2/143).

³⁷⁴ “Rabbin Ademoğulları’ndan onların sırtlarından zürriyetlerini alıp bunları kendileri hakkındaki şu sözleşmeye şahit tutmuştu: Ben sizin rabbiniz değil miyim? Elbette öyle! Tanıklık ederiz dediler. Böyle yaptık ki kıyamet gününde bizim bundan haberimiz yoktu demeyesiniz.” (Araf 7/172).

³⁷⁵ “Ey İsrailoğulları! Size verdiğim nimetimi hatırlayın, bana verdiğiniz sözü yerine getirin ki bende size vaad ettiklerimi vereyim. Asıl bana itaatsizlikten sakının (Bakara 2/40).

bu وانبيوا الى ربكم³⁷⁸ وابتقوا اليه الوسيلة واورايطُصبغة الله ومن احسن من الله صبغة³⁷⁶³⁷⁷

mana-yı muhakkaktır. **Nazım:**

Ne şebem ne şeb-perestem ki hadis-i hâb gûyem

Çün ğulam-ı âfitâbem hem zi âfitâbı gûyem

el-Bâbu'l-âşir

Der Beyân-ı Telkînât-ı Nakşibendiye

Telkînât-ı nakşibendiye ve dahi onikidir. Habs-i nefes, râbıta-yı teveccüh, murâkabe müşâhede, muâyene, Hakka'l yakın, fenâ fi'llah, bekâ bi'llah, cezbe, tufûliyyet, bulûğ.

Der Beyân-ı Habs-i Nefes

Ammâ habs-i nefes iki nev'idir. Ya ism-i celâl ile yahûd nefy u isbât ile. Ve ikinciye göre tarîki odur ki sâlik, uslûb-ı tahıyyat gibi abdest ile kibleye müteveccih diz üste oturub, gözünü ve ağzını yumub, dişlerini birbiri üstüne koyub dilini üst damağına yapıştırub, nefesini derûnuna çeküb göbeği altında saklayub hulûs-i kalble, gönülden mahabbetle لا اله الا الله kelimesine meşğûl ola. Amma lâ-yı mikras gibi farz idüb, halkasın göbekde uçların dimağıyla, sağ canibini ihâta iddirüb الله kelimesini mâsivâ îtibariyle sağında tutub "lâ" mikrasıyla alakasını andan kat' idüb لا اله الا الله kelimesini söylememesi üzerine öyle darb ede ki harareti gönüle erişe. "İllâllah'dan" maksûdu ol zât-ı zil-kibriya ki onu mahbûbiyyet ve merğûbiyyet ile fikr idüb ve kendiyi âna âşık ve mübtelâ mülâhazası ile şeyh derdine dermân ve maksûdana müvassıl hayaliyle gönlünü bu zikr-i şerife meşğûl kıla. Amma nefsi dîk oldukça tekler üzerine nefes ala. Mesela yedide, dokuzda veya onbirde. Yirmi bire varınca nihâyet bula. Neticesi olan harâret ve istigrak ve tasfiye hâsıl olub, efkâr-ı fâside yanub, safâ-yı derûn hâsıl olub, cezbe-yi ilâhi yüz göstere. Asıl maksûd odur ki ele gire ve tekleri üzerinde durmağa riâyet eyleye. ان الله و تر يحب الوتر. vukûf-ı adedi bundan ibarettir. Sırrından hâbir ol ki ilm-i ledünnün evvel mertebesidir. Bâz-ı geştin manası dahi budur. Zira vâhid adedinin saîr

³⁷⁶ "Allah'ın boyasıyla boyandık. Boyaca O'ndan güzel kim vardır? Biz yalnız O'na kulluk ederiz" (deyin)." (Bakara 2/138).

³⁷⁷ "Ey iman edenler! Sabredin, kararlılıkta yarışın, düşmana karşı hazırlıklı olun (birbirinize dayanıp bağlanın), Allah'a karşı gelmekten sakının ki başarıya ulaşabilirsiniz." (Ali İmran 3/200).

³⁷⁸ "Azap size gelmeden Rabbinize yönelin." (Zümer 39/54).

adetlere serâyânı olub adedi mertebeye varmış ise vâhid-i ihraç ile aded mertebesinden düşûb amma adedin vahide aslı tesir olmayûb ve vâhid adedden olmadığı gibi. Kezâlik vâhid-i hakîkî dahi esmâ ve sıfât ve ef'âl ve âsâr cihetiyle cümle eşyaya sârî ve zât-ı âlâsı itibariyle cümleden ârî ve münezzeh olub kat'an eşyanın zâta bir vechile tesiri olmayûb كيف ما يشاء ذات onlara istiğdâdlarına göre tasarruf eyleyûb belki istiğdâd veren dahi ol zât-ı bi-mesel olduğun sâlik yakînen bilûb ve îtikad eyleyûb, ayne'l yakîn görub himmet-i pîr ile kendine hâl eyleyûb, hakka'l yakîn eşyayı ve kendini dahi yitirûb الا الله bâki cümle reft ola. **Mesnevi:**

Dâd hak ra kabiliyet şart nîst

Belki şart-ı kabiliyet dâd-i ûst

Ez müsebbib miresed her hayr u şer

Nîst esbâb u vesait ra eser

Ve eğer ism-i celâle mülakkîn ise uslûb-ı sâbik üzere nefesin derûnuna çekûb Allah ism-i şerifine kalbi ile meşgûl ola. Nefesi dîk oldukça tekleri üzerinde dura. Mesela onbirde ya yirmibir de ya otuzbir de ya kırk birde yüzbire varınca nihâyet bula. Nefes aldığı esnada جل جلاله و عام نوال deyûb netice zuhûr idub âlem-i istiğrâka urûc edince meşgûl olub ol vechile hakâyık-ı eşya kendine zâhir ola. Nitekim peygamber-i Huda sallallahu teâla aleyhi ve's-sellem hazretleri bu mertebeyi dua ile ümmetine terkîb eylemiştir. İlâhi hallasnâ an iştigâl bil melâhi varana hakâyık eşya kema hiye bu dereceye “derece-i ulu'l-ebâr” derler. Bu mertebenin derûnunda bulunanlara “ehl-i gaflet” derler. Şugûllerine “iştigâl-i bi'l-melâhi” derler. İsterse ilm ve ibadet ve envâ-i hayrât ve hasenât olsun. Zira ليعرفوا³⁷⁹ إلا ليعبُدون ile tefsir olunmuştur. İlim ve ibadedden garaz, marifet-i hakâyık-ı eşya kemâhıdır. Ol dahi nefesi bilmeye tevakkûf eyledi. من عرف نفسه فقد عرف ربه nefsi bilmek olmaz. İlla zikr ile beyhûdluğa yüz tutmakla olur. Çünkü sâlik iştigâl-i zikr ve inâyet-i pîr ile bî-vücûd olur. Hak ile mevcûd olur. Ol ecilden buyurdular ki vücûdun zenb-i layıkası “bihi zenbün ahir zünübün aher” yani senin kendini bilmen bir günâhtır ki ona muâdil bir günâh dahi yoktur. Bilmesi ve irâdesi ve işlemesi ve cümle harekâtı dahi buna kıyas olunur. Zira azizler, sâlikin vücûdunu kûh-ı kâf ve matlûb-ı hakîkîyi anka ve âna vuslatı yokluk ile

³⁷⁹ “Ben cinleri ve insanları başka değil sırf bana kulluk etsinler diye yarattım.” (Zâriyat 51/56).

tabir eylemişlerdir. Yokluk hâsıl olmaz. İlla emr-i şeyhle zikre şügûl idüb ve kemâl-i iştigâl ile âlem-i istiğrâka duhûl ve mest ve beyhûdluğa vusûl ve âlem-i müşâhede de nefsini bilûb ve nefsinden âfâka intikâl ile hakâyık-ı eşyaya kemâhı nefs-i emre ârif olmakla olur. Allah âlimdir.

Der Beyân-ı Râbîta

Râbîta odur ki sâlik mahabbetle şeyhe gönül virûb zikr yerine mahabbetle şeyhin suretini hatırında tutub fikri ve hayâli daima şeyhle olub, ondan gayrının fikrini unutmakla râbîta bir mertebeye vara ki cümle hayâlinde şeyhle birlikte olmak husûsunda şeyhin nâil olduğu fûyûzâta nâil olub, hâl ve zevkle hâllenûb, vâsıl olduğu makâmâta vâsıl olub, asıl maksûd hakkı bulmaktır. Ol vechile bulmuş ola. Zira azizler buyurdular ki va'llâhu sümme bi'llâh, nefsi bilmeye ve hakkı bulmaya ve zevk-i külle vâsıl olmaya sâlike rabîtadan yakın yol yoktur. الرفيق ثم الطريق râbîtanın zâhirde misâli yola gidici iki adamın el ele virûb sohbetle yola gitmelerine benzer. اللهم انى استلك حبك و حب من يحبك و حب عمل يقربنى الى يحبك cihet ile tarîk-i zikrin müktezası olan mücâhedâddan kurtulmuş olur. Zira Allah'a celle celalühu yol iki vechiledir. Biri telkîn-i zikr ve müktezası olan mücâhede ne yüzden zuhûr iderse onunla amel etmektir. Mesela terk ve tecrîd ve inzivâ-i erba'indir. Halvet ve perhîz ve riyâzet ve seyahât ve sıyâm-ı dehr ve kıyâm-ı leyl gibi. Bunlar piyâde dervişler ve tabiadde serkeşler yoludur. Mücâhede onlara kötek ve terbiye olub, onunla şeyhe râm ve râbîtaya isti'dâd ve Hakk'a yol bulsalar gerektir. Ve biri dahi telkîn-i râbîtadır ki günde beş vakit namaz senede mâh-ı ramazan sâim olub, mahabbetle ve hulûs ile şeyhi der-hâtır idüb, mümkün olan ikrâm ile hizmetinde kusur etmeye. el-Minnetü li'l-mürîd belki şeyh yolunda cümleyi feda eyleye. لا يؤمن احدكم حتى اكون احب. öyle îtikad ede ki indinde kendi nefesine göre şeyhden güzel ve mahabbetli kâmil ve mükemmil ve kendini Hakka ulaştırıcı kimse olmaya. Böyle mahabbetle ehl-i kemâle dost olanların işleri dâim safâ olub, zahmetsizce elleri şeyh elinde, gönülleri şeyh gönlünde sırr-ı Muhammedî sallallahu aleyhi ve's-sellem ile sırları hem dem olub cümle ehlullah ile Cenab-ı Hakk'a ve Zât-ı Mutlak'a vâsıl olmak zurefâ ve ehl-i basîret ve ashâb-ı firâset kârıdır. يومئذ بعضهم لبعض عدو الا

لا حرج في الدين. güç işlemezi. işini bilen metqin fehu fi eifşe ra zûie ala xla' itmez. evliya ve müttakînden birinin hizmetinde olan her yüzden kemâle erer. Allah'ın velileri ancak müttakîlerdir. Amma hakîkate müttakî ol kimsedir ki mârifetle şeri'ate âlem-i şeraitle tarîkate dâhil tarîkatle hakîkate vâsıl olub, irfan yüzünden havâs-ı ibâdi Hakka dâi ola. وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِّمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ 381³⁸⁰ şeri'ate akvâli, tarîkate ef'âli, hakîkate hâli, mârifete mealî³⁸¹ فيه آيات بينات مقام ابراهم و من دخله كان آمنا والله على الناس حج البيت من استطاع إليه سبيلا و من كفر فإن الله غنى عن العالمين³⁸²

Der Beyân-ı Teveccüh

Teveccüh odur ki sâlik gönlünü mürşid gönlüne kapu îtibar idub matlûbun ve kendine müteallik olan umûrun cümle andan isteye. Ve nazarını ol kapudan bir lemha³⁸³ ayırmayûb daima nazarı ol gönüle olmakla zevk beyhûdeliğe vâsıl olub âlem-i melekûta urûc idub³⁸⁴ فسيحان الذي بيده ملكوت كل شيء و إليه ترجعون

Der Beyân-ı Murâkabe

Murâkabe odur ki sâlik kendi gönlünden cemâl-i yârı görmek için tecelli-i zâtın akbâline muntazır ola. **Nazım:**

Ehl-i irfân koyûn ey dil menzil it

Sayesinde onların dil hâsıl it

Görmek istersen eğer yarın yüzün

Kıl teveccüh kalbe mir'atın dil et

³⁸⁰ “Allah’a çağırان, dine ve dünyaya yararlı iş yapan ve Ben Müslümanlardanım diyen daha güzel sözlü kim vardır.” (Fussilet 41/33).

³⁸¹ A.696, “Marifet misali”, vr.33b.

³⁸² “Orada apaçık deliller, İbrahim’in makamı vardır. Oraya giren emniyette olur. Gitmeye gücü yetenin orayı ziyaret etmesi, Allah’ın insanlar üzerinde bir hakkıdır. Kim inkar ederse bilmelidir ki, Allah bütün alemlerden müstagnidir.” (Ali İmran 3/97).

³⁸³ A.696, “Lahzâ”, aynı yer.

³⁸⁴ “Her şeyin egemenliği kendi elinde olan Allah bütün eksikliklerden uzaktır ve hepiniz sonunda O’na döndürüleceksiniz.” (Yasin 36/83).

Kâmillik katında ehem ve mühîm murâkabedir. Eğer sâlik murâkabede müdavim olursa devamında kemâl bulursa müşâhede ve muâyene zuhûr eyleyüb ما رايت شيئاً الا وقد وماتكون فى شأن و وماتكون فى شأن و ماتلوا منه من قرآن و لاتعملون من عمل الا كنا عليكم شهداء إذ تفيضون فيه³⁸⁵ rumuzâtı hadis-i şeriflerinde âşikâr olub و ماتكون فى شأن و ماتلوا منه من قرآن و لاتعملون من عمل الا كنا عليكم شهداء إذ تفيضون فيه³⁸⁵ n olmakla yâakîkati âh³⁸⁵ kendini aralıktan çekûb hakka'l-yakîn zuhûr etmekle fena fillaha dâhil olub nefsinde bî-vücûd, Hak ile mevcûd olmakla beka billaha yüz tutub, cezbe ile tufûliyyete yol iderek velâyet-i hasa ile bâliğ olub zâhir ve bâtın tasarrufuna mâlik ola.³⁸⁶ ذلك فضل الله يؤتيه من يشاء والله ذو الفضل العظيم

Hatime

Der Beyân-ı Âdâb-ı Telkînât-ı Nakşibendiye

Ve dahi bu telkînâtın her birinde sâlikin bir güne sülûkü ve bir türlü terbiyesi ve bir nev'i mertebesi ve âdâb-ı şurûtu vardır. İmdi âdâb-ı şurûtundan bazılarını beyân edelim. Amel olunduğunda fâidesi görüle inşallâhu teâla. Ma'lum ola ki Nakşbendi târikinde me'hûz ve mazbût³⁸⁷ olan âdâblar nakşbendiye iddiasında olan sâlike şart ve lâzım olan daima abdestli ola. Öyle ki nakz-ı vuzûda vuzû vaktine³⁸⁸ ist'idât yani istibrâ hâsıl oluncaya kadar teyemmüm üzere olalar. Ve her abdest akabinde iki rek'at şükr-i vuzû niyet ile namaz kılarlar. Ve daima dîk gönüllü olub kendilerini âciz ve efkende bilüb istiğfârı çok okuyalar. İbâdillah belki cümle halâyıka tevâzû üzere olalar. Kendilerine gurur verecek amel iktizâ iderse yokluğa kaçûb ânı Hak'tan bileler. Eğer hüsn-i amel bilüb rızaya muvafık ise mahz-ı tevfiğ bilüb ucuba yol vermeyeler. Eğer kabâhadden ise hızlân-ı Hak bilub istiâze edeler. Ve terkine ihtimâm edeler. Ve terke kudreti Hak'tan isteyeler. Kendilerine bir şey ile medh olunduğunda haz itmeyeler. Zira medhden haz etmek ucubdan bir nevi'dir. Dervişlik ise cümle varlığı Hak Teâlâ hazretlerine virûb, kendisi bizzat var sûretinde yok olub ef'âlullah'dan az ve çok zuhûr idecek ef'âl ve akvâl ve ahvâle mazhâr olunduğun bilmektir. Dervişe bundan âlâ yakınlık müjdesi olmaz. Ve dahi salât-ı mefrûzaya müdâvemet cemaate müvâzebet idûb

³⁸⁵ “Ne zaman sen bir faaliyet görsen, Kuran'dan bir bölüm okusanız ve siz ne zaman bir iş yapmanız, o işe koyulduğunuzda muhakkak ki biz üzerinizde gözetleyici oluruz. Ne yerde ne gökte zerre miktarı bir şey bile rabbinin bilgisi dışında kalmaz; bundan daha küçük veya daha büyük ne varsa istisnasız açık bir kitapta yazılıdır.” (Yunus 10/61).

³⁸⁶ “Bu Allah'ın lütfudur. Onu dilediğine verir. Allah büyük lütf sahibidir. (Cuma 62/4).

³⁸⁷ A.696, “Makbuz”, vr. 34b.

³⁸⁸ A.696, “Vuzû-i iktiza içinde”, aynı yer.

vaktinden evvel camide hazır olalar. Ve çıkmasında te'hir ideler. Kendileri Hak Teâlâ'ya kulluk etmeyi kabul görelor. İhtiyâr ile kul olalar. Zira zarûrî kulluk fırsatını buldukça terke ve meâsî irtikâbına medâr olur. نعم العبد صحيح لو لم يخف الله لم يعصه hadis-i kutsisi³⁸⁹ اب نعم العبد إنه اواب ayeti kerimesi bu mertebeye işarettir. Görüşükleri dahi bu misâlîle ehildir. Ehl-i derd ve takvâ-i hakîkat sâhibleri adamlar ola. Câhillerden ve melâhîde gürûhundan ve zenâdîka fırkasından ziyâde ihtirâz edeler. Zira melâhîde kelamları, şeri'at-ı garrâyı temelinden inkâr ve âhâlisine t'an ve şetm ve adâvet-i meş'erdur. Rafizî ile Melâhîde bir nev'idur. Mezheb ve meşrebleri birdur. Bunlardan ziyâde ihtirâz lazımdır. Zenâdîka gümrahlarından dahi ziyâde ihtirâz lazımdır ki onlar sân-i' âlemin ve hallâk-ı cihânın yokluğuna zâhib olub hakâyık-ı eşyâyı ve müdebbir umûru yer ile inkâr idûb bu âlem böyle kendi kendine zuhûrdur derler. Dehrî ve Haricî bir nev'idur. Zira Hâriciler eğer zındık meşreb ve dehrî mezheb olmasalar ümmeti ezdikten sonra hanedân-ı resûle hıyânet ve ihânet idub li-eceli'd-dünya onları tahkîr ve rezâlet-i mûcib ef'âl-i habâis ile âl-i resûle el uzatmağâ cesaret itmezler. نعوذ بالله تعالى من

شورر تلك الزنادقة والملاحدة والكلاب الذين يلحقون هؤلاء

وجوه يومئذ عليها غبرة ترهقها قفرة التئك هم الكفرة الفجرة³⁹⁰

dahi akîb-u عصمه الله اياى واخوانى ممن يصحبون بهم يهدى الله لمن يشاء الى صراط مستقيم ferâizde sûre-i hamseye müdâvim olalar. Mesela sabah namazından sonra Yasin-i şerifi tilâveti ideler. Eğer imam okursa istima' ideler, kâfidur. Öğle namazından sonra Feth-i şerif tilâvet edeler. Eğer okunursa dinleyeler. İkinci namazından sonra Amme şerif okuyalar. Okunursa dinleyeler. Eğer camide ise hafiyeten risâlenin ibtidasında yazdığım münacatı bir kere okuyub yetmiş kere istiğfâr ve üç kere estâfirullah okuyalar. استغفرالله استغفرالله دعا من كله ذنب اذ نبته عمدا و خطاء سرا وعلانيته و اتوب اليه من الذنب الذى اعلم و من الذنب الذى لا اعلم انك انت علام الغيوب و غفار الذنوب و ستار الغيوب و كشاف القلوب و لاحول و اشهد ان لا اله الا الله العلى العظيم Hüdavenda bi-hazret-i Cenab-ı akdes-i tu bâz-geştem ve tevbe kerdem her bedi ve hatayı ki ez men dâneste ve nadâneste sâdir şudi bâşed ان لا اله

³⁸⁹ “Biz Davud'a Süleyman'ı armağan ettik. O ne iyi kuldu! Yönü hep Allah'a dönüktü.” (Sad 38/30).

³⁹⁰ “Birtakım yüzlerde o gün toza toprağâ bürünmüş, kapkara kesilmiştir. İşte bunlar inkarcılardır, günahkarlardır.” (Abese 80/40-41-42).

hâcegân-ı şerîfeyi okuyalar. Ma'lum ola ki nakşbendi tarîkinin âyini olub ahâlisine mahsus olan hatm-i hâcegân dedikleri bir vird-i şerif mecmu' on dört Fatiha, besmeleler ile birlikte ikiyüz salâvât-ı şerife, yetmiş dokuz Elemneşrahleke, besmeleleriyle birlikte bin İhlâs-ı şerife, besmeleleriyle birlikte bu mecmu'dan ibareddir. Müktezâ-ı aklı iktizâ ider. İdiki bu dört nev'i şey dört mertebede yani dört taksimde okuna. Mesela on dört Fatiha evvel defada ikiyüz salavât, ikinci defada yetmiş dokuz Elemneşrahleke, üçüncü defada bin İhlâs-ı şerife dördüncü defada okunuydu. Dahî âsân okunurdu. Yahut evvel salavât sonra Fatiha sonra Elemneşrahleke, İhlâs yahut her birilerini öbürleri üzerine takdimle dört taksimde okunmak kâbil iken sırrı hem adedinde hem tertibinde şeyi altı kısım tertib olundu. Ve ismine "hatm-i hâcegân-ı şerife" diye ad virildi. Hatm-i hâcegân-ı şerif demek "hâceler hatme" dimektir. Yani nakşbendiye meşâyihî arasında okunur bir vird dimektir. Hatme didikleri niyet-i hâlise ile kendine teşebbüs oluna. Onunla husûl-i matlûb olan işi bitirdiğinden ötürü hatme didiler. Hatme-i tevhid, hatme-i salâvât dahi vech-i tesmiye budur. Hatm-i salavât, nakşibendiyye tarikinde yatsı namazını edâdan sonra sûre-i Mülkü tilâvedden sonra ôd ve buhûr yakûb ve bir tatlı şerbet hazırlayûb, ta'zim ve ihtirâm ile bin kere اللهم صل على محمد و على آل محمد و بارك و الامم صلوات الله و ملائكته و رسوله و جميع خلقه على سيدنا و نبينا و مولينا محمد و على آله و صحبه اجمعين و على جميع الانبياء و المرسلين و الحمد لله رب العالمين deyûb sure-i Fatihayı okuyub bir tatlı yiyeler. Ve kırâatine ve mevâzebet edeler. Tâ matlûbları

صلوات الله و ملائكته و رسوله و جميع خلقه على سيدنا و نبينا و مولينا محمد و على آله و صحبه

اجمعين و على جميع الانبياء و المرسلين و الحمد لله رب العالمين

deyûb اللهم ربنا تقبل منا قراءة ختم خواجكان شريف و اعطنا ما سألناك بها بحرمة الفاتحة deyûb sure-i Fatihayı okuyub bir tatlı yiyeler. Ve kırâatine ve mevâzebet edeler. Tâ matlûbları

hâsıl olunca okuyalar. Te'hirini terke bâ'is tutmayalar. Elbedde müdâvemet husul-i makâsıda mevsûldur. Kırâat ve şurût, mezkûr üzere müdâvemet murâd eden ahibba ve asdikaya bu fakir şeyh Mustafa Müstakim izin ve icâzet verdim. Nitekim bu fakir cümle merâtıbını ve âdâb ve şartıyla ve pîrim ve azizim şeyhü'l-meşâyih ruh-ı nefâyih müvessil'ul-âlâ mûrisu'l-velâ. Cendu'l-gayb, maglai'r-rayb, fatihu'l-kulûb, kâşifu'l-kurûb, sâhibu'l-kitâb, malikü'n-nisâb anâ-bihi hâdeyna ve Mevlana Şeyh Muhammed Niyazi Buharî Nakşbendî el-Hanefî el ma'ruf bi hazreti İşan aleyhi müntesebiye fil keyneyn selâmet-i rahman hazretlerinde vech-i ma'hûd üzere tarîk-i nakşbendiyye sülûkünü ahz idûb, müddet-i medîde hizmetlerinde olduğum haysiyetiyle fakiri hilâfet-i hâssaya layık görüb halife eylediler.

Onlar dahi Şeyhleri Hâce Muhammed Sufî Dehgânî Buharî hazretlerinden müstehlif oldular.

Onlar dahi Şeyh Muhammed Tâlib hazretlerinden nefes aldılar.

Onlar dahi pederleri Şeyh Muhammed Niyazi hazretlerinden icazet aldılar.

Onlar dahi Şeyh Muhammed Cân-ı Kirmânî hazretlerinden rehber oldular.

Onlar dahi Şeyh Muhammed Hatib-i Seyuncî hazretlerinden mezun oldular.

Onlar dahi Hâce Haşim Dehbidî hazretlerinden mürşit oldular

Onlar dahi pederleri Hâce Kelân hazretlerinden vâsıl oldular.

Onlar dahi Şeyh Ahmed-i Kâsânî hazretlerinden murad aldılar.

Onlar dahi Mevlana Şeyh Muhammed-i Kâdî hazretlerinden yol buldular.

Onlar dahi Hâce Ubeydullah Ahrar-ı Taşkendî hazretlerinden maksuda erdiler

Onlar dahi Mevlana Yakub-i Çerhî hazretlerinden irşâda nâil oldular.

Onlar dahi Hâce Muhammed Bahaeddin-i Nakşbend hazretlerinden teselli buldular.

Onlar dahi Mevlana Seyyid Emir Külal-i Buharî hazretlerinden nisbet aldılar.

Onlar dahi Hâce Muhammed Bâbâ Semmâsî hazretlerinden nihâyet buldular.

Onlar dahi Hâce Ali er-Râmiteni hazretlerinden murahhas oldular.

Onlar dahi Hâce Mahmud-i Encirfağnevî hazretlerinden müstefiz oldular.

Onlar dahi Hâce Arif-i Rivegerî hazretlerinden gâyete erdiler.

Onlar dahi Hâce Abdulhâlik-i Gücdevânî hazretlerinden saadet buldular.

Onlar dahi Hâce Yusuf-i Hemedanî hazretlerinden rûşen oldular.

Onlar dahi Şeyh Ebu Ali-i Fârmedî hazretlerinden netice buldular.

Onlar dahi Şeyh Ebu Kasım-ı Gûrganî hazretlerinden zevk aldılar.

Onlar dahi Şeyh Ebu Hasan-ı Harakânî hazretlerinden sırra erdiler.

Ve onlar dahi Ebu Yezid-i Bestamî hazretlerinin ruhâniyetlerinden müntehâ oldular.

Onlar dahi İmam Câfer-i Sâdık hazretlerinden kemâl buldular.

Onlar dahi validelerinin pederleri Kasım ki Ebu Bekir Sıddık hazretlerinin oğlu Muhammed'in oğludur. Onlardan vahdete erdiler.

Onlar dahi Selmân-ı Farisî hazretlerinden müşâr oldular.

Onlar dahi Ebu Bekir-i Sıddık radiya'llahu anh hazretlerinden yakîne erdiler.

Onlar dahi Seyyidü'l-kevneyn ve Resulü's-sakaleyn Muhammed Mustafa aleyhi ve âlihi efdalu salavât ve ekmel-i tahiyât hazretlerinden rızaya erdiler.

Onlar dahi Hak Subhânehû ve Teâlâ hazretlerinden urûc idub habîb-i hazret oldular. Bu silsile-i şerifeye silsile-i zeheb derler. Yani “altun zinciri” demektir. Her kimin boynu bu zincire geçe ve azizler esâmîleri ile birlikte yâd oluna. İki cihân saadetine nâil ola. ³⁹⁶ يئتى الحكمة من يشاء ومن يؤت الحكمة فقد اوتى حيرا كثيرا

و صلى الله على سيدنا محمد وعلى آله و اصحابه المحبين بصميم القلب المخلصين فى ايمانهم بفداء
الجلب اجمعين الطايبين الطاهرين و على جميع الانبياء والمرسلين والحمد لله رب العالمين قد وقع الفراغ
من تعمير هذه الرسالة الشريفة بما يحتاج اليه السالكين فى سنته ثلاث و ستين بعد المائته و الألف من هجرة
النبي عليه السلام الى المدينة فى شهر ربيع الآخر سنة فى يوم التاسع من الشهر فى وقت العصر من يوم اذا
نودى الصلوات فى وقت عفى الله جميع ذنوبه عنه و عن والديه وعن دعا بلخير اليها و اليه و للمؤمنين اجمعين

Nazım:

Bi hamdinillah murâdımca tamâm eddim kitabım ben
Okuyan anlayan ahbâb bilir kadrini görür ahsen.

Ne müşkil istese ondan murad üzre beyân olmuş
Yakın durur uzak sürmez ne hâcet taşradan goften

Nazar kıl hoşça bil ânı sana kâfi olur irfan

³⁹⁶ “O dilediğine hikmeti verir ve kime hikmet verilirse o kimse birçok hayra nâil olmuş demektir. Bunu ise ancak derin anlayış sahibi olanlar düşünüp anlarlar.” (Bakara 2/269).

Onunla Hakka yol bulmak ne minnettir bulursun sen

Sözün hep doğrusunu yazdım mudarâ etmedim asla.

Hakikât marifet ruhdur tarikatle şeriat ten

Sorarsan Müstakim'e sor meânı zübdesin ancak

Sana tahkik edem bir bir gide müşkillerin erken

تمت الكتاب بعون الله الملك الوهاب³⁹⁷

³⁹⁷ A.696, vr. 41a.

SONUÇ

Mustafa Müstakim Niyazi, XVIII yy. da yaşamış bir Nakşibendî şeyhidir. Eserleri iyi bir eğitim aldığı gösterir mahiyettedir. Sülûk-i Kavim' de tasavvufî konuları etraflıca ve ilmi bir temele oturarak ele almaktadır. İşlediği konuları ayet ve hadisler ile desteklemektedir. Tasavvuf literatüründe önem arz eden kavramları tanımlama ve açıklamalar getirmek suretiyle bir tasavvuf el kitabı mahiyetindedir.

19.yüzyılda tasavvuf kaynaklarında yer almaya başladığı düşünülen Rabıta ve Hatm-i Hâcegan kavramlarını, çalışmamız 18.yüzyılda da kaynaklarda yer aldığını gösterir niteliktedir. Mustafa Müstakim Niyazi, kişinin manevi terbiyesi için bir şeyhe bağlanması, gassalin önünde meyyid hesabı O'na teslim olması gerektiğini düşünür. Bir kişi ibadetlerini eksiksiz yapsa, nafileler ile süslese, salih ameller işlese bile tasfiye-i kalp hâsıl edemez. Ona göre bunun gerçekleşebilmesi için muhakkak bir şeyhe bağlanması gerekir.

Mustafa Müstakim Niyazi vahdet-i vücud fikrini benimsemekte ve eserlerinde sıkça işleyip savunmaktadır. Ancak eserlerinde bu yönünü yansıtan ifadelerini dikkatle seçmekte, şeriatin zahirine ters düşecek ifadeler kullanmamaktadır. Vahdet-i vücud fikrinin üstadı olan İbn Arabî' ye sevgi, saygı ile bağlı olmak ile birlikte O'na hayrandır. İbn Arabî' ye verdiği bu önem ve vahdet-i vücudçu görüşlerinden dolayı Mustafa Müstakim Niyazi' nin felsefi tasavvuf anlayışına sahip olduğunu söyleyebiliriz.

Hâcegân dönemi şeyhleri vahdet-i vücudu desteklememişler ancak Bahaeddin Nakşibend'in halifeleri ile birlikte bu düşünce desteklenmeye başlanmış özellikle Muhammed Parsa, Ubeydullah Ahrar ve Abdurrahman Cami gibi Nakşibendî mensupları bu düşünceyi açıklamak için eserler te'lif etmişlerdir.

Nakşibendi tarikatında bu görüşe benimsediği vahdet-i şuhut anlayışı ile karşı çıkan İmam-ı Rabbani olmuştur. Ancak literatürde iki görüş arasında fark olsa da düşünce aynı amaca hizmet etmektedir. İki görüşte her şey de Allah (cc)' ın olması düşüncesinde birleşir.

Müstakim Mustafa Niyazi geleneksel tarikat anlayışına sahip bir Nakşibendî şeyhi olmakla birlikte vahdet-i vücudu savunan felsefi yönüyle iki farklı anlayışı kendisinde toplayan bir mutasavvıf olarak karşımıza çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

- Aclunî, İsmail b.Muhammed. *Keşfü'l Hafâ ve Mezîlü'l İlbâs amme's tehera mine'l Ehâdis ala elsineti'n-Nâs*. tahk.Ahmed KALÂŞ. c.I-II, Beyrut: Müessese tür-risâle, 1405.
- İbn Acîbe, *Sufilerin El Kitabı, Tasavvufta Yol Nedir? Yolcu Kimdir?* Çev: Ahmed Murad ÖZEL. İstanbul : Hayy yayınları, 2015.
- İbn Arabî, Muhyiddin. *Fütuhât-ı Mekkiyye*, çev: Ekrem Demirli. c.I İstanbul: Litera yayınları, 2006.
- _____ *Hakikat Yolcusuna Kılavuz, Allah Yolundaki Müride Nasihatler*. çev: Bedirhan Özalp. İstanbul: Hayy Yayınları, 2016.
- _____ *Nakşe'l Füsûs*, şerh: İsmail Rusûhi Ankaravî. İstanbul: Ataç yayınları, 2005.
- Ateş, Süleyman. *İslam Tasavvufu*. Ankara: 1972.
- Aydın, Ferit. *Tarikatta Râbita ve Nakşibendîlik*, İstanbul: Ekin yayınları, 1996.
- Bardak, Ahmet. *Kuran'da İlm-i Ledünni*. Yüksek lisans tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, 2006.
- Buharî, *Câmi'us-Sahihu'l Muhtasar*. tahk. Mustafa Deyyib el-Bağa. c.III Beyrut: 1987.
- Camî, Abdurrahman b.Ahmed. *Nefehâtü'l Üns min Hazerâti'l-Kuds*. tr.Kamil CANDOĞAN, Sefer MALAK. İstanbul: Bedir yayınları, 1987.
- Cebecioğlu, Ethem. *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*. Ankara: Otto Yayınları, 2014.
- Cevzi, Abdurrahman b.Ali. *el-İlelü'l Mütenâhiye fil Ehâdis'il Vâhiye*. tahk.Halil MEYYİS. Beyrut: 1403
- Demirli, Ekrem. *İbnu'l Arabi Metafiziği*. İstanbul: 2013.
- _____ *İslam Düşüncesi Üzerine Söyleşiler ve Konuşmalar*. İstanbul, 2016.
- Dernîka, Muhammed Ahmed. *et-Tarikatü'n Nakşibendiye ve Alamüha*. Trablus: Cerrûs Bers, 1987.
- Dimeşkî, Ebu Ömer b.Ali b.Adil. *el-Kitab fi Ulûmu'l Kitab*. Dâru'l Beyrut: Kitabu'l İlmiye, 1998.
- Eraydın, Selçuk. *Tasavvuf ve Tarikatler*. İstanbul: İfav yayınları, 2014.
- Erbili, M.Esad. *İbnu'l Arabî Nefsini Bilen Rabbini Bilir*. İstanbul: Hayy yayınları, 2014.
- Gazali, Hamid b.Muhammed. *İhyâ u Ulumu'd Din*. tr. Ahmed SERDAROĞLU.

- İstanbul: Bedir yayınları, 1974.
- Geylanî, Abdulkadir. *Fütûhu'l Gayb*, çev: Abdulkadir Akçiçek. Ankara: Ahmed yayınları, 1961.
- Gündüz, Murat. *18.Asrın İkinci Yarısında Osmanlı Devleti'nde Islahat Hareketleri*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2012.
- Hani, Muhammed b.Abdullah. *Behcetü's-Seniyye fi Âdâb-ı Tarikati'l Aliyyeti Nakşibendiye*. 1303.
- Hucvirî, Ali b.Osman el-Cüllâbî. *Keşfü'l Mahcub*. çev: İs'âd ve Abdilhâdi KANDİL. Beyrut: Dârü'n Nahhati'l Arabiyye, 1980.
- Kara, Mustafa. *Fena*. D.İ.A, c. XII, İstanbul: 1995.
- Karal, Enver Ziya. *Osmanlı Tarihi*. Ankara: T.T.K. Yayınları, 2011.
- Karaman, Hayrettin. Çağırıcı, Mustafa. Dönmez, İbrahim Kafi. Gümüş, Sadrettin. *Kuran Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*. Ankara: D.İ.B.Yayınları, 2012.
- Kazancı, A.Lütfi. *Peygamberler Tarihi*. İstanbul: 1997.
- Kehhale, Ömer Rıza. *Mucemu'l Müellifin*. Beyrut: 1957.
- Kelebazî, Ebubekir Muhammed. *et-Taâruf li Mezhebi ehli't Tasavvuf*. Beyrut: Dârü'l Kütübü'l İlmîyye, 1400.
- Kılıç, Mahmut Erol. *Şeyh-i Ekber*. İstanbul: Sufi Yayınları, 2017.
- Küçük, Hülya. *Tasavvufa Giriş*. İstanbul: Giriş Kitaplığı, 2011.
- Kuşeyrî, Abdulkerim b.Hevâzin. *Risâle*. çev: Tahsin YAZICI. İstanbul: MEB, 1966.
- Münavî, Muhammed Abdurrauf. *et-Tevkîf alâ Mühimmâti't Teârif*. Beyrut: Dârü'l Fikri'l Muâs, 1410.
- Nakşibendî, Muhammed Nuri Şemseddin. *Miftâhu'l Kulûb*. çev: Abdulkadir Akçiçek, Huzur yayınları.
- Rüfâi, Ahmed. *Hâletü Ehl-il-Hakîkati Maallah*. çev: Abdulkadir Akçiçek, İstanbul: Bahar yayınları.
- Tahir, Bursalı Mehmet. *Osmanlı Müellifleri*. c:I İstanbul.
- Tosun, Necdet. *Bahaeddin Nakşibend, Hayatı, Görüşleri, Tarikatı*. İstanbul: İnsan Yayınları, 2015.
- Uludağ, Süleyman. *Batın İlmi*. D.İ.A, c:V.
_____, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Marifet Yayınları, 1977.
- Yazır, Elmalılı Hamdi. *Hak Dini Kuran Dili*. c:III İstanbul: 1993.
- Yılmaz, Hasan Kamil. *Ana Hatlarıyla Tasavvuf Ve Tarikatler*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 1998.

EKLER

EK.1: Mustafa Müstakim Niyazi'nin Sülûk-i Kavim ve Sırât-ı Müstakim Eseri.

خدا که بر جنت عاشقش در و نیک و زیاده **مقدمه**
 موافق سیرت و سنت کلام شاعران مثبت
 بو عالم دار فائیدرهما بر بخت کز بخت
در بیان غرض من العجل
 سیرت مشایخ فرام دست علمای عظام اسکت شعرا
 اولی الامر فی شویله واقع اولدی که بو عالم فنا دار عبور در
 ان الدنیا احدان فکد حاد تا حسن سیرت شریفه نمان
 استیکر که ما غرید و با بقایه نقل از نه نضکره اجبا واصلا
 لرند شریعه و طریقه و حقیقه و معرفه بو وجه با خود
 من وجه انرا و بحق بر اثر قیوم بخیر الیا و انهم باعث
 اولوب کندیزه بعد الا انتقال بقی ترغ حاصل اولوب **نظم**
 چون عیار ندره و بنا گشت بودم بر اثر قیوم یمن او کبک حسن
 کریم درجه نمانه بو لدر آد کریم در بو لدر حقه ارشاد
در بیان عادت اللذ
 تکلم ملوک و وزرادن و ارباب و سعید خیرات ساقی و انعام
 واحسانه مثال اولان و حکم مکرک در خیر از شرفی لایق بودم
 و اما شمع برکت شدت بو کما اشارت در نقاب انده
 صدقه جاریه بو ندرن عیار ندره و مناصب دنیا به رغبتک
 جوازی بو وجه ندره و توان کینده بو متکلی سعادت مظهر

اولان

اولاً بل بصیرت و اصحاب خیرات و حسنات سنی مذکور
 اولوب و بو کرامتک به بهره قلندر لم بین کسب کما مذکور
 آتیه لیدموم اولوب انره هوا الا برینت کدره **نظم**
 ابر اولدر نامی قالدر نیا ده کسر حمت و قوم سوسلنده
 عاقل اولین خیر الیا با اولدی بر اثر قیوم خلقه نافع و استلا
در بیان سبب تالیف
 اول سببک بو فقیر بر فقیر شیخ مصطفی مستقیم نیازی
 عامه اجبا و احد قام خط و با کار اولوب علم الما صبر ستر
 من اسرار الله حدیث شریفه من و جو خیرا را اولدره مشایخ
 ذوالحرام حضرت امک صحبت حاصل بنده نعم تمیزه مدارا و نظر
 قابلدر که انره اقبال الی محبت خدا و رحمت و جود عالی را یکی
 کو کلدره ضلع الی یوس و الی ربک فارغب امر شریفه انتقال
 الی طالب اسرار و راجب زید اولدره قلبه نمانه و انیسوا
الی الله اهینه امتثال انکره استعدا و کایب اولوب بو ندره
 برینت صحیح عقل و روح طینه اذخار و خدمت شریفه سنی
 نفس و وسوسه دلینه اختیار ایدوب آنده قیوم اولغی و ابتغوا
الیه الی سبب امر ندرن خیر الی جهل و کونوا مع الصادقین
 هر بار صابر قلدر اولدی و طلب الی او ایوب یوم نفع
الصادقین صلواتهم اول و صلوات خدا و زوق به حمت انکره

الحق صدقته الذي يوزنك به يد اولوب صلاته قدره خيري
 يولد آره شياطين اوله يعين لك كاري باعث خيره والحق
 اميد اوله ويا لذات اوله عزيم سلطانك كاصحابه فوالله
 سررازي وارباب وصوادع شيخ نيازي **نظم**
 جردن اوله عالي سجنه اتمه مراد
 عزيم آرزوها نهد في قلب اوله مراد
 نساهن قلبه صون الوجد جمل سوره براد
 صلاته ايد ورجعت الورد همتي سراد

در بيان مدح شيخ
 حضرت ذي الرأف والرحيم عارف الاملاء راجته وافت
 كامن حضرت عذره فخرته صاحب الشان رب العالمين
 معادن العرفان كامن الانسان محبوب الوجدان هديه
 الرحمن مقبول الانس والجان مغرب ستواضار ميان
 منزهت جانان مقدم الدين المشبه بسنة رسول
 الشقلين للتحفة في اي فخره ستر خلاصه الكون
 برضطوق من عرف نفسه عرف ربه بارنا ودمه صلتنا
 الى جنات تعالي سوره ايش حضرت ذي جلاله في الدارين **نظم**
 عجب قلمي عرفه من ايدم دراي عما لك
 زكمان موبتجاره ايدم وصفه من سليمانك
 نوح

خوب وصاله ايدم عشق توبه رحمان اوله همچون
مستحق منطلق رحمت اشان اوله همچون
 به نظير وحنانيت خاضر ايدم بر وجه تخراب وكرم بوسه اي بخار
 وما ايصلي لرد مستحق كوزن وشره فله و ترشيع فم جعله
 عدت فاعلم اولوب بين اليعال بالانفصال عومار احسقت
 الريدك كيقوت سيرلر من بيان خصوصه انك نفسندت يديه
 سالكه ييك طرز مسلكه من عيان ايدم سعي اعرف اليا بده
 وصحت بوليك ايدم وانقع واق في كجهت رايه رايه
 اعلمان واظها رايك خصه وصبور سالكه فون يها ايدم
 توبه ايدم و احسن سلوه وقيم وهران مستحق سبحان ايدم
 مبارك باله **نظم**
 چون مباركه بوخط عارفان قانظر
 برسطا قدر در زفي اهل باقوت و كبر
 من قصوره ناظر ايدم عفو الهم الله
 سرتو حدتك نشاني بوليك اولوسن ولد
 مرجور تصوري مغفور اولوب عثمان ايدم لريان
 از بواله كيم ليو از لاند لا نظر الى السواول باينظر اولو القوار
 جيب طبع و عمار لا يظف لليعاور **نظم**
 دعا الازم عرشا قري بلار سرتو اسنان
 خوب جمل جاهلرت كوزن ورجوع سنان

در بیان تفسیر آیه قلب سلیم
 به ما یفصح مال و لا یؤمن الا من اتى الله بقلب سلیم **نظم**
 اینو گویند و طبع پرورم سکا چون مال با اولاد
 خلوص قلب رسع از او راجع سکا انداز
 و لا یؤمن الا من اتى الله بقلب سلیم کون ساکی
 بر ما یدم حقیقی یا نین سن او ایمن ممالکی
 ای قلب سلیم تو را در غیب و جوارح او کوی ظاهره اید که سرور
 تابع اولادین تم و صلوات بر شما باد و ساقی مشاغل
 دنیا و عقبای سزله نافع ایدر کله خندان و ناز و نیت
 نیران اولو رسع ایدر کعبه قائم و از روی مصالح و بدایه
 ریختن جمال ذی کمال علیه سراجان و کولان کله عاقلی از تو
 و آیتها **ای الیوسین** امر شرطی است که ای وید کسک اولی
 بر ما زار عارف علم ربانی و نافه شریحانی قانع مشاغل و چوالی
 مواضع چو چو چو چو چو چو چو چو چو چو چو چو چو چو چو چو
 و معصها اجمیعین ان الی آخر الزمان تلقین ذکر و تو تو قلب
 و خدمت و رباط علی بری بر بندک اخذ ایدر تصعها و بدو نافه
 اولوب بکار اصل اولو طره الکریم برینک المی طو تو ب
 صدق و محبت و خلوص ایدر خصا بنی بولق الجودان جوش
 عفت کون تو بر تصعها ایدر وید اولو عجز بزرگ ذکر مشرفه

ملق

ملق اولوب عدت مدینه انکله خدمت شرطی برین از اول
 و چون بر وجه قبوله اختیار اید وید المردی قلبی **نظم**
 کلبه است فی بر العشا ایشا بر سزله اولوب کون کیده ایشا
 شیخ سزله تصرف ایدر وید سکو کله مانع اولان سزله
 سزلی خلوص ایدر وید و صلوات لایق ایدر **نظم**
 ایشا بر سزله ایدر وید ایشا بر سزله ایدر وید ایشا بر سزله
 سزله در شیخ و بر کله کله ایشا بر سزله ایدر وید
 و وجه **بر ایشا** امر شرطی از روی عطف کوی و کور اول
 عزیزه و عدا کون تمام الحک فالا اولو ایدر فی فیضه فاولو ایدر سز
 و انک کولین کله مرات ایدر وید سز اول کولین کله مرات
 و اولو ایدر کله مرات اولو ایدر کله مرات اولو ایدر کله مرات
 کله مرات اولو ایدر کله مرات اولو ایدر کله مرات
 اولوب تاج و حجاب و تاج اولون و مکان اولو ایدر وید
 زینت کون تو بر سزله اولو ایدر کله مرات اولو ایدر کله مرات
 حاصل ایدر **نظم** ایدر سزله ایدر کله مرات اولو ایدر کله مرات
 ذات علی سزله اولو ایدر کله مرات اولو ایدر کله مرات
 باقیمه ذات علی سزله اولو ایدر کله مرات اولو ایدر کله مرات
 مستند بر سزله اولو ایدر کله مرات اولو ایدر کله مرات
 ناهیه الی برینا ناهیه عشا ایدر کله مرات اولو ایدر کله مرات

تازه

گوید که ایصال بکارها با نظر کوی که بوی توده سر بکن و وصل و عقل
 و روح بکن و بوی و عینش بر بکنه و بکنه عالم که تا سوختن بکنه
 معقل که لاهوت اولیست فریخ و ریختن و حقیقت انجم
 اول و شکر و نعمت فو تو بوی حقیقت و حقیقت و حاکم
 رحمت زیم و وصل اوله اصلا اوله و مع عظمه و شعری
 بود که و فی ذلک فی حقیقت انفس المتناسون ، و مزاجیه
 من تسبیحها بشر بهما المقرونه . نظم

بوسه ای که بوی که از سوختن انفس اید حاکم مزاجیه
 ریختن بوی حقیقت اولیست
 مزاجیه بر حقیقت اید مزاجی کسز
 بوی سزنی قاری بوی اولیست
 و صایحه حقیقت عیاره حقیقت
 سکاره مشایخ عین اولیست که مستقیمه تصویر
 عقلانی بوی حقیقت اولیست عقل سلیمه تصویر

در بیان محرمات
 حسد ذات الابرار استیثات القریب ، اما شواطط الفکر
 حقیقت خدای بجز ایا اهری امثال یونیا بیدان اجتناب
 بتشریح ظاهر و عبارات و طعنه و انواع خیرات حسدانه
 قصور ایدوب و سبیل و هر شادی انکلی بوزناته ظهور ایدان عشق

و بحیث ربه العزفی الخلق و طغشوا حسبه ذکر اولیسان سز
 سعادت تمام عوید و تمامت حیرت ایدیه الی محیی اولی
 انوره ابرار و شکره و انکلی منکول اولی ان عیار بوی بکنه
 اید طریق علم و عقل و اخلاق و حقیقت انوری اهره و حقیقت
 بشریت حسبه اید طریق ذلالت و سبکات مغایر سز اولی
 معانی سکرات موت و زور و سز اولی اولیست که معانی
 اولیوب و وصل حقیقت غیره بکنه اولی کسز اولی و نایع اولی
 عیون حسرات اولی بر عیون بقینا اولی و عفتله سز تا دم
 اولیوب و اولی ندمتله ایدری قالیور اولی . نظم

مقرر کونا سعید عقل سعید ایدر ابرار
 متفلسون الذان اعلا صون کابوز و بره کسز
 علمای سعید در علم و حقیقت سز
 حقیقت قلب صایفه اولی و نفس اهر قاری
 علمای نفس بکنه ایدر سز بکنه ایدر
 وصال سبکته بر بکنه انبار اولی اشرار
 ایدری حقیقت حقیقت ایدری و حقیقت
 ایدری حقیقت حقیقت ایدری و حقیقت
 ناکره و کسز اولی ایدری حقیقت اولی کسز
 ندر هر شادی ان طویق عیار سز اولی اهرار

بجز

توقا السون شوبلتر ومله خيال وغلل و موبو ملر
وصال ياره مکتوملله ايدرعار قلمي انجار

ومع الناس من بعد الله على حرفي ان على الخرافي و
ركاكة وذهوا عن حخته الخلق فان اصابه ختم الطير
وان اصابه فتنة القلب على وجهه خسر الدنيا
والآخرة ذلك هو الحشر ابن المدينه **نظم**

اگر عاشق ايسک ياره صاقرن لاله الحياره
دوش ابراهيم کي تاره بولکشته يارا اولخر

الباب الثاني

شيخ کامل در اين علم مشهور است

در بيان آن کلام

و رضى شيخ کامل ابا و در کيفيه مشاکله ارباب سلوک و جود
علم اوله تکلف بر علومى ابدى کي با و رضى علم کشفه و علم
لده و علم رزق اعارف اوله و علم تفسيره هيات هريبه
واقف اوله و علم جلال و جلاله هر بنشيان و آفاق
واقف اوله و رضى و رضى و رضى و رضى و رضى و رضى
سالكه معانيد و هر بند کوره علم ايشدر اول شيخ تقرير
اوله قدره حقيقه بلون سالكه مستعدار بند کوره بيان
البيه و علم و اراکي انماي توتمده سالكه قلبه بار اوله

اول

مخطوطات

اوله ازاره بي سالكه شيخ سولده که فرقه دار اوله رزق
بازداوت و درت بقدره برى شيطاندر اگا و سوسه و خطرات
ديره برى نفساندر اگا اماره و مبرمه در رتصا صحنه اوله
خاطره بي انکه کي جبره و ابراهي اذله بع اجازت اوسالكه بود
چوقه زحمت جگر و شيخ بود اقره ده سرکش اوله و رزق اخص
مخالفه ميل اقره خصوصه اعراب اوله اقره تسليح بود اوله
عريده تاج اوله رزق ايل مريد اوله رتصا صحنه اوله
کي و کي بيچون و بود اقره و کي مقام مخصوص بود اقره
سالكه رتصا صحنه اوله اماره نشانی وار رزه
سالكه لازم اوله ان کما انقياد و رزق و رضى الهاميه
ماتک الهاميه ابدى نفس مالمه و رزق و رضى اوله و رضى
جبره سالكه علم اقره رتصا صحنه سالكه علم اقره رتصا صحنه
وار و رضى و رضى علم اقره رتصا صحنه رتصا صحنه رتصا صحنه
سالكه رتصا صحنه رتصا صحنه رتصا صحنه رتصا صحنه
الحق و رضى صحنه ابدى اوله رتصا صحنه رتصا صحنه رتصا صحنه
سالكه رتصا صحنه اوله رتصا صحنه رتصا صحنه رتصا صحنه
اوله رتصا صحنه رتصا صحنه رتصا صحنه رتصا صحنه رتصا صحنه
اکا علم لرت و علم رتصا صحنه رتصا صحنه رتصا صحنه رتصا صحنه
و علم رتصا صحنه رتصا صحنه رتصا صحنه رتصا صحنه رتصا صحنه

وتمسك بسنن ديون عزيز ذات مخزبه شيخ كامل ديور والستام
 مشوي
 ابن نجيب زير مست و...
 الباب الثالث
 قوب و صلت لسترايس كبر و اول نقشبندي
 جمل دان اعلا طر بقدر اولم كستر سلك بلندر
 نقشبندي بملك مختار بيشك صور شيخ خاطر نه طوب
 شيخان صور نه نوخته اديغي ديكدر ايضه طريق ذكر
 يدلي طريق را بطريق اختيار ايج ديك اولودان شاهه نقه
 تفصيلي حكمتي حمله ذكر اولو بيه ساله حقه را بطريق
 جمل و نوردن قوب و انفع و اسهل اولديغي مشهوره
 در بيان فويده طريق نقشبندي
 بود و مخ معلوم اولو كذا اقبول طريق الوصول الحسن
 السالك عن الفحول و اذ وقع تامله من العقول
 و التقبول مخرج النبي و السوي و الصديق و الطريق
 النفسبندي للموافق بها بين الايمان و الذكر ربك
 في نفسك و شغرتا و حقيقت و دون الظاهر من القول
 بالعبارة و الاصل و الاكتم من الضا فائد...
 و لا تنقطع من اغفلنا قلبه عن ذكرنا و غير كمال

هذه

هذه العاويث ما صحبت علي الا و قد صحبت
 في صدر را في برضى التبعه سدا و ابو بكر المسجد
 الا باب ابي بزرغى التبعه في مع الله وقت لا يسع
 ملك مغرب و لا تين مرسل من القلب الى الرب روضة
 لا يسع ارضي و لا سما في و لكن يسعني قلب عبد
 مؤمن بقرى تقى و بوطريق نقشبندي طريق خطيبه در
 شهر اول دكلار زير اغفلنا يقين اولوق كورمدان زير حيدر
 ايدر زير و نوحين اقرب اليه من جمل الورده
 بالسانه يقين و يدى مولا اولوق صانده رجا و مصلحت
 و يقين و كبرى رضى بخدمت قلبه و كوكبه كوكبه و ده
 استر و كلكر و طور و حاله الذي بوايه شريفه و حقا قدر
 رجاله لا تكلمهم ببحار و لا يبيع عن ذكر الله
 در و قى كمنها اول المشهوره و نيكايه صانده
 عجب زيارت رنده عا قفا اول ربه انصافه
 و سائر اهل طرقت برسيه شغل را شناسنده و جود
 بوطريقه را كوكبه ايسه و كبر حرم استعماله غافل
 ايسه سائر عا قفا ناسه الحاق اولونور و الحاصل ذكر له
 جميع ازمانى شخط اولوق غفلت ان بالكلية قور تمام
 نقشبندي رجانه مخصوصه دره
 نظم

صویر ماه

اساس و جمعا كلام و كذا من هنا واقع اوله شدره
 و نفسان خروجي و نحوها اعتبارا بما جاء به مستفاد
 ذكر اوله مستحقين و اسماء ذات و جميع جميع الصفات
 اوله لان الله اسم شريف مكررا و المتصل اوله نور
 كونه مستفاد بذكره مسنون كونه مسنون و ان
 من شيء الا يستحقه و لكن لا تقبلون بسم
 مشهور شريف اوله و مستفاد و ذكره و هو كونه
 غير مستفاد و جمادات كونه في شريفه انما يتصل
 و معاملة في اوله الله ذكره شريفه انما يتصل
 كونه انما الخيرية كونه افعال شريفه كونه
 كونه في شريفه و جملة من ضمنه بذكره شريفه انما يتصل
 كونه في اوله كونه كونه بل انما فعل تصديقك
 و ذهاب كونه بذكره كونه مستحقين بربره
 من جوده و بايسر كل الاله الله ذكره شريفه انما يتصل
 كذلك فعلا شريفه انما يتصل بذكره كونه
 و جوده بايسر بذكره شريفه انما يتصل
 بربره كونه اوله الحق الله اسم شريفه
 الخاصة بجملة حركات و صفات بذكره انما يتصل
 اوله مستفاد بذكره الله اسم شريفه اعظم اوله

مبارك

سأرا أسماء الله عظمتا بوزنه و كذا و كذا و كذا
 بوجه شريفه بذكره الله اسم شريفه بذكره
 شريفه و كذا و كذا بالقطره بالقطره بذكره
 كونه و كذا و كذا اسماء كونه بذكره
 مثلا الله الاله الله و كذا الله الاله و كذا
 الله الرحمن الله الرحيم و كذا الله الرحمن
 اعتبارا بذكره بذكره بذكره بذكره
 ضمنا بذكره بذكره بذكره بذكره
 ثابت اوله بذكره بذكره بذكره
 و كذا ضمنا بذكره بذكره بذكره
 اوله بذكره بذكره بذكره
 كونه بذكره بذكره بذكره
 اسم شريفه كونه بذكره بذكره
 و كذا ضمنا بذكره بذكره بذكره
 خاطره كونه بذكره بذكره
 مثلا بذكره بذكره بذكره
 اسماء بذكره بذكره بذكره
 بذكره بذكره بذكره بذكره

مضافه وقتندره شکیا اولسه الله باس قدر باهت
 است و مستغول اول دیو نسلی ویریلور با برامر شکل
 اولسه الله فتاحدر فتح ایدر با فتح بعینه مشهور اولور
 دیو جویا ویریلور کذاک مصائب توجهنده باصوب
 ظالم سناکنده با ذافع و بارافع موایب و عطا یا
 امنیه سنده یا وهاب یا معطی ایلسلی اولنوره
 و اول سلمه تزییب اولنور عیبی اما اسم لذات
 و مستحج طبع کبیمه و الصفات و الامعال و الاثار
 اولان الله الله اسم سرفرحه اشیا بی ذاتا وصفانا
 و اسماء و افعال و آثار جملی و حاوی و جامع اولوب
 جمل سنیانک ذاکلری و کمالی و صفاتلری با فعله اولور
 و آثارلری و عمللری کالتی و ظمورلری تطهیر لوی
 و قسرتلری الله الله اسم شریفی ازا سر قایل اولور
 کورک مسوئول کورک بلسوئول بو سیری بلندلر توجید
 و توجید اسماء و توجید صفات و توجید افعال و توجید
 آثار اولور و توجید افعال اولور و توجید افعال اولور
 توجید قالی ایل قالی اولور و توجید افعال اولور
 دیو محققین سزولن خیر اولنور دیریلور و یا تحقیق
 قنده عارف بالله و صاحب امانت و دوام کاه

لا اله الا الله

بوسری بلنده سائر اسماء الله عارف اولنور عارف اولور
 و غیره جمعیت کمال و احاطه کمال اولور عارف اولور
 سائر اسمائک ذاکلری غیر حضان خالی و کمال و توجید
 جزئیته بی تنجیه و برز فائزه کلمه و سعادت سرمدیه
 و رضاه ازل خدا و ذوق لذت و مدارح صا ایدر مزوره
 و لذت اولور الله اکبر بو معانی تحقیق ایدر فایز اولور
 بوسعد اولور و خیر اولور و صفا الله و من احسن من الله
صیغه بو اولی بیان ایدر **نظر بر قیوم**
 اول سالک کیم سیری و همی نظر نکران قالمقدور
 یعنی کولک هر قدر ذکر اولور بولنور ایسه عظمی و نفسیه
 و روحیه اولور کیم بر ایلیدر کنده و ذوق خدا و جوده الهی
 یوز کوه ستره و بر معنائی سو قائلده و جار شولورده
 کوزلکین نظری ابقی با صغی بره ایلیدر کیم توجید
 مشایقه کنده و بر پیشانی کلید **سفر در وطن**
 سالک دالقا اولور و بره سفر ایلیدر یعنی حالده
 ناظر اولوب اختلاف روئد مسندک و کوی خود اولور کیم
 اخلاق حیده و ایدر بر ایا متصف اولور تصفیه قلب
 حاصل ایلیدر کنده و بر جند الهی یوز کوه ستره و سیر
 و سفر در سرز بر شج کلامک و سایسنده قلب سیر حاصل
 انکدره

یوحنا مملکت کرمک دکدر زبرک شخص حبیب سبحانند
 جگر که نصره نیره به وارسته جیشده مقصود سبحانند
 کیدر مکره به اید برنده تسلیم اوله **صلوات الرحمن**
 ظا پرده خلق باطنه حقل اولدن عیارند یعنی
 سالک کزوده و آشکاره تبارده و خلق چند
 حق سبحانده و تعالی حضرت کزیمیل و محبتده اولوب
 و انما اول ذات بی همتا به طالب و راغب اوله که اصلا
 خلق الفت و برکارا مشغول اولوق انک طلبنه
 و محبتنه مانع اولمیه **وقوف مجددی**
 سالک محبت کولدن حق تعالی حضرت کرمک اسم
 ذاتی سالی اولان الله اسم شریفه مشغول اولورکن
 عدد ندن خیر اوله یعنی بقدر کزوره بوانو اید
 محبت و تعظیم اوزره بوانوب جده جده نایل اوله
وقوف زمان سالک کدی زمانک مقبضی اوله
 یعنی سعی المیه که کچیره و کوندرده اول خدای تعالی
 رضاسنه و محبتنه مخالف کارده بولمیه اگر شریفه
 بر خدر واقع اولور اید علی القور استغفار ایدوب
 کولکنی بو ذکر شریفه مشغول قلمه **حاسبوا قبل**
ان حاسبوا حدیث شریفی بولما اشارند بهر سالک

و هم مؤمنه لایمدر که احشامده و صاحبه عثمان
 وانفاسی محاسبه لیوب حسانی زیاده ایدر حق تعالی
 حضرت کزیمیل و بنا المیه اولدن شکرتم لایمدر حکم
 معنوی اوزره شکر توفیق زیاده ایدر بوردیلور
 سببنا حق و ایدر از درون استغفار المیه **لاکبره**
مع استغفار حق تعالی جگر ایدر کزیمیل و کبیره
 اولور ایدر حضرت کزیمیل و عقرب ایدر بوردیلور
 صلیح ایحال الشرفه محبتده استغفار ایدر ساقط اولور
وقوف قلم سالک را تا اندی قلبک و اقی اوله
 اوله کزیمیل طلبده و حق تعالی حضرت کزیمیل طالب ایدر
 کدی دتی برام طالب اوله اولور کزیمیل کزیمیل
 استغفار بوردیلور کزیمیل ایدر کمال نیازی اوله
 ذی کمال کزیمیل حیا بنده اقبال المیه حق تعالی حضرت کزیمیل
 عقلمی و خطبه اولور سحان کزیمیل و کزیمیل
 و عارف المیه کوزه دروشن جوهر کزیمیل و کزیمیل
 صغیر ایدر نه ایدر زیاده دن زیاده دره اولور ایدر
علی الله تعالی الف صفة ثم اعرض عن سائر صفاته
 نما ناله بونقری بیان ایدر **یا وکر**
 سالک دانحق تعالی حضرت کزیمیل و کزیمیل

دره نون

بر نفس اربطیه در پیشین حق تعالی است که در ممانع طوبیة
 حتی در ممانع و یا آن بوند و جنانا سالت حال ندره دنی که کوفت
 بود که شرط مشهور اولی از این یعنی برین اصل است که علی بن
 حضرت زری بر این حق تعالی حضرت زری است از و قبل ذکر این
 این حق و بواجب موعظه بالکفر کوهن از کفر سور را بر
 باز که است سالک مرشد امری که کوهن از کفر الی
 و در آن عشق و محبت اولی یعنی اولی است از این که حضرت
 التوحید و رب العزیز انکلی بل اولی و یک که کندی به جمع
 انشیه زانا و صفات او است و فعلی انک حفظ و نماینده
 اولوب اندک از و بر نسته موجود اولی و است و اندک از
 بر نسته اولی یعنی معنی اولی و قد معنی از این جهت محیط
 اولی یعنی اولی و ذوق کار و صفای آنست و اصل اولی و
 اصلا کندی که کندی بلکه کندی یعنی ذوق
 و دشمن بلدی کندی و است اولی که ان الله و لم یکن
معشوقه و هو الاله علی کمان لا تسبیة الاله
فان هو الله حدیث شریفی بو معنی تحقیق ایدر
 سالک که از غیب معلوم او بر ان ایل استینه شمار او را
 فرق ایدر توحیدی ناقص در سور و بل و بعضی ظاهر
 بو معنی تحقیق و تصدیق یعنی سوی الله و الذم فی الوجود

در بیدار اندیشه صوفیه **الایمان** ما شتم و لیله الایمان
 فاعده سنی تو در بله الحاصل منتهی گفته و وجود برود
 حقیقتی که بعد از ظهور بر شوی تا ای حد **معلم**
 حلول و اتحاد ایجا است کرد و حقیقتی که در وجود است
 نشانی داده اند از غیر است که التوحید کما قالوا انما
 در ذات صفات او هر که را باشد
 هر که را نبود در نظرش صورت غیر
 در مشرب او می شود با و آب
 در مشرب او می بود مسجد و غیر
 بو صیدان عارفی است که اولی است شریف و اولی و اولی و امره
 امتثال این شریف بر غرض بود در و در این امری شریفی
 شریفه منتهی اولی یعنی در این تحقیق سنی حقیق
 است و سبب حقیقی حقیقت است و اولی و غیر بر علت عقیده
 الایمان اصولید که در امر مأمور به است که حقیقت
 ایدر این منتهی حقیقت یعنی انصاف ایدر به کفری
 زیرا عوفا بالله بر شریف حقیقتی ظاهر اولی و
 صورت حقیقتی تا بعد از است **نکاد است**
 سالک بود که اولی است انما هی من و شفا لیکر الاله
 عاقله طوبی کندی بو حلالا نیکه لندی رب الایمان

وصاحب جبره اوله ماه ياد واست

سالك دانما بود اونا حاله انما نظره عبادت سرله
 نهايت مرتبه قوت بود و بول و كمال متناهي بود مرغ چنين
 اوله قدر برزوا ليك كند و چيزه ايا نشاي الله و قفا ايد
 بقا بالله بقا ايد و صلوا و صلوا ايد و وحدت و وحدت ايد
 هويت هويت ايد سر سرده انما جانك و طولي اوله ان
 اوله ايت او فاك حقيقت الحقايق و كماله و ان كماله
 محقق اوله بقررت حضرت اله و صديق اوله بقررت اله
 اوله و سعور الازله و مقبول الاله اوله بفضل و كرمه
 بود و عظم ايسه سعادت كبر اينا ناطق اوله اوج نسنده
 توفيق اله ايسه اوله اوله اوله اوله اوله اوله اوله اوله
 ايليجي حجتا و امر محفل اوله اوله اوله اوله اوله اوله اوله
 و علقني و فكري اوله عزيزه و عزيزه حجت نشيني و كماله
 افتا و كمال انقياد و تسليم ايد شيخ ارضا ايليه بود كه كسد
 خدمت و محبت و رايحه ايليه حقه طلب و شجره برده و خاص
 اوله اوله مقصود زانه فالوا اوله برده بوسيدن اوله اوله اوله
 بلكه كنده كمال عبادان عزيز نار قرينه آن سر و جكوب
 كمال حسرت كو ستر روي محض ايك باشي و مرده و جكوب
 كبر و قوت باين و در پيشي شجره سر كشت ايدان و جناب حقه

ع

طلب اتمه در عين بسلسله در عقلمت و انانيت و كورلك
 و حجت دنيا و سوء ظن علماء جاه اوله بول قواضع و محبت
 و تسليم و انقياد به يورطوب هر نه كه شجره فخران ظهور
 ايد را حق بايب جان و كوكلك او كيشه راضي اوله بول
 امره نومان بر اوله و ذلك فضل الله يؤتيه من يشاء

والله اعلم العظم ماه نظر

در سجد و بركت كشت كماله اله كمن و الله اعلم بالصواب

البايع المس و در بيان سلو و علم باطن

و در سج سلو و علم باطن در علم باطن نفس بلكه در
 اعمال و افعال و انفعال و اعتقاد و معاملات ان رضا لله
 مستحق اوله اني اخذ ايد و ب خلاف رضا اوله اني تر ايد
 بوقدر جعفر باطن علم ظاهره موافق اوله اني اوله سيدان
 بيورين بلكه باطن علم ظاهره باطن تيزا رضا
 و عدم رضا شريعه سكر مستل ايد بلذت و رض واجب
 سنت مستحبه مندوب مباح مكره و حرام القبوله علم
 رضا به موافقه ايكسند ان اجز از ازمده حق الانصاف
 بود و علم اوله بول مقصود اله ايد باعمل اوله بول مقصود
 اوله ان كسبه تركه نفس سدا ايد بلكه تصفيه قلب حاصل
 ايد و عز اوله بول كوي بر آدم جليج شيا و ايا باطوره بر بول

عمل قابل دگر در برابر بعضی که حیاه نفس ظهور اید و ب
 حرامی و صحت صورتی که مسترد متکا بر عالم رخا ندید دعوت
 اولیست اجابت اید که عادتاً اگر آمده نقصان واقع
 اولیست که در کبرندان ناخوشی صاحب خانی سوء ظن اید و
 استخفاف مسئله است از پس اید و ب و الحال صاحب دعوت
 و آمده اولیست و طعن و تخریب اید و بی غیره باشد و ب
 حرامی و عالم منکره و بی صورتی که نور کمال اولیست
 علم عظیم فوید و علمایه الوام و جید و ب و جواب و بر
 سوزی برنده در کفر تصد او را رسد و او شغلین و یا
 سهوندن او را رسد طعن و کفر اقتضا الی بلکه تفسیر
 کند و بی خطا و ارفی غیر و تقدرد و بصیرتی بوی که حکمت بین
 اید و ب عدم گرای غلط کند و تصور کند اولی است
 نواست الخیر من فانی **منظور** الله جود شریف و عظیم
 او زره صاحب خانه و آمده اولیست و باری شفتت اولی
 نقصان معامه اید و ب و رحال شلیعی علم انحصار
 بد مشا اولیست و در دمنه که نا پس اولیست و سوء ظن
 نیزه فالدی بوقد بر نیزه و فالدی فهم اولیست اما علم
 باطنی است اولیست و شغل ذکر و حکمت بر اید و تکریر نفس
 حاصل اید و تکریر تصفیه قلبی و بی ناخا و اولیست و بر

صو

صو نشیادان بر صورتی که در عالم کبر بر صفتی است
 اولیست که در کبرند مومنون علم روح با توجیه اولی است
 اخذ از تشویش خاطر و دن تو بر بوجیت دل حاصل اید
 بوی که کوری که کشف و شایسته و بر و کوری و بوی است
 تمیز انکه علم کشف و علمت هده و بر و اولی در روش
 صفتی است که مرشد حالدیه بود که اولی است صورتی که اولی
 کوری است و انچه در و با و ترکیب و بر و هر بر
 مناسبتی اید و نهم و بر و اولی تغییره در و مطلق راضی
 اولیست نسلی بر و اما انشی بوجهه سالکین خاطر
 صورتی است که بی خطا و اید و رسد و خاطر و بقی
 و بر و ملکه اندک او را رسد قبض و بر و استغفار لازم اولی
 مستحسن است اولی است و بی صفا و بر رسد و بر و
 سید اولی زیاد او را بوی بر مقام سالک غیر خود و ب
 و بر و اندک بوی است و تمامی بوقدر و مرتبه عبودیت
 بوی و در تمام اولی است و بوی و صفتی بود و بر و با بختی
 آنچه کتاب عشقی او و ما بوی بوی که در حجاب نور اید
 شیخ بوی در انکه فری و بر و بوی **الباب** است و س
 و بوی باطنیه علم بختی که مومنون و بوی اولی است
 غنا شدن بر بوی است اولی است و بوی باطنیه علم شریعت

اوبه لازمده اول جهندان الطریقہ کلمہ آوای پورشد
 اوقی اوب ترکیب سالک میاخذ اولنوره اما خسته انداز
 یوقدر محبوب نیوزدن بجلی ایدرس ضروری اول طرفه
 میل ایدر کرکته جمال اولسون کرکته جمال الطرور استیج
 الخذورات انک مقامی اولور عجبی یوزندن ظم مور
 ایدن ذکات و سیکاتی معذوره و عفو اولوب رفع خطای
 و التیبان عن امتی زنده داخل اولور و ربان علم درده
 اگر خسته افراط دار ایدرس در اولور صاحب اول در
 ویرله بویر بنای موصل السعاده در کرکته اولو بنیان طبره
 من لم یشق لم یعرف صاحب حق ای جمله کسوی که اندک فایح
 قلب مبتلا سندن ظم شکر قدیم قومه انیز در و رشتان
 عزالت و تنها بربره و خلوت و مطلق کار زندن و سخن ناز
 لغت اولو مانده یوز طوبی ایدر اولو در کوه غلده عاده
 پیدا ایدر بعضی سکوت مداوم تقاریر بعضی سون
 نای و هو بی ملازم ایدر بعضی من بجلال ایدر بعضی
 بجلال عقیده مبتلا ایدر بعضی ایستماع ایدر کرکته
 بعضی سون کیکه کیکه ایدر بعضی سون فریاد ایدر بعضی
 بلبره کمال حاصل حسنه ابرار استیجات تقریب
 شانلری اولوب نه ایشلر ایدر اولور ایدر مقبول

حضرت

حضرت اولوره **در بیان علم عشق**
 و یو علم درود علم عشق خسته مودره خسته مسک فتح
 اولور سه سالک غنا سنده ترقی اولور سه سعادت زبانی
 بر قدم دینی خروج ایدر **العشق نایحترق ماسوی**
الحب عشق بر آتش که محبوب بدک ماعدل مسن یا قویب
 کل ایدر کند و فی دینی یز اولو حله و دست یول ایدر
 انبانی داغما ذائقه اولور مضاف بر دیک ایچکوه اولو قدر بنار
 یا قویب که عقلی و علمی یعنی یا قویب معشوقین و معشوقه
 طالب اولور من دینی اولو و ایمان برانق فالو اولور
حق العین بر بره **الباب السابع**
 و حق العین و حق ذکات بر رتبه و صلح در عیار تدره
 اگرکمال اولو ذوق مست بر جویب که مستغرق
 و استمالک و جمع حرف و کلمات و بیوستن و در فوای بر
 بربره بو مفاصلت نتیجه سنی فانی الله و علم الهوت
 در بره **لین ملکات السموات حتی یولد مرتین**
 و یوم قلمت حاصلی بی شعور و یو علم در اولو و سیکان
 کل یو آثره در ظهور ایدر موتو اقبالان تو تواجده
 بو مقامه کفایت در یو یولر یومزله مختلف اولور
 وجود لوی چهار شکل اولوب حرکت مجالی لوی اولوره

بوتو کنی و عمل کنی و جوق نما شایید در غلبه و ذوق آن
 ناشی ماند قار اولی و دوم مقام سیر فی الله در برهه
 و شهود و وصول به حق در برهه و در حق وجود بشر تدرجات
 بالکلیه فانی اولی و دوم حقایق الیه ابو علی الرضا علیهما السلام
 توجیه این مقامها با الله در برهه و عملی سنی عرفان و حال و سنی
 جزیه و برهه و کویته الیه که در برهه مسکن و تواضع ظن
 الیه و عین حق است حسبی انفسله نه بی وجود و حقیقی
 موجود اولی و ثانوی علی بن ابی طالب حق تعالی اثر صفاتی تیسری
 آلت اولی و دوم کوری و ششم کوری و ایشلوری حقا اولی و
 حقه کوری و بی اجتماع علی مع عدم صرف بشماره صفاتی
 طفلیت و منزله عظمی و فقر و مرتبه قرب و طاق در برهه
الفقر فی الیس یعنی سولی الله الفقیه لاجتاج
الی الله سبجالی ما اعظم شافی الیس فی الیه عظمی
 بومقام اشارت در کجده المکره شجاعت و برزب و برزده
 مهابت بحیثی در حالوت نظر برنده ملامت نظقیته اصفا
 ذکر کرده است ظاهر ظهور الیش ابدا کمره صاحب شرف حق
 و ذوقوت در برهه و نظقیته انطا حق و لای مطلق در برهه
 نظقیته در حق اولی است قیدل و تغیر قبول الیه در نظقیته
 در برهه مقامله بی فیهما رجوعیت و حریت بلوغ تام و قوت بعض

دو لوله زبر ابو لرحق تعالی صفات شومند سزالت
 اولی و سزالت سزالت سزالت سزالت سزالت سزالت سزالت سزالت
 ایشلید بونلورین ظمهور بونلورین کونلورین و کونلورین
 حقه ندره قول کل من عن الله و ما صرت از صرت
 و لکن الله ری بومقامه اشارت دره و بومقامه مقام
 جمع الجمع و بقا بعد الفضا که در برهه و بومنزله صاحبی و سزالت
 عین حق سزالت علی لکن در برهه

الباب الثامن

علم لکن در بیان علم قرب و کونلورین یعنی علم ذات مطلقه
 علم حقیقت در حق در برهه و بومقامه و سزالت علم سزالت
 و مقتضای عقول ملائک و انس و جنات و سزالت
 در کسندره **فقطر به بهم بسور** باب باطنی فی الزمیه
 و لای سزالت سزالت العذاب اید کونلورین علم لکن سزالت
 الیسوب ابا الیسب اولان فقیر و در و سزالت و سزالت
 اولی الحزمه سزالت سزالت سزالت سزالت اولی و سزالت
 و سزالت سزالت سزالت سزالت سزالت سزالت سزالت سزالت
 اولی و سزالت سزالت اولی سزالت سزالت سزالت سزالت
 و قرب سلطان اولی سزالت سزالت سزالت اولان عاقله در حق
 زیاده عذاب نار سزالت و بعد و سزالت و طغیا کونلورین
 وصال یار زک دونه و مقصد دنیا اعلی سزالت مغرور

علم

اولی و سزالت

دو لوله زبر ابو لرحق تعالی صفات شومند سزالت
 اولی و سزالت سزالت سزالت سزالت سزالت سزالت سزالت سزالت
 ایشلید بونلورین ظمهور بونلورین کونلورین و کونلورین
 حقه ندره قول کل من عن الله و ما صرت از صرت
 و لکن الله ری بومقامه اشارت دره و بومقامه مقام
 جمع الجمع و بقا بعد الفضا که در برهه و بومنزله صاحبی و سزالت
 عین حق سزالت علی لکن در برهه

دو لوله

خداي سوس سوادان کسل
 و دخی چهره بل به علم خیر و لدی اول جلدن ممالک ده
 عشق و محبت ذات یوقدر بر بربری مأمور اولد قلمی
 نسنده به اطاعت اوزره اولور لر و دخی معبر از غلالت
 چهره بل و کله سلسله دخی اولد قلمی هر لور بر طرفی اولد
 اشارت اولدی مثلا آدم و حوا ای شجره بز صورنده
 ایا ای معصوم اولدی و حضرت نوحین طوفانده همه
 سفینه بر نوب مآه طوفانده کیم سلسله نذی ایوه خسته لک
 حالده یونسه بالغ فرستده ابراهیمه آتش نمروده انقا
 زمانده موسی به حضرت مضره ملاقات و قنده موسی
 بهود بلک قتل ایلد اوزرندگی لری اشناسنده یوسفه
 جان اچنده بعقوبه فرقت یوسف زمانده استجیل
 زاسخا قده کلیم اولد قلمی اشناده دود و سلیمان استای
 منکوحه اوربا و استای دعوت بقیص و قنده و محمد
 احمد مصطفی به لیا معراجده دریت جمال ذی الکمال
 جل جلاله و عزم نواله میسر اولشدر و حضرت ابوبکر حضرت
 رسول ایزمکه دن هجرت ایلد قلمی کجی کوننده زکی و نهان
 اولد قلمی غارده کمال آشتیون اذهما فی الغار اذ یقول
 لصاحبه المخران ان الله معنا ای کبریا اشارت اولشدر

اول جلدن سوز دیکر عقل بو بولده کونا اهدره و نقلت
 فائده سی یوقدر و مشا و ره دخی بو با بده ممنوعدره
 نیرا مشا و ره من و حیه معلوم اولان شیده اولور بیت
 موحد شده تم با فسر حیان اندر حیان کن کن
 کوزنت اهل انکار کن نهان اندر نهان کن کن
 و سوال دخی جا تزد کله ر صورت کوج اولور اول جلدن
 بو طرفده و محبت کولایده **و من القلب الی الله سبیل**
 و سوال و جواب دخی قلمی پیره نوبه با ظهور لری المؤمن
 مردان المؤمن عزیز فرستده محبت ایدر یا الله ایلد
 یا اهل الله ایلد اصحاب مع الله فان لم تطبقوا
فاحببوا مع اولیائک نظم
 یا کول اول حضرت ابراهیم کونک یا ابره له اول کول بو طرف کول
 کولور کن سده کولای قنیدر ایا ایدر کجی کولای صغیر
 الله ایا محبت مرآه دیر و هر آیه کولان ذات سقلاک
 نجی سنده انتظار دن عبارتده اهل الله ایا محبت راضه
 دیر لره راضه کون برینه شخی نیر و محبت کولده طوفانده
 عبارتده و دخی هر شیعی بو بولده تر از جانورده
**الذین یحرم علی اهل الذکره و الذکره حرام علی اهل
 الذکره و هم حرامان علی اهل الذکره نظم**
 خیرین

مشهور
 اندر ایوه بر مشهوره بین نوری
 خوارکی از ازلان دین نوری

واما على يد لياحه احد صكوه بغيره من سوره
 ذكره من مکه کنه طره و طينه قلندر و حبس نفسی اول
 حضرت بر وجه حجت رابط الی مکه و نوحه مرا قبله و بذل
 مال و جان الی حدیثی ابابکر **فیض الله علی عیالته** و بر سره
 و اکثره صکره بوسه از نظر اهل ان اهل بصیرت اوج
 شی ایله و اصل اوله طریقه یقین ذکر حجتی شیخ رابط بذل
 مقدر بر ایل خدمت و الله ولی التوفیق **هو سید محمد کریم**

الباب التاسع در بیان اوله الشهداء

ان الذین ساءلوه نكاحاً ما یعرفون الله یذللهم فوی
 ایدهم فدی نكاحاً فاما یكف علی نفسه و من اوفی
 بما عاهد علی الله فسیؤتیة اجر عظمی له **بیست**
 توبه زود و رحیمت با زکشت اول بودن بان تو اب ده
 توبه انك حقیقته کوهی حق تعالی حضرت بریند و بر مکرده
 سید محمد سنده کوهی حق تعالی بر و بر ذکی دیکه و بر دیم
 بالغ اوله حق کوند بو اوله هر کناه صغره و کبره کده
 ایشاد کجه است توبه انکی دیکه هر مریضه اندم ویر
 نقش بندر طریقه شیخ مریدانک بو قدر عهد بر اوله
 فقیر شی برادره قبول الی دم سنده فقیر شی برادره قبول
 الی مکه دیکه هر مریضه و حق استکان اول قبول اندم ویر

بگو:

و تمامه و سناری دخی برادره قبول الی مکه دیکه انده
 آرزو و زحمت ده علم الی حدیث فرصت بر سرین سنی او تو تم
 سنده الی حدیث فرصت بر سره وی او تقاضی میسون دیکه
 او تقاضا دیر **بسم الله** رسول الله و الی مکه صبر بر طریقه
 انوی بر طریقه ان کوزان ایدن مشایخ انما یضیک بکرم
 و فقیر شی دخی بر طریقه قبول الی مکه دیکه هر مریضه بر بصیرت
 از زودن ایلام دیکه حاضر مؤمنین بو عهد کشت اهد
 اولسو نوری دیکه با زودن مشایخ اولسو نوری دیکه
 اوج کوه اشهد ان لا اله الا الله **و اشهد ان محمداً رسول الله**
حقاً و صدقاً و براهیناً دیکه طری بو کوزد و بر
 عظیم بولده و بر اوله صکره کوه بر نام جلال مستعار
 شیخ انی یقین ایله کوه نوحه سنده شیخ انی
 نقیضه ایله تفصیل انده حق انشاء الله عزوجل فرشته
 توبه و تابست و عهد و میثاق و توفیق و کوه الله حجت
 و بری بر بر بندر و زحمت ده شهادت بویدن عیار بندر
و کذالك جعلنا الامم اقماً و سحاً لکنونوا اشهاداً علی الناس
 و یكون الرسول علیکم شهیداً **الست بکم قالوا بلی**
والقیبت علیک حجتی منی **عظیم وینور** **فان کوفی**
ان کرم **و لذكر الله کبره** **و ان انیل لهم الا الله** **استشهد**

بوعدها شازندره اولقا بعهدی اوفی بعهدم
 بو تقریری مشهوره صبغة الله ومن احسن من الله
 صبغة وانبوا الى الله واتبوا الهدى المستقیم
 بوعدها محققدره نظیره ششم زشب برسته کورده شوی
 کویله چون غلام آقا بهم از آفتاب کویله

الباب العاشر در بیان تلقینات نفسیه
 ودرخی تلقینات نفسیه اوله اکیده جبر نفس و رابطة
 قویة عارفة مشاهیده معاينه وحق الیقین
 فنانی الله بقا الله جذب طغیة بلوغ

در بیان حسد نفس
 اما حسد نفس اعلی نوعه با اسم جلاله ایلایه و در اول
 ایلدره ایچدی کوره طرفی اولدره کله سالک مسلمان
 آیدست ایلد قیلده مشهوره زینل و صندره اولوروب کوزینی
 و قوی نی بوعوب زینلورون بری بری ایکنتر قویوس بلدی است
 ومانند با مشدی بروب نفسین زینلورون چکی کویله نندره
 صغیر بیه مشهوره قیل اولان محبت لله الله کلسته
 مشهور اوله اما لای مفراسر کویله اولوروب خلقه سین
 کویله و اولورون و اعلی هان جانینی اخلطه اولوروب
 الله کل سنه مملوی اعتبار با صاعده قویوس لامعرا صلیله

علا و من

علا و من انزل قطع ایلدوب الله کل سنه صول
 اولوریندا اولوروب ایلدوب کورون کوریندا اولور
 مقصود وی اولرات زوال کوریکه انی عجبیت و مغربیت ایل
 قلم ایلدوب و کندی ایا عاشق و مبسلا ایلدوب
 در ویند زمان و مقصوده و مصلحت ایلدوب کویله
 شریفه مشهوره ایلدوب اما نفس ضعیف اولدوقه نکل اولورنده
 نفس الیه مشاهیده طفوزده و اون برده بیری برده و اولدوقه
 نهایت اولدوقه بجهت اولدوقه حرارت و استغراق و تصنیف
 حاصل اولوروب انکار فاسده یا نوب صفای زبون حاصل
 اولوروب جذب اعلی بوز کورسته اصل مقصود اولور کور
 کوره و نکل اولورنده و طوره رعایت ایلدوب ان الله و
حسب الوتر و قوی خلقه و قوی بوندان عبادتندره و سترندک
 خیر اولر که علم اولر کورسته سیدره و باز کورسته
 معنا اعلی و قوی اولور زینلورون و اولدوقه و اولدوقه و اولدوقه
 اولوروب عذر نعرته بیه و ایش ایلدوب و اولدوقه اخلای ایلدوب
 عذر نعرته بیه و اولدوقه اما عذر اولدوقه و اولدوقه اخلای ایلدوب
 اولدوب و اولدوقه و اولدوقه کویله کورسته و اولدوقه
 اخلای ایلدوب و اولدوقه و اولدوقه و اولدوقه اخلای ایلدوب
 و اولدوقه اعتبار ایلدوب و اولدوقه و اولدوقه اولدوب

فقطه اشیا نیک ذات بر وجه تائیدی و طیبی که در این عالم
 ذات اکثره مستعدا در سوره نصر و طیب بکلمه مستعدا
 دین و دخی و لذات و مثال اوله سخن سالک یقینا طیب
 و اعتقاد طیب و طیب عین یقین کور و بر همت بر لاله کند
 حال طیب حق یقین اشیا نیک و کند و دخی و دخی
 مانند لاله باقی چهار رت اوله **مشهدی**

و این حق را قابلیت تر و زیست بلکه شرط قابلیت را اوست
 از مستقیم بر سر هر چه و بشر نیست و سالی و سالی را اثر
 و اگر اسم جبار اهل حق است جمله سابق اوزره نفسین
 در و منجوب الله اسم شریفه قلبیا مشغول اوله
 نفس ضیق اوله و تکرار اوزره ظهوره مثلا اوان برده
 یا کوی برده با او تکرار برده یا فرق برده یا زوره و رابطه
 نهایت بوله و نفس الذی اشارة جبر جلاله و عم فواله
 و یوب تجیه و برید و عالم استغراق عروج این طیب مشغول
 اولوب اولوب حقایق اشیا کند و به ظاهر اوله انکم
 پیغمبر من اصالی علیه و سلم حضرت کوی بومر تبی و عالم اوله امتد
 زعیب المشله در الفی خصصا عن المشغول بالمالی
 و ارا حقایق المشیا کما ی بود چه در جبه اوله اوله
 دیر بر و بوعترت نیک ه و نده بولونا طره اهل غفایت و بر

و مشغول به مشغول بالمالی در لره استرس علم و عباد
 و انواع تجرات و حسرات و لسون تیرا و مغفقت
 الحین و لانس الیه عید و ک یع فون انظر انفسه
 عباد عبادتک عزیز مع رفیق حقا و مشیا کما ی دره
 اولدی نفسی نیکه توقف الی لره من عرف نفسه فقد عرف
 ربه نفسی نیک اوله الی لره نیکه و کوی بوعترت
 اولوب نیکه سالک مشغول نکر و عنایت بر لره موجود
 اولوب حقا موجود اولوب اول اول اوله بود و کوی و کوی
 و نیکه لاله اس به و نیکه نیکه نفسی کوی و کوی نیکه
 بر کما یهدر کما مع اوله بر کما و بوقدره نفسی و ارا و کوی
 و ایشله و جبر جلاله و کوی بولک قیاس اوله و کوی بولک
 سالک و جوی کوی قافیه و مطلوب حقیقی علی حقا
 و کما و صلی بوقفا الی تعبیر المشله دره و بوقفا حاصل
 ایشله المشغول نکر و مشغول به و کما مشغول اوله
 علم استغراق دخول و مست و بچو کوی وصول و عالم
 مست ابد و نفسی طیب و نفسی نیکه افاقه انتقال
 ایل حقایق مشیا کما ی نفس الاحرف و ایشله اولوب
 والله اعلم
 رابطه اوله کما سالک مشغول نکر و کوی و کوی بولک
 در بیان رابطه

و این حق را

عقبتا شجلا هم ترين خاطر نده طوب نكر و خيالى
 و اما شجلا اولوب انان غير شك فكر من اولو نعل را بطه
 بره شير و ارد كجهل احوا الله شجلا با اولو خصمه
 شجلا نال اولو بر في شيو صا تان اولو بر حال و در فله
 حال شوب و اصلا اولو بر مقامات و اصل اولو اصل
 مقصود و حق بولقد را اولو جمل بولمش اولو زيرا عزير
 بيور و كره و الله تم بالله نفسى بله و حق بولمعه
 و ذوق كره و اصل اولو بر كره را بطه و يقين بوقدر
 الرقيق تم الطريق را بطه لك ظاهره مثالى بولمعه
 اكي اولو ال ال و بر و بر و بر و بر و بر و بر و بر
اللهم انى يمشك حيك و حب من حيك و حب من حيك
يقرب الى حبك و بر كطفى و شجلا شجلا را بطه اليركي
 جهت اليركي ذكر كره و مقتضاى اولو ان مجاهدتك
 قور نش اولو زيرا الله بولالى و جمل دره برى
 تلقين ذكر و مقتضاى اولو ان مجاهده زبوزن
 ظهور ايدرس اولو كره كره و عكلا ترك و جبر اليركي
 اربعين در و حلات و بر جيز و بر تاض و تسليت
 صبا الدهر قيا الليل شجلا بولمعه باره در و بر و بر و بر
 كره بولمعه بر و بر و بر و بر و بر و بر و بر و بر

اولا

اولا شجلا رام و را بطه به سنجاد و حقه بولمعه
 كره را و برى و حق تلقين را بطه كره كونه برش وقت
 نماز سنده و ماه رمضان صائم اولو بر حجت و شجلا
 شجلا در خاطر ايدرس بولمعه اولو ان كره ما جزمه فله
انتم المومنون بالله و بر شجلا بولمعه حجتى فله اليميه
للمؤمن احمد حى كون احب اليمن واللذ و ولده
و ما نفس و اناس و جوهين او با اعتقاد ايدره كره نده
 كره نفس كره شجلا كور و حجتى و كامل و مكمل
 و كره و حقا اولو بر كره و ايدره بولمعه حجتا ايدره كاله
 و دست اولو كره ايدره كره صفا اولو بر رحمت سرجه
 اليركي شجلا الله كره كره شجلا كره و سر شجلا حقا
 ايدره كره كره اولو بر حقا ايدره كره حقا
 و ذرات مطلقه و اصل اولو كره ايدره كره و اصحاب
 قراست كره و الا حقا بولمعه بعضه بولمعه حقا
الا المتقين فهو في عيشة راضية ايدره كره كره
 ايدره كره كره في الدين عارف بولمعه اوزاق كره
العلم نطق كرهها لها اولو اولو كره متقيد كره برشك
 خذمتنده اولو كره بولمعه كاله بران اولو كره
المتقون اليركي و اليركي حقا متقيد كره كره حقا

کورمیت استرسه که بارن بوزن
 قبل تویته قلم مرآتک دایات
 کامله قنده اهرم و هم مرآت دور اگر سالت مرآتیه عدو
 اولوسه و در مانده کمال بولوسه ستمه و معایب ظهور
 ایوب ماریت شیبنا الاوقد رایت الله فیه به منه
 مع قبل بعده رموزی آشکاره اولوب ما تکون
 فی شان و ما تلوا من قرآن ولا تلون من عمل
 الا اننا علیکم شهود حقیقی عیان اولمنا کنی الی غیره
 جفوب حق الیقین ظهور تکلیفنا فی الله وحق اولوب
 نفسنده موجود حقا موجود اولمنا بقا باله بوزن
 طوبیوت جدا باطل طیبیت بول ایدرک وایست خاصت اید
 بالغ اولوب غنا هر دو باطن تصرفه مالک اوله نه اوله
 نصل الله فی شیه من رتبه و الله ذوالفضل العظیم
 احاطه

در بیان آداب تلقینات نفسیه نه و درخی
 بوطیقینا تکلم هر زنده سالک برونه سلوک ویر در بوزنیدک
 و بزوغ مرتبسی و آداب و شرطی در دره امداد آداب
 و شروطن بعضی برین بیان ایدم عمل اوله نه فائده کی
 کوروران ست الله تعالی معلوم اوله که نفسیه بر طرفنده

متقی اوله که در معرفت شریعت عالم شریعتا بر بقته
 و اخلاط بر بقا حقیقت و اصل اولوب عرفانی بوزندن
 خواتم عیان حقا علی اوله و من احسن قول الامین
 و دعای الله و کمال صالحا و قال ان من المسلمین
 الشریعتا اقول الی الطریقه افعالی الحقیقه عالی
 المعرفه عالی و من دخل کان آمنا و الله یحکم
 علی الناس حج البیت من استطاع الیه سبیلا
 در بیان توحید
 توحید اوله که رسالت کون مبدع کون قیوم اعتبار اید
 مظلوم و کند و بد متعلق اولان امورین جمله ان استنبه
 و نظری اول بوزن بر نه آرمیوب و انما نظری اوله که
 اولمنا ذوق بقوه که و اصل اولوب عالم بکون خروج
 ایدرک نسجان الذی سیده ملکوت کل شیء و ایدر
 تیرهون مری کشف معلومی اوله
 در بیان مراقبه
 مراقبه اوله که رسالت کنفی کولنده جمال باری کورن بوزن
 تجلی ذائقه اقباله منتظر اوله
 اهرم خان کورن ای در منزلت ایت
 س پر سنده الخوف را حاصالت
 کورن

مأخوذ و مضبوط اولان آداب و نقشبندی هم اربعه سنده
اولان سالک مشروط و لازم اولان را طایفه ایست اولی
اولی که نقض و ضمیمه و ضمیمه و نقض است خدا را یعنی بهتر است
حاصل اولی قدر تعجب او زره اولی و هر آری است عقیده
یکی که است شک و ضمیمه پیش از آغاز قیامه و در آنجا ضمیمه و کلماتی
اولی و دیگر برین عاجز و آنگاه بلوغ استغفار است
چون او تو میاره و عباد الله بلکه جهل است تا وضع انزاد
اولی که کلمات و غرور و در حدیث اولی است یوسف یوسف
تجلیب است حدیث بلوغ الرحمن عمل اولی است
مواظب است حدیث توفیق بلوغ عبید یوسف و بر میاید
و اگر قبلی است ایسه حدیث بلوغ استخوان ایسه که
و نیز که است ایسه که و ترک تدریج است حدیث استخوان
و کلماتی برین ایسه حدیث اولی است حدیث اولی است
حدیث حدیث است حدیث بلوغ حدیث بلوغ حدیث ایسه
جمله و در بعضی حدیث است حدیث بلوغ حدیث بلوغ حدیث ایسه
و در صورتی است اولی است حدیث اولی است حدیث اولی است
ظهور ایسه حدیث اولی است حدیث اولی است حدیث اولی است
بلکه در صورتی است حدیث اولی است حدیث اولی است حدیث اولی است
و در صورتی است حدیث اولی است حدیث اولی است حدیث اولی است

ایده

ایده و نقضت اول جامع حاضر اولی در حدیث سنده
تاخیر ایده که و کلماتی است حدیث اولی است حدیث اولی است
کوره که و اختیار برین اولی است حدیث اولی است حدیث اولی است
قولی است حدیث اولی است حدیث اولی است حدیث اولی است
اولی است حدیث اولی است حدیث اولی است حدیث اولی است
حدیث شریفی است حدیث اولی است حدیث اولی است حدیث اولی است
اشارت در حدیث کلماتی است حدیث اولی است حدیث اولی است
حدیث حدیث حدیث اولی است حدیث اولی است حدیث اولی است
که و حدیث حدیث حدیث اولی است حدیث اولی است حدیث اولی است
در حدیث حدیث حدیث اولی است حدیث اولی است حدیث اولی است
حدیث حدیث حدیث اولی است حدیث اولی است حدیث اولی است
و حدیث حدیث حدیث اولی است حدیث اولی است حدیث اولی است
روزها و حدیث حدیث حدیث اولی است حدیث اولی است حدیث اولی است
عالمی و حدیث حدیث حدیث اولی است حدیث اولی است حدیث اولی است
اشیائی و حدیث حدیث حدیث اولی است حدیث اولی است حدیث اولی است
کلماتی حدیث حدیث حدیث اولی است حدیث اولی است حدیث اولی است
بوتی حدیث حدیث حدیث اولی است حدیث اولی است حدیث اولی است
اولی است حدیث حدیث حدیث اولی است حدیث اولی است حدیث اولی است
و اجابت ایده حدیث حدیث حدیث اولی است حدیث اولی است حدیث اولی است

مستور

الفعال خبايش ايل ال رسول ال اوز انغجارت
 انزل ايرى نهود بالله تعالى من شرور تلك الزمان
 والملاحة والكباب الذين يمشقون بطون لاه الوجوه
 يومئذ عليهم عذرة ترهقها فترة اولئك هم
 الكفرة العجزة عصى الله اياي واخواني ممن
 يصحون بهم يهدى الله لهم يشاء الى صراط مستقيم
 ويحي عقيب فر ليعنه سورة الخمس بمدوم اوله
 مشا صياح نماز نكصكه يس شريف تاوت ايدره
 اكي اما او قور سلتا به ايدره كافيده اوله نماز نك
 صكه فم شريف تلاوت ايدره اكر او قور سدر كايده
 اكندي نماز نكصكه عمه شريف قراشت ايدره
 او قور سدر كايده اكر جامعه ايس خفيه سار كدل
 ايتكسده باز بيم منا جاقى بركره اويوب بتمش كره
 استغفار وادج كره استغفر الله استغفر الله
 استغفر الله نعم من كايوب اذ نبت عند او خطا
 سزا وخطا نبتة واتوب الي من الذنب الذي اعلم
 ومن الذنب الذي لا اعلم انك انت علام الغيوب
 وغفار الذنوب وستار العيوب وكشاف الطوب
 والحوال والاقوة الاله بالله العلي العظيم

خداوند

خداوند لطيف ورحيم وراز كنش و نو بركره
 بهر يكى وخطا لاه الزمن دانست و ناول استن صادر
 شده باشد شهدان الاله الالع و مبدله شريك له
 و شهدان محمداً عبده ورسوله و نوب امير الرسول
 آيتي آخره و ارجح اويوب بيم حق تعالى به دعا ايدره
 اما ابتداءه بيم سورة سن او قور قد نكصكه بركره و اعصر
 سورة سن بركره **الحاجه** سورة سن وادج كره خلاص
 شريف سورة سن اويوب مناجات و استغفار و صكه
 كره لره و در حق اوست نماز نكصكه سورة و اقصي
 قراشت ايدره بركره اوج كره سورة بر اهل كل آخرى ايد
 لقد جاءكم رسول من انفسكم عزيز على ما عنتم
 حزين عليكم بالمؤمنين من رحمته و ان تولوا
 بشرك من قبل الله لاله الا الله عليه توكلت و هو ورب
 اله رشو الخطيه اويوب دعا ايدره لاه فانه سي
 موجوده بر رشو ارنور قلدر قوت در بر رسول شمت
 ايزايت ايدرا غا حلاوت و بر بر حق تعالى - نو قور
 كور زفا قور خلاص ايدر قلب سليم باعث اولور رتو الفخ
 و مسكتي زياره ايدرو مئينه محبتى نماز نكصكه حاتميه
 سببدر و استله ايتك صياح نماز نكصكه يس و بصكه

سوره حشر که اخروی یا ایها الذین آمنوا الله
 وانشظ نفس ما قدمت له وانشظ الله ان الله
 خیر من العالمون آیه کریمه سندن وهو العزیز الحکیم
 نصیحتنه واربعه اوج کره او قویق بول دره ورتخی
 یا تسونما زنده صکره **سوره مملکی** او قویدر وهر
 اینستامده وصاله به بتاغده یا توکرین واما القارکن
بسرکوه قری **سوره سبأ** **سوره انفک** **سوره قمر**
سوره انشعاب **سوره سوره** **سوره انشعاب**
 سوره انشعاب و سوره انشعاب و بعضی تو جهات
 دفعه دخی بافهره اما الحیری ترافه امره نکت
 لیکن صکره قاقوب ابدست الویس سبأ شطوبه
 یکی یازدورت یا القی رکوبت نماز خالو قافی اولی
 رکعت به **سوره سوره** **سوره سوره** **سوره سوره**
 اوزره مناجات بل بل بوز مستغفار و صکره ذکر
 اولسان مستغفار و دعای تو او قویدر و به بقدره اکی
 یعنی بخشیده و باز کره لری اکنده صکره بالکر بار
 حطی اول بل میان اید حکم ترتیب اوزره **ختم خواجه**
 شریفه او قویدر **سوره معلوم** اول که نقشبنده نظر بقنده
 آیات اولوب اما ایست مخصوص اولان **ختم خواجه**

در کوی

در کوی برورد شریف مجموع اون دورت **ختم خواجه**
 بل آیکوزصلو **سوره سوره** **سوره سوره** **سوره سوره**
 بسجالی بل بل **سوره سوره** **سوره سوره** **سوره سوره**
 عبارته مقصود عقل امتضا ایدر ایدر بود ورتخی
 شیخ دورت مرتبه به بعضی دورت تقصیره او قویدر
 اولان دورت **سوره سوره** **سوره سوره** **سوره سوره**
 دفعه دخت طغوز **سوره سوره** **سوره سوره** **سوره سوره**
 اطله شریفه ورتخی دفعه او قویدر ایدر وحق اساک
 او قویدری باخود اولصلو **سوره سوره** **سوره سوره**
 لم شرفه لک صکره اخلص باخود هر بر لری ورتخی
 اوزره تقدیم ایدر دورت تقصیره او قویدر قباله اکی
 سری هم ندیده و هم ترتیبده اولمعه بومقدار شیبی
 الی قسم ترتیب اولمعه **سوره سوره** **سوره سوره**
 آو ورتخی **ختم خواجه** **سوره سوره** **سوره سوره**
 ویکدره یعنی نقشبنده مشایخ ایزسنده او قویدر ورتخی
 ویکدره **سوره سوره** **سوره سوره** **سوره سوره**
 انکلی حصود مطالب اولان الشیخ توریکدن او توری
 ختم زید بل **سوره سوره** **سوره سوره** **سوره سوره**
سوره سوره **سوره سوره** **سوره سوره**

وسوره ملكي تا وندشكده خود بخور يا قوب بر طنتلو
 شربت من ضرر يوب تعظيم واحترام ايد بلكره اللهم صل
 علي محمد و علي آل محمد و بارك و سلم عليهما او قومقدرا
 بجهه قواي رسول علي السلام اهدا و انك شفا عيني
 القاسم يا حي يا قايوم صل علي من بعدك بعد الفراغ
 حاضر اولان شربت بخور يا محمد خور قراة تنده
 ترتيب و شرط بوده بحق قراي شربت برنده بر طنتلو بلكره
 شكرك اوزم كي خورك و جعله بلكه
امام خاتم النبيا كان شريف قراة تنك ترتيب اول ايد
 فاتحه شريف بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله اوقوبه لره
ابكي ختم صلواته و من صلوات شريفه بوزكره اوقوبه لره
ابكي هر برنده بسم الله الرحمن الرحيم ايد بزمش طنتلو
 لم تسبح تلك سورته اوقوبه لره و در هر برنده
 بسم الله الرحمن الرحيم ايد بلكه اخلاص شريف اوقوبه لره
بشي هر برنده بسم الله الرحمن الرحيم ايد بلكه بدي
 فاتحه شريف اوقوبه لره **بشي** مذکور اولان صلواتي
 بوزكره اوقوبه صلوات الله و ملائكته و رسله و جميع
 خلقه علي سيدنا و نبينا و مولانا محمد و علي آل و صحبه
 اجمعين و علي جميع الانبياء و المرسلين و لوالد الله سبحانه

ربنا تقبل منا ثوابه ختم خيرا ان شريف وا عطفنا
 ما سألناك لها جزية الفاتحه يوب سورة فاتحته
 اوقوبه بر طنتلو بديره و قراة تنده مواضبت ايد بزه
 تا مطول بدي حاصل و الخيره اوقوبه لره تاخير شي بركه
 طول تنده لره البندره مدا و من حصول مقاصد موهبه
قراة تنده و شرط بوده و اوزره مدا و من مراد ايدك
 اجتناب واحد قايوم فقير **بشي مصطفى مستقيم** اذن
 و اجازت و بزم تنك بوقبه جمله رانتي و ارباب
 و شرط بديرم و عزيمت **بشي** المشايخ ترجع القليل الموصول
 العلم امور اولوا الجنة الغيب مقلع الرب فاتح
 القلوب لا شفاء الكروب صاحب الكتاب مالك
 النصاب اعني به با و بنا و مولينا **الشيخ محمد نياز**
النجار النفس بنده الخلفي المعروف و حضرت ايشاه
 عليه و منسبته في الكواين سلامة الرحمن حضرت كزك
 و جده خود اوزره طريق نقشبنديه سلوكي اخلاص
 مدت مدبره خدمت كننده اولدغ جشيتي فقير و خواجه
 خاصه ايد بوقوبه بخليله ايد بقره المرزئي شيخولدي
خواججه صوفي دهقاني قاري حضرت كزك مستخف
 اولدغ المرزئي **بشي** صاحب حضرت كزك نفس الديره

التوردي بدرى شيخ محمد نيازي بخاري حضرت نون اجاز
 الديله التوردي شيخ محمد جان قراماني حضرت نون رهبر
 اولديله التوردي شيخ محمد خيلسيه بي حضرت نون مازوني
 اولديله التوردي خواجها شيرينبيده حضرت نون مرشد
 اولديله التوردي بدرى خواجها نون حضرت نون واصل
 اولديله التوردي شيخ محمد كاساني حضرت نون مراد الديله
 التوردي مولانا شيخ محمد قاضي حضرت نون بول اولديله
 التوردي خواجها محمد الله اعجاز الطاشكندي حضرت نون
 مقصوده اولديله التوردي مولانا يعقوب بي حضرت نون
 ارشاده نائل اولديله التوردي خواجها محمد هاشم الدين طمشند
 حضرت نون سني اولديله التوردي مولانا سيبه امير گلار
 حضرت نون نسبت الديله التوردي خواجها محمد بابا هاشمي
 حضرت نون نهايت اولديله التوردي خواجها علي راميتيني
 حضرت نون مرخص اولديله التوردي خواجها محمد يوسف
 حضرت نون مستفيض اولديله التوردي خواجها عارف ديواردي
 حضرت نون غايه اولديله التوردي خواجها محمد علي محمد
 حضرت نون هاشمي اولديله التوردي خواجها يوسف همداني
 حضرت نون روني اولديله التوردي شيخ ابو علي الفارسي
 حضرت نون تيجر اولديله التوردي شيخ ابو قاسم كافي

حضرت نون ذوق الديله التوردي شيخ ابو حسن خوقاني
 حضرت نون سرور اولديله التوردي ابو زياره سطا حضرت نون
 روحا بنشتر نون مشهري اولديله التوردي امام جعفر صادق
 حضرت نون كمال اولديله التوردي والده ليكن بدرى
 قاسم كاهن ابو بكر الصديق اولديله التوردي
 وحده تبار اولديله التوردي سلمان فارسي حضرت نون
 اولديله التوردي ابو بكر الصديق رضي الله عنه حضرت نون
 يعقوب اولديله التوردي سهرالدين ورسو الثقفيون
 محمد مصطفي عليه وآله افضل الصلوات واكل التقيات
 حضرت نون رضا به اولديله التوردي حق سبحان و تعالي
 حضرت نون عروج ايدوب حبيب حضرت اولديله
 بو سلسله شريفه سلسله الذهب اولديله يعني
 المتون زهير و كندر و سركوش بوغني بو زهير و كندر عزيزو
 اسامه بن زيد بل ياوا و ائمه ائمه حسان ساداته نائل اولديله
 يقيني الحكيم من يشاء ومن يوق الحكيم التقدي او خيرا
 كثيره اها وصلى الله على سيدنا محمد وعلى آله وصحبه
 بصير القلب الخالصين في ايمانهم بعباده الجليلين
 الطيبين الطاهرين وعلى جميع الانبياء والمرسلين
 والحمد لله رب العالمين

حضرت نون

قد وقع الفراغ من تحرير هذه الرسالة الشريفة بما يحتاج
اليه الكيد في سنة ثلث وستين بعد المائة والالف
من هجرة النبي صلى الله عليه وآله في شهر ربيع الآخر سنة
في يوم التاسع من الشهر في وقت العصر من يوم الزاوي
للنضات في وقت الغمى لجميع ذويه عز وعون والديه
وعون وعما بالخير اليها واليه واليه مؤمنين بجمعهم

انظر

بمحمد الله مراد محمد تمام انتم كتاب بن
اوتوا بان الكيان العباد بقره قريش كورس
بمشاكل استمره مراد اوزر ورميا المش
بقيت در اوزاق مورعز نه حاجت طرقت
نظرا في سبب الاني سكا في اذيو برفان
الوكا حقيبول بولق نه متدبر بولور ستن
سوزك سبب طوغرس يازم مدار اندم اصلا
حقيقت معرفت رجدر طرقت نه بعت نون
صو رارسن مستقر صورها في زبده كن الخلق
سكا حقيقت ايدم بر بر كيد مشكله كركون

İSTANBUL
BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ
ATATÜRK

1079
İstanbul

